BARIŞ HAVARİSİ WILSON

Temmuz Sonu

MY Milliyet YAYINLARI

20. YÜZYIL DOSYASI

Edmund Ions

● MİLLİYET YAYINLARI LTD ŞTİ

● Çeviren : ZEKİ ÖZER

● Dizgi-tertip : MİLLİYET YAYINLARI
Milliyet Ofset ve Baskı Tesisleri'nde basılmıştır.

Birinci baskı : EKİM 1977

BARIŞ HAVARİSİ WILSON

Temmuz Sonu

Edmund Ions

Amerikan demokrasisinin havarisi Woodrow Wilson (1856-1924)

GİRİŞ:

Zafer ve yıkım

Woodrow Wilson'un yaşamını üç aşamaya ayırmak gerekir; öğrenci, politikacı ve devlet adamı Wilson. Politik kariyeri zaferle başlayıp yıkımla sona eren türdendir. Bu kitap onun politik kariyeri, savaş zamanı diplomasisi ve Birinci Dünya Savaşı ertesinde yıkılan umutları üstünde duracaktır.

Tarih ve politika öğrencileri için unutulmayacak derslerle doludur bu öykü. Bulunmaz değerlerle birlikte gelmişti politik kariyerine; öğrenci sezgisi, gerçeği arama isteği, halkın durumunu düzeltmek için yürekten dilekleri vardı. İnanmış bir Hıristiyandı aynı zamanda, her gece yatmadan önce İncil'den bir bölüm okumayı alışkanlık edinmişti. Çekilip alındığı İskoç-Presbiteryan kökeninin verdiği kurnazlığa ve tedbirliliğe sahipti. Cesurdu da bu arada.

Yine de bir politikacı olarak eksiklik ve yetersizlikleri vardı. Aslında dürüst niteliklerinin bir ürünüydü bunlar. Katı ve inatçıydı. Muhaliflerinin politik tartışmalarını hep kendine yönelik saldırılar olarak görürdü. Çabuk kırılırdı. Onu eleştirenlerin çoğu karar verme yeteneğinden yoksun olduğunu söylerlerdi. Amerika Başkanlığı söz konusu olduğunda bu gerçekten ciddi bir eksikliktir. Olaylar Başkanları beklemez, hele savaş zamanında hiç beklemez.

Woodrow Wilson Amerika Cumhuriyeti'nin tarihi bir anında göreve geldi. İlerici düşüncelerin yaygınlığı ve reform istekleri sürüyordu. Başkan Theodore Roosevelt'in çizdiği yol, 19. yüzyılın ikinci yarısında üretilen sosyal ve politik kötülükleri yok edememişti. Avrupa'dan gelen göçmen dalgalarının - yani o, "rahat bir soluk almak için yalvaran üst üste yığılı kitleler"in - birkaç onyıldır arkası kesilmemişti. Sefil düşmüş milyonlarca Avrupalı, Amerika'nın kapısına yığılmıştı. Kentler mantar gibi türedikçe sorunlar da artıyordu. Ucuz emeğin kolay bulunabilir hale gelmesi sömü-

Barış yanlısı bir kişinin başkanlığı sırasında Amerika savaşa giriyor.

rüyü iyice yoğunlaştırdı. İl idareleri yozlaştı, yolsuzluklar alıp yürüdü. Endüstri sermayesiyle Amerika'nın bereketli kaynakları ilk kez biraraya geldiler. Zenginliklerini kullanarak ABD'nin ekonomisine ve giderek de politik yapısına egemen olmayı amaçlayanlar dev servetler yaptılar.

İç sorunlar bir Başkan'ın yeteneklerini sınamak için gereğinden fazlaydılar. Amerika'nın, 1914 yılında Avrupa'da patlak veren büyük uzlaşmazlığa karışmasıyla da Wilson'un yükü büsbütün arttı. Bu karışma ABD-nin savaşan taraflardan biri haline gelmesine kadar varacaktır. Birinci Dünya Savaşı Almanya'nın yenilgisiyle son bulduğunda, Wilson barışın sağlanmasına yardımcı olmak üzere Paris'e gitti. Orada onu acı ve düş kırıklığı bekliyordu. Savaşı kışkırtan açgözlülüğe ve katı milliyetçiliğe tanık oldu. Önce çekip gitmekle tehdit etti, fakat kaldı. Öç tutkularıyla dolu Versay'dan Milletler Cemiyeti Anayasası'nı kurtarmayı başardı. Bu dava uğruna da olanca enerjisini ve giderek de sağlığını verdi.

Amerikan Senatosu daha sonra, Amerika'nın Milletler Cemiyeti'ne üyeliğinin aleyhine oy kullandı. Wilson uğruna yaşadığı davayı yitirmişti. Zamanın eleştirmenleri Amerika'nın üyeliği olmaksızın Cemiyet'in barışı koruma yeteneğinden yoksun kalacağını, hele yenik Almanları cezalandırma niteliğini taşıyan anlaşma üzerine temellendirilmiş zayıf Avrupa barışını hiç koruyamayacağını savundular. On yıl sonra bu karamsarlığın haksız olmadığı anlaşıldı. Yirmi yıl içinde Avrupa İkinci Dünya Savaşı'nın yolunu tutmuştu.

Sonundaki başarısızlığı ve düş kırıklığı ardında hiç bir anıt bırakmadığını düşündürebilir. Fakat İkinci Dünya Savaşı sona erip kırkaltı ülkenin temsilcileri San Francisco'da Birleşmiş Milletler Örgütü Fermanı'nı kaleme almak üzere bir araya geldiklerinde, aslında yıkık bir Avrupa'ya ve örgütsüz bir dünyaya daha 1919 yılında benzer bir örgütü kabul ettirmek için çırpınmış devlet adamının anısına saygılarını ifade ediyorlardı. 1956'da, Woodrow Wilson'un doğumunun yüzüncü yıldöneminde Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri ölmüş devlet adamının anısına bir büst ve plaka açtı. Verilen söylev, Woodrow Wilson'un önerdiği örgütün "yalnızca biçimsel değil, fakat sonsuza değin yaşayan... ulusların ortak çıkarlarını koruyan göz" olması gerektiğini hatırlattı. Woodrow Wilson'un anısını hatırlatan bir yapıt arayacaksak, bu yapıtı dünyanın büyük güçleri arasında barışı çeyrek yüzyıldır korumada en önemli rolü oynayan Birleşmiş Milletler örgütü içinde bulabiliriz.

Amerika'nın yirmi sekizinci Başkanı Princeton'dan mezun olduğu günlerde.

BÖLÜM: 1

Vaiz'in oğlu

Thomas Woodrow Wilson Virginia'da bir papazevinde doğmuştu. Gösterişsiz ve sade bir doğumdu bu; çocukluğu da güç koşullar altında geçti. Babası Joseph Ruggles Wilson bir Presbiteryan vaiziydi. 1855 yılında Ohio'dan Staunton'a (Virginia) göç etmişti. Annesi Jessie Woodrow ise İngiltere'de doğmuştu, bir Presbiteryan papazının kızıydı.

Joseph Wilson, Staunton Birinci Presbiteryan Kilisesi'nin papazı olduğunda, hakkını kullanarak papazevine yerleşti. İşte, gelecekte ABD Başkanı olacak oğlu 28 Aralık 1856'da bu evde dünyaya geldi. Doğumundan bir yıl sonra, Wilson ailesi Augusta'ya (Georgia) göç etti. Woodrow Wilson sonraları hatırladığı ilk anısının çocukluğunun dördüncü yaşına ait olduğunu söyleyecektir: babasının evi önünden geçen bir adamın Lincoln'ün Başkan seçildiğinden, savaş çıkacağından söz ettiğini duymuştur

İç savaş patlak verdiğinde Joseph Wilson Kuzeylilere karşı Güneylileri tutuyordu. Kilise ve evin görünümü "Rüzgâr Gibi Geçti" filmindekini andırıyordu : kilise binası hastane, kilise avlusu ise hapishane haline getirilmişti. Dökülen kanlar ve çekilen acıyar genç Woodrow'un benliğinde derin izler bıraktı.

Okumayı seven bir çocuktu Woodrow Wilson. Gerek evde, gerek de kilisede İncil'e doğal bir yakınlıkları vardı. Dickens ve Sir Walter Scott da ailenin okuduğu yazarlardandı. Bunlar öğrenci Wilson'un bilinç yapısını ve edebi yeteneklerini şekillendirdiler. Woodrow 17 yaşında Kuzey Karolina'daki bir Presbiteryan kolejine gönderildi. Çekingen ve utangaç bir öğrenci olmasına rağmen tartışı kulübünde hemen parladı, bu kulübün yeni yönetmeliğini hazırladı.

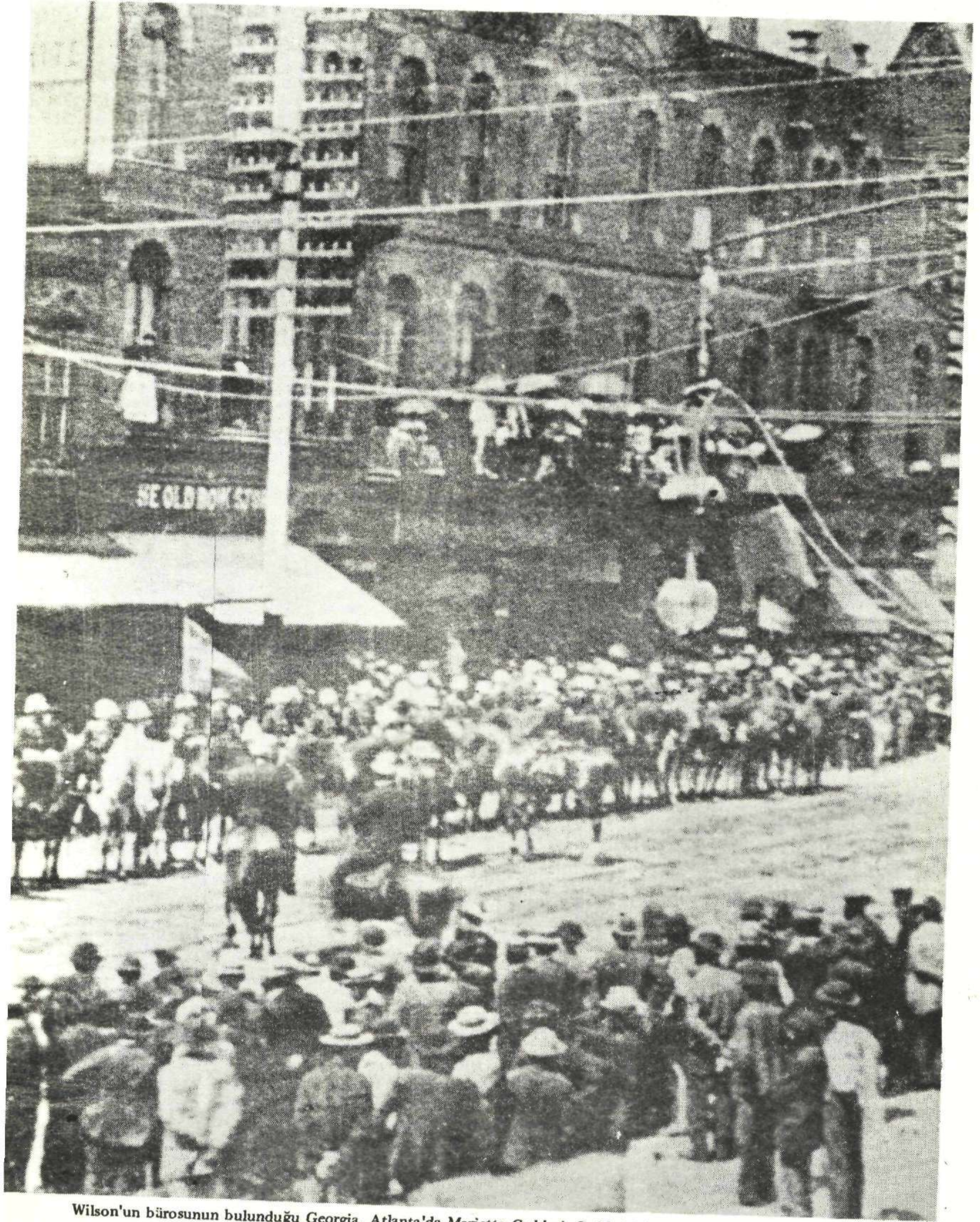
Eylül 1875'te New Jersey kır yakasındaki özel bir kolej olan Princeton'a gitti. Bu kolej Doğu Kıyısı kentleriyle yakın ilişkide olmasına rağ-

men Güneyli geleneklerini sürdüren bir yerdi. Böylece Wilson Güneylilerin İç Savaş'taki davasını savunmayı sürdürdü. Arkadaşlarının çoğunu Güneyliler arasından edindi. Princeton köyünün barışçılığı Wilson'un içine işledi. Okuldaki ilk yılı sönük geçti, dersler biraz ağır gelmişti. Fakat ikinci yıl hızlı bir gelişmeye tanık oldu. Yaşam öyküsü yazarları bu yılı, Wilson'un yaşamının dönüm noktalarından biri olarak nitelerler. Gerçekten öyleydi, o andan itibaren Wilson'un yaşam yolu çizilmişti sanki.

Wilson hırsla politika ve tarih okumaya başlamıştı. İngiliz tarihçi Macaulay'ın, filozof Edmund Burke ve Walter Bagehot'un yapıtlarına karşı hayranlık duyuyordu. İçinde başka yurttaşlarının İhtilal'den sonraki Amerikan Cumhuriyeti'nin ilkelerini tartıştıkları "Federalist" gibi klasiklere karşı da aynı duygularla doluydu. Bu arada tartışılara da katılıyordu, hatta kendi topluluğunu bile kurmuştu Princeton'da. Öğrenciliğinin ikinci yılında Bismark üstüne bir makalesi yayınlandı, bunu bir başka Avrupalı devlet adamı olan Pitt üstüne yazıp ödül kazandığı ikincisi izledi. Politikaya duyduğu ilgi hem akademik hem fiiliydi. Arkadaşlarına ve yakınlarına politik yaşama atılmaya niyetli olduğundan söz etti. Bir iki kez sırf eğlenmek için, üzerinde "Thomas Woodrow Wilson, Virginia Senatörü" yazılı kartlar hazırladığı oldu. Başka zamanlar da Eyalet Valiliği'ne özendi.

Wilson'un Güneye bağlılığı, yaşamının sonraları göz önüne alınırsa şaşırtıcı gelebilir. Ama bu durum, babasına duyduğu saygı ve "allahın belâsı Yankilerin" paraya doymazlıklarıyla çıkarcı niteliklerine karşı Virginia halkının geleneksel kibarlığının çekiciliğiyle açıklanabilir. Princeton'u bitirdikten sonra Virginia'ya döndü. Hukuk öğrenimi görmek üzere Virginia Üniversitesi'ne yazıldı. Yine tartışılara katıldı, özellikle belli başlı konular üstünde durdu: milliyetçilik, hür ticaret, Roma Katolik Kilisesi'nin gücü ve sonraları Roma Katolikliği'nin Amerikan uygarlığına bir ayak bağı olmadığı konularıydı bunlar.

Tartışıları hukuk derslerinden çok seviyordu. 1879'da bir arkadaşına yazdığı mektupta hukuk öğreniminden sıkıldığını itiraf etti. Hoşuna giden konularda okumayı sürdürdü yine de: tarih, politik bilimler ve edebiyat. Öylesine çok çalışıyordu ki sağlığı bozuldu, eve dönmek zorunda kaldı. Ailesinin Wilmington'daki yeni evinde, daha rahat koşullar altında çalışmalarını sürdürdü. Artık iş hayatına geçmeye bu sırada karar verdi. Konuyu babasıyla tartıştıktan sonra, 1882 yılında Virginia Üniversitesi'nden bir arkadaşıyla birlikte Atlanta'da bir ortaklık kurmaya girişti. Ne var ki başaramadılar.

Wilson'un bürosunun bulunduğu Georgia, Atlanta'da Marietta Caddesi. Caddedeki kalabalık Güney Konfederasyonu Başkan yardımcısı A. H. Stevens'ın cenaze törenini izliyor.

Bryn Mawr Koleji öğrencileri öğretim üyeleriyle birlikte. Profesör Woodrow Wilson üst sırada en sağda.

AŞK VE ÖĞRENİM

Genç hukukçu yirmi altı yaşına geldiğinde hâlâ bekârdı. Fakat 1883 yılında Roma Georgia'ya gidişinde Elleh Louise Axson adlı bir güzel sanatlar öğrencisiyle tanıştı; bir Presbiteryan papazının kızıydı. Kur yapma dönemi çok kısa sürdü. Altı ay henüz dolmamıştı ki nişanlandılar. Bu ilişkide Wilson aşkın ve duygusallığın derinlerine vardı. Gelecek sorunuysa hâlâ gündemdeydi, ne iş yapacağı belli değildi. Hukukçuluk ne yönden bakılırsa bakılsın fazla para getirmiyordu. Bu yüzden Woodrow Wilson Baltimore John Hopkins Üniversitesi yüksek bölümüne yazıldı.

İyi bir seçimdi bu. Üniversite yoğun bir kültürel faaliyet dönemini yaşıyordu. Herbert Baxter Adams, T. Franklin Jameson ve başka büyük öğretmenlerin verdiği mezuniyet seminerleri Baltimore'un da ötesine taşan bir ün kazanmıştı. Başlangıçta Wilson seminerleri pek benimsemedi, Adams'ın öğretimini ve kurslarının içeriğini de beğenmiş değildi. Ama zamanla alıştı, kendini öğrenimine verip Amerikan yönetimi üzerine çalışmalara girişti. Walter Bagehot'un yapıtlarına hâlâ hayrandı. İngilizin, Atlas Okyanusu'nun her iki yanında da kendini kabul ettirmiş büyük yapıtı "İngiliz Anayasası (1867) "bu hayranlığın odaklaştığı çalışmaydı. Fakat şimdi Wilson'un yetenek ve eğilimleri, yönetim konusunda kendisinin de bir katkıda bulunabileceği aşamaya gelmişti. 1884 yılında Amerikan yönetimi üstüne bir kitabın taslağını tamamladı, bu ona okulda büyük ün kazandırdı. Kitap bir Boston firması tarafından "Kongresel Yönetim" adıyla yayınlandığında, neredeyse küçük çaplı bir klasik sayılarak hemen benimsendi. Kitabında güçler dengesini ve Amerikan Anayasası'ndaki kurumları inceliyordu. ABD Senatosu ve Temsilciler Meclisi'nin güçlü ve zayıf yanlarına parmak bastı, Başkanlık'la meclis arasındaki ilişkinin analizini yaptı. Geçtiğimiz yarım yüzyıl boyunca kitap ününü yitirdi ve bazı eleştirmenler yetersiz noktaları işaret ettiler. Fakat kitap, zamanında büyük ölçüde rağbetteydi.

Sonuçta Woodrow Wilson kendinden çok şey umulan bir öğrenci haline gelmişti. Karmaşık duygular içinde adımları akademik yaşamdan yana döndü. Profesörlerin faal politikada gerçek bir rol oynayacaklarını düşünüyor, bu yüzden kendisinin de politikada bir "dış güç" olmakla yetinmek zorunda kalacağını söylüyordu. Bunun ötesinde umduğu, kendi deyişiyle, "sosyal yaşamda daha faal, mümkünse önder bir rol alabilmek ve... eğer yeteneğim olsaydı bir devlet adamı" olabilmekti. Genç öğrenci hırstan yoksun değildi ve belki de bu yüzden politika hâlâ göz kırpıyordu ona.

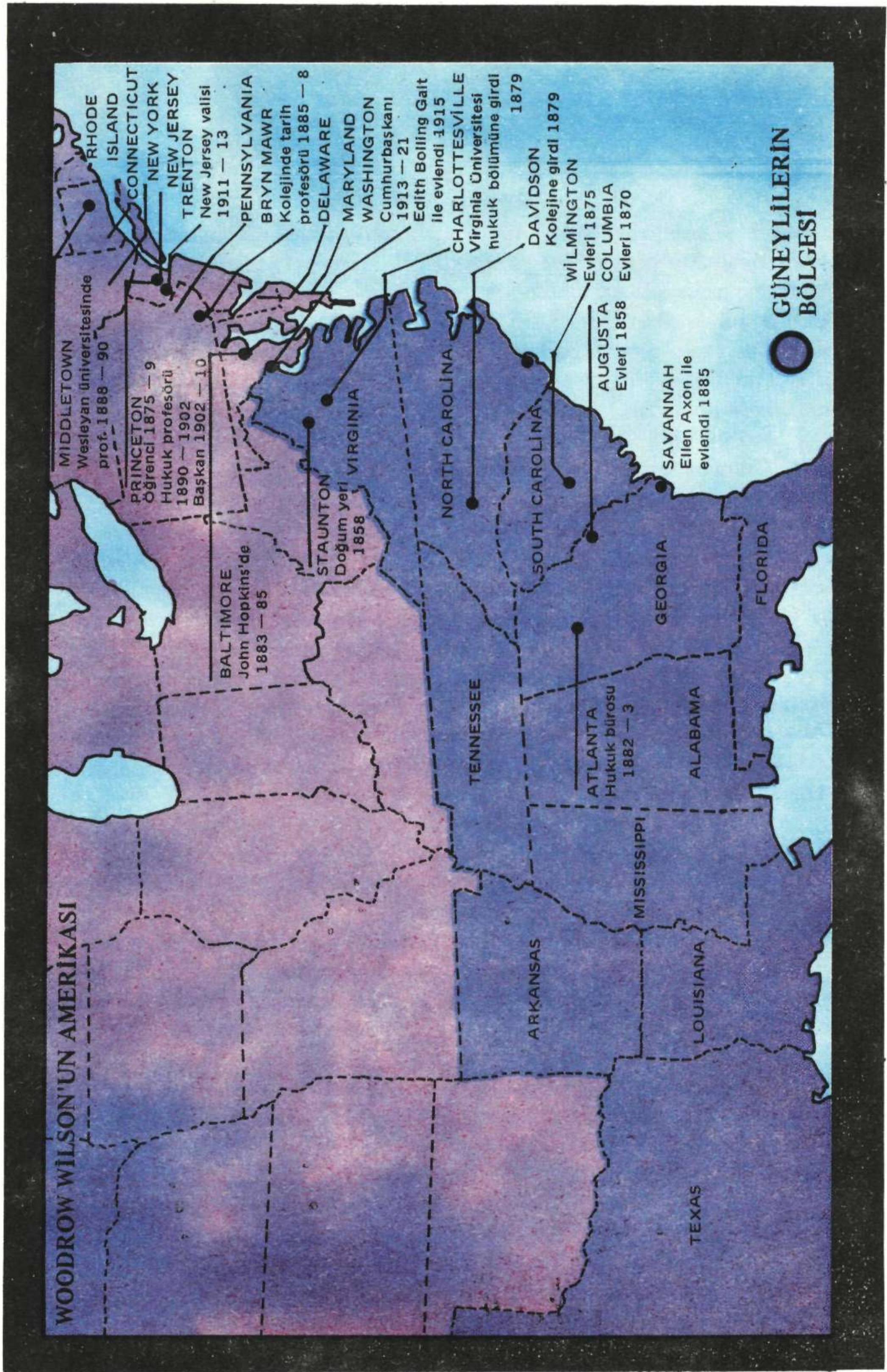
Haziran 1885'te Ellen Axson'la evlendi. Eylül'de ikisi birlikte Pennsylvania'da bir kız koleji olan Bryn Mawr'a gittiler. Woodrow Wilson

Demokrat William Jennings Bryan'ın 'altın haç' söylevini yeren bir karikatür.

tarih ve yönetim dersleri vermeye atanmıştı. Evlilik yaşamının derin ve kalıcı bir huzur getirmesine rağmen Bryn Mawr'daki işinden hoşnut değildi. Pennsylvania ormanları arasındaki küçük kolejde öğretmenliğe başladığının üçüncü yılıydı ki, bir arkadaşına erkek öğrencilere ders verebilmek için yanıp tutuştuğunu yazdı. Bir erkekler üniversitesi olan Connecticut'taki Wesleyan Üniversitesi'nden teklif geldiğinde Wilson hiç duraksamadan kabul etti; 1888 yazında Ellen'le birlikte oraya taşındı. Eski tartışı sevgisini hâlâ yitirmemişti. Çeşitli faaliyetlerin yanı sıra öğrencilerine "Wesleyan Avam Kamarası"nı kurmaları için yardımcı oldu. Yazmayı sürdürüyordu; Wesleyan'da kaldığı süre içinde "Devlet"i yayınlandı. Kitap, Wilson'un belirmekte olan politik felsefesine ilişkin ilginç kanıtlar ortaya çıkarmaktadır. Edmund Burke'ün ihtilalleri her zaman sert rejimlerin izlediği, çoğunlukla daha kötü tiranlıklarla sonuçlandıkları yolundaki görüşüne katılıyordu. Walter Bagehot ve Herbert Spencer'la birlikte, kişinin politik evriminin ve insan kurumlarının gelişiminin, "maddi dünyaya oranla daha az bir uyum ve düzen içinde gerçekleştiği"ni savunuyordu. Yönetim son tahlilde "örgütlü zor" üzerine kurulmalıdır. Her toplumda yöneticiler ve yönetilenler olmalıdır. Genç öğretmen bu düşüncelerinin geçerliliğini önündeki onyıllar içinde, kimi kez acıyla keşfedecektir.

Wilson hırslıydı hâlâ. 1890 yılında eski okulunun çağrısına cevap vererek hukuk ve politik ekonomi kürsülerini kabul etti. Doğu Kıyısı akademik yaşamının önemli kişilerinden biri olmuştu artık. Bazı üniversiteler kendisine başkanlık teklif ettiler, bunlardan Virgina Üniversitesi art arda üç çağrı yolladı. Hepsini geri çevirdi, ama 1902 yılında Princeton'un başkanlık teklifini kabul etti. Akedemik yaşam bakımından varılabilecek en üst yere varmış sayılırdı.

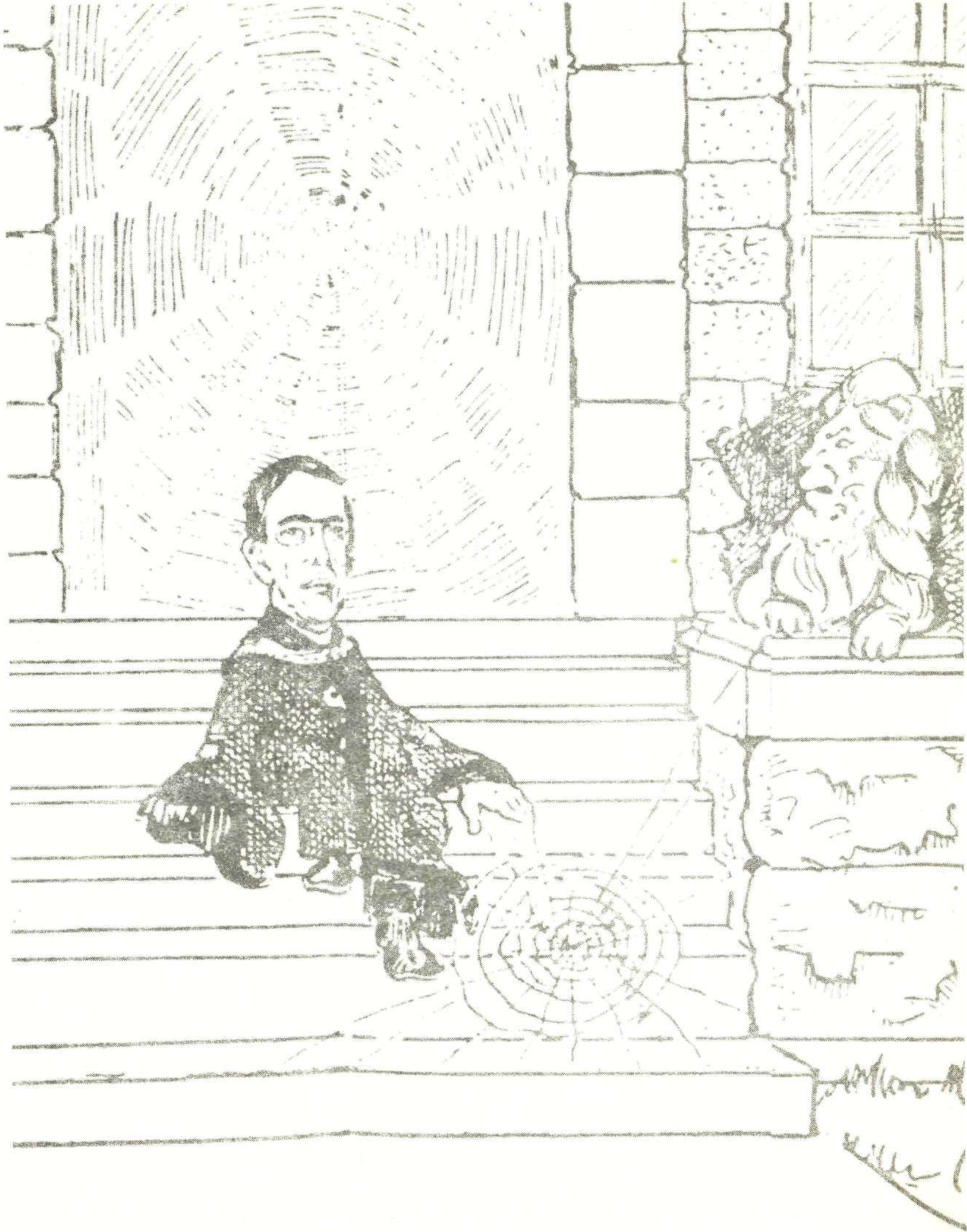
Politikaya olan ilgisi ve politik kariyer olanakları Wilson'u hiç bir zaman terk etmemişti. Politika yönünden 1890'lar Amerikan tarihinin en canlı dönemiydi. Ulus yine bölünmüştü, bu kez neden, altın ve gümüş karşıtlığıydı. Batı ve merkezi Batıda çiftçiler, Doğunun mali gücüne karşı ayaklanmışlardı. Sorunun kaynak noktası Batı Eyaletleri "gümüşçüleri"-nin, Amerikan para sistemindeki serbest gümüş para yönteminin korunmasını istemeleriydi. Tek maden sisteminin savunucularıysa, Wall Street ve Doğu Yakası kapitalistlerinden kaynaklanan "altın" fikrinde diretiyorlardı. Gümüş davası, William Jennings Bryan'ın kişiliğinde ateşli bir konuşmacıya kavuştu. Demokrat Parti 1896'da Chicago'da, yani Amerika'nın kalbi olarak nitelen yerde toplandığında, Bryan Doğu Yakası'nın altın spekülatörlerine karşı takındığı "Haçlı" tavrıyla delegeleri coşturmasını bildi: "Emeğin alnına bu dikenden tacı geçiremezsiniz, insanlığı altın bir çarmıha geremezsiniz !"

Woodrow Wilson'un gelişim süresinde hep köylerin ve küçük kentlerin bulunduğunu görüyoruz. Bununla birlikte Başkanlığa seçildiği ülke hızlı bir şehirleşmeye doğru gitmekteydi.

Söylev Batı ve Güney'in tarım kesimi delegeleri arasında heyecan uyandırdı. Bryan gelecek seçimler için Başkanlık aday adayı oylamasını kazandı. Ama Demokrat Parti bölünmüştü ve Kasım ayında yapılan Başkanlık seçimini Cumhuriyetçi Parti'den William McCinley kazandı. Böylece Beyaz Saray'a dört yıl için bir Cumhuriyetçi yerleşmiş oluyordu. Artık Demokrat Parti'ye yaralarını sarmaktan ve ulusal bir parti olarak geleceğini düşünmekten başka yapacak iş kalmıyordu. 1900 yılında McCinley Demokratları ikinci kez yenilgiye uğrattı. Başkan yardımcısı hırslı ve enerjik biri olan Theodore Roosevelt'ti. Bir yıl sonra McCinly bir suikastin kurbanı oluyor ve Roosevelt Başkanlığa yükseliyordu. İlerici reformlar dönemi başlamıştı.

Bir Demokrat olan Woodrow Wilson acılı bir onyılın gelişmekte olan olaylarını karmaşık duygular altında izliyordu. 1896'da Demokratlara oy vermiş olmasına rağmen William Jennings Bryan'ın hayranı değildi. Chicago'daki "altın çarmıh" söylevini saçma buluyor ve Bryan'ın bir demagog olduğunu düşünüyordu. Bryan'a göreyse (tabii eğer gerçekten Wilson'un adını duymuşsa) Woodrow Wilson sessiz, küçük Princeton kasabasında yaşayan, bulutlar üstünde uçan bir akademisyenden başka bir şey değildi. O sırada hiç kimse on iki yıl sonra Bryan'ın, Başkan Thomas Woodrow Wilson tarafından Dışişleri Bakanlığı'na atanacağını tahmin edemezdi elbette.

Bir öğrencinin çizdiği bu karikatürde, Wilson'un varmak istediği akademik üstünlüğün, rahat öğrenci yaşamını bozacağı görüşü savunuluyor.

BÖLÜM: 2

Princeton'un Başkanı

25 Ekim 1902'de Wilson'un Princeton Üniversitesi başkanlığına gelişi, Princeton'a tören için çok ünlü kişilerin gelmesine yol açtı. Konuklar arasında 1890'larda iki kez ABD Başkanı olmuş Grover Cleveland, edebiyat çevresinin ünlülerinden Mark Twain ve William Dean Howells, banker Pierpont Morgan, zenci önderi Booker T. Washington vardı. Princeton'un sakin kırları politika, edebiyat ve kamu işleri dünyalarının böylesine ünlü isimlerini ilk kez ağırlıyordu.

Woodrow Wilson, Princeton'u ulusal öğrenim kurumları arasında en ön sıraya geçirmeyi amaç edinmişti. Gözü yükseklerdeydi. Başkanlığa geliş töreninde, "Princeton için planlar yaparken aslında ülke için planlar yapıyoruz" şeklinde konuştu. Ana hedefi üniversitenin öğretim düzeyini yükseltmekti. Kendi önerdiği "muallimlik" sistemini kabul ettirmekte güçlük çekmedi. Bu sistem, İngiltere'de Oxford ve Cambridge'de uygulanan "özel öğretmenlik" yönteminin bir benzeriydi. Yani öğretmenler, öğrenciler resmi ve mesafeli ilişkiler kurmak yerine, yön verici oluyor, kişisel dostluklar kuruyor ve danışmanlık yapıyorlardı. Wilson fakülteyi de dört bölüme ayırdı. Bu bölümlere, eski sistemin katı ayrımlarını yıkacak şekilde esneklik kazandırdı. Reformların gerçekleştirilmesi çok zaman aldı. Yeni başkan, bazı profesörlerin kişisel çıkarlarını gözeten davranışlarına kimi yerde boyun eğmek zorunda kaldı. Wilson'un başka yerlerden yetenekli profesörler getirme eğilimi de karmaşık duygularla karşılandı. Ama üç yıllık yoğun bir çalışma ve mücadeleden sonra, başkanın ektikleri uç vermeye başladı. Princeton'un adı ve ünü New Jersey eyaletinin sınırlarını aşar hale geldi. Tabii bu başarıda en büyük pay Wilson'undu.

Ne var ki başkanın reform mücadelesinin tümü böylesine pürüzsüz olmadı. Belki de onun ülkü ve inançlarının, kariyerinin sonunda büyük bir trajediye yol açacak olan inatçılığının kanıtı olabilecek önemli mücadelelerinden birinde yenilgiye uğradı. Mücadele Princeton'daki "yemek kulüpleri" üstüneydi. İlk yıllarından sonra tüm öğrenciler, kendilerinden da-

PENNSYLVANIA R. R.

INAUGURATION OF

PRESIDENT WOODROW WILSON

ALSO

FOOT BALL

COLUMBIA VS PRINCETON

AT

Princeton, N. J.

Wilson'un kolej başkanlığına getirilmesi büyük futbol karşılaşmasının yanında önemsiz kalıyor.

ha büyük öğrencilerin onayı ya da vetosuyla bu kulüplere kabul ya da reddedilirlerdi. Fakat kulüplerin çoğuna zengin ve toplumun elit kesimlerinin çocukları kabul edilirdi. Nispeten yoksul olanlarsa yemeklerini en yakın kasabada aramak zorunda bırakılırlardı. Wilson, "yemek kulüpleri"ni tasfiye edip "Dörtgen" planını uygulamak istedi. Tıpkı Oxford ve Cambridge'de olduğu gibi, öğrenciler barındırılacak, yedirilecek, dinlenecek ve ortak yatak odalarında belirli bir kampus sosyal yaşamı oluşacaktı

WİLSON'UN YENİLGİSİ

Plan, Princeton'un Mütevelli Heyet'inde güçlüce temsil edilen ayrıcalıklılar tarafından şiddetli tepkiyle karşılandı. Plan uygulanacak bile olsa, her şeyden önce yeni binalar için yüklüce para gerekecekti. Bu da "hayırsever" ayrıcalıklıların bağışlarına bağlıydı. Wilson birkaç girişimde daha bulunduysa da, bu kez eski bildikleri Princeton'a duygusal bağlarla sarılan fakülte üyelerini de karşısında buldu. Wilson biraz taviz vermeye, örneğin "yemek kulüpleri"nin plan dışında kalarak varlıklarını planla birlikte sürdürmelerini kabule yanaşsaydı bu mücadeleyi kazanabilirdi. Ama kabul etmedi. Wilson'a göre "yemek kulüpleri" ayrıcalık ve üstünlük anlamına geliyorlardı. Bunlardan kurtulmak istiyordu. "Hayırseverler" ve Mütevelli Heyet direndi ve Wilson kaybetti.

Bu acı deneyi yaşadığı süreç içinde Wilson bir başka sorunun mücadelesine daha girişti. Bu kez konu kampus içinde kurulacak bir mezuniyet kolejinin yeriydi. Tıpkı "Dörtgen" planında olduğu gibi başkanın inatçı ve uzlaşmaz tutumu yine işi alevlendirdi. Ne var ki bu kez kazanmasını bildi, ama bunu yaparken de uzlaşmazlığıyla birçok fakülte arkadaşını karşısına aldı. Çünkü bir başkan olarak kendisine bağlılıklarını dile getirmelerini bile istemişti onlardan.

Bu tartışmalar Wilson'la birçok yandaşının arasını açtı. Karşısına aldığı kimseler içinde yüksek profesörler ya da Grover Cleveland gibi ünlü

mütevvelliler bulunuyordu. Kaldı ki, sürekli gerilim ve aşırı çalışma Wilson'un sağlığının da bozulmasına yol açmıştı. Princeton'daki sekiz yıldan sonra yine de çekip gitmeye hazırdı. Ama nereye gidebilirdi? Akademik yaşamında artık yükselemezdi, olsa olsa Harvard, Yale ya da o türden başka ünlü bir üniversitenin başkanlığı söz konusu olabilirdi. Wilson akademi politikasından ve iç çekişmelerden usanmıştı. Akademik yaşamın sınırlarının ötesinde dolaşıyordu artık bakışları.

Dostları ve hayranları arasında George M. Harvey isimli başarılı bir gazeteci de vardı. Bu kişi, etkili bir dergi olan Harper's Weekly'nin editörü ve banker Pierpont Morgan'ın yakın arkadaşıydı. Harvey, Wilson'un gerçek bir devlet adamı niteliklerine sahip olduğuna ve başarılı bir gelecek vaat ettiğine inanıyordu. Dergisinin sütunlarını kendi görüşleri doğrultusunda kullanmaktan çekinmedi. Hatta bir keresinde, 1906'da Harper's Weekly'nin kapağında Wilson'un tam boy fotoğrafını verdi. Harvey-in ilgisi Wilson'u umutlandırmıştı. Ama günün birinde Harvey ve arkadaşları Wilson'un ABD Cumhurbaşkanlığı için biçilmiş kaftan olduğunu söylediklerinde mahcup olmaktan kendini alamadı.

Gerçekten Demokrat Parti, ABD Cumhurbaşkanı Theodore Roosevelt'le başa çıkabilecek kapasitede bir şeften yoksundu. Roosevelt, serbest rekabet kurallarını hiçe sayarak fiyatları kendiliklerinden saptayan tröst ve tekellere karşı mücadeleye girişmiş, bu yolla da kamuoyunda saygınlık kazanmıştı. "Tröstleri yıkma" kampanyasından sonra, yeni Uzak Doğu politikasıyla Amerika'nın denizaşırı yaygınlığını genişletme yolunda çalışmalara başlamıştı. ABD deniz kuvvetlerinin Pasifik'teki en üstün güç durumuna gelmesini sağlamış ve dünyada ABD'nin önder devlet olarak tanınmasını istemişti. 1905 yılında Rusya'yla Japonya'nın arasına girerek Rus-Japon savaşını sona erdirmiş, bu başarısı karşılığında da Nobel barış ödülünü kazanmıştı. Atılgan, girişken tutumuyla kendini kabul ettirmesini bilmiş, çalışkan, yürekli ve yurtsever bir devlet adamı kişiliğiyle ABD kamuoyunun kalbini kazanmıştı. Görünüşe bakılırsa Demokrat Parti'nin Roosevelt'e karşı dikiş tutturabilecek kimsesi yoktu.

İşte bu nedenle Wilson, Harvey'in onu geleceğin ABD Cumhurbaşkanı olarak tanıtma önerilerini geri çevirdi. Adaylığının ulus çapında alaya alınmasından korkuyordu. Fakat Cumhurbaşkanlığı söz konusu olmasa bile, Wilson yine de belirli bir mevkiye oynamak üzere ikna edilebilirdi. New Jersey eyaleti için yaklaşan valilik seçimi 1910 sonbaharında yapılacaktı. New Jersey'in politik yaşamı yozlaşmış politikacıların elindeydi ve kötü yönetimlerinin sonuçları Trenton, Newark gibi kentlerde açıkça görülebilirdi. Bunların yarattığı kötü izlenimi yok edecek birine gereksinme vardı. Harvey, bu iş için gerekli kişinin ancak ve ancak Wilson olabileceğine karar verdi. Bu kararıyla birlikte de çalışmalara koyuldu.

Profesörlükten politikacılığa...

BÖLÜM: 3

Beyaz Saray'a

Böylesi bir "kralı tahta çıkarma" işlevini yükümlenen "Albay" Harvey (askeri titri süsten başka bir şey değildi) ilk olarak, New Jersey politikasının en önemli kişisine, yani James Smith Junior'a yaklaştı. Eski bir Birleşik Devletler senatörü olan Smith, İrlandalı bir mülteciyken yoksulluktan yukarılara doğru kendi gücüyle yükselivermişti. Prototip bir politikacı denilebilirdi ona; buyurucu ve düzenleyiciydi, açıkgöz ve gerektiği zaman acımasızdı. Doğrusu senatoya dönmeyi de çok istiyordu. Wilson gibi birinin, New Jersey Demokratlarının yoksun oldukları saygınlığı bir anda kazanıvereceğini hemen anladı. Eğer Smith, yarının Demokrat Cumhurbaşkanını tahta çıkarma rolünü iyi oynayabilirse, bu hem New Jersey hem de kendisi için çok iyi olacaktı.

Ama bir sorun vardı ortada. Smith'in teğmenleri olarak nitelenebilecek kent patronları - ki para yapmalarını Smith sağlamıştı – Vali konağına bir öğretmenin yerleşmesini herhalde hoş karşılamazlardı. Woodrow Wilson'un geçit vermez Hıristiyan ahlâkı, kent patronlarının uzun süredir alışageldikleri dümenlerine, belediye kontratlarına, kent hazinesinin yağmalanmasına set çekebilirdi.

Fakat onlar bile, Woodrow Wilson'un bu işin adamı olduğunu, yüksek bir dereceye sahip olduğunu ve ününün New Jersey sınırlarını çoktan aşmış olduğunu yadsıyamıyorlardı. Eyalet politikası da, tıpkı ulusal politika gibi, kazanacak adayın seçilebilmesine dayanıyordu. İzlenecek politika, daha sonra parti içi savaşlarla çözümlenebilirdi. Eğer 1910 valilik seçimlerini de Cumhuriyetçiler alırlarsa, Demokratlara bundan böyle yapacak bir iş kalmayacaktı.

Ocak 1910'da, New York'taki Delmonico's lokantasında Harvey, Wilson'un adaylık işini James Smith'e açtı. New Jersey patronu önce kuşkulu, ya da temkinli davrandı. Fakat bir hafta sonra Smith bu konuda ol-

dukça istekli görünüyordu. Politika patronları sorunu enine boyuna ölçüp biçmişlerdi. Şimdi Harvey, Wilson'a dönüyordu. Princeton başkanı, yüksek okulun yer sorunuyla uğraşıyordu o sırada. Yine de arkadaşını ve yanındakini evinde ağırladı. İlginç bir sohbet başladı. Harvey aklındaki işi ona da açtı. Wilson bu işe eğilimliydi, fakat kararsızdı. Harvey'in aklına uyarsa ilişkide bulunmak zorunda kalacağı bazı New Jersey politikacılarının kötü ününü duymuştu. Ama Harvey planını iyi hazırlamıştı. Elindeki koz kağıdını sürdü oyuna : "Sorunu öyle bir duruma getirsem ki, Valilik sen hiç elini bile kıpırdatmadan, sana bir gümüş tepsi içinde sunulsa, o zaman tavrın ne olur ?"

Wilson derin düşüncelere dalmış bir halde, çalışma odasının halısını adımladı. Sonra cevap verdi: "Eğer valilik bana bu dediğin şekilde gelecekse, o zaman bu konuyu ciddi olarak düşünmeliyim demektir."

Oldukça belirsiz bir cevaptı bu. Wilson, valilik gerekli ve arzulanabilir bir şey haline gelirse ortaya çıkabilecek olan gerilemesine şimdiden kılıf giydiriyordu. Ama yine de hoşnut olmuştu Harvey. Henüz baharın başlarıydı, Kasım seçimlerinde Wilson'un adaylığını açıklamak için daha bol bol vakit vardı. Smith ve teğmenleri, Wilson kabul ederse tüm Demokrat Parti örgütünü onun için seferber etmeye hazırdılar bile.

Yine de yapılacak bazı pazarlıklar vardı. Adaydan, eğer vali olursa kentlerdeki ve eyaletteki Demokrat Parti örgütüne balta olmayacağına ilişkin bir söz alınmalıydı. Harvey görüşmelerde arabulucu rolünü oynuyordu. Wilson'un verdiği sözleri iletmesiyle, Smith bu işe daha sıkı sarıldı. Smith artık kendini tam bir "taç giydirici" olarak görüyordu; 1912 yılında Demokrat kongresi Cumhurbaşkanı adayını seçmek için toplandığında Smith'in işlevi bu olacaktı. Woodrow Wilson'un kendine de pay çıkaracak kadar hesaplı biri olduğunu düşünüyordu tabii.

Sonunda Temmuz ayında, kendisi, Harvey ve Smith arasında birçok gidiş gelişlerden sonra Wilson kararını verdi. Okuldaki arkadaşlarına, şimdiye kadar hep kamu görevinin çağrısı karşısında duraksanmaması gerektiğini söylediğini ve şimdi ortaya çıkan durumda kendinin geri durmasının yakışık almayacağını belirtti.

Kasım ayında Woodrow Wilson, Cumhuriyetçi rakibine 50.000 oy fark yaparak New Jersey Valiliği'ne seçildi. 1910 yılı, Demokratlar için başka yerlerde de iyi bir yıl oldu. Çoğunluk, "ulus artık, Amerika'yı yalnızca Avrupa'yı ilgilendiren tartışmaların içine çeken, Theodore Roosevelt'in denizaşırı ülkelerdeki "Uzun Değnek" serüvenciliğinden bıktı," diye düşünüyordu. Savaş bulutları Avrupa üzerinde gezinmeye başlamış-

Wilson 1912 yılındaki kampanya sırasında...

Theodore Roosevelt
1912 seçimleri sırasında.

lardı bile. Silahlanma yarışını durdurmak için girişilen tüm çabalar sonuçsuz kalmıştı. Hatta Amerika'nın kendisi de, tıpkı İngiltere ve Almanya'nın Afrika'daki nüfuz bölgeleri üzerine çekişmeleri gibi, donanmasını büyütüyor ve Uzak Doğu'da nüfuz bölgeleri arıyordu. Emperyalistler dünyayı paylaşmaya girişmişlerdi. A.B.D.'nin de emperyalizmin kök saldığı bir ülke olarak bu paylaşımda yer alma olgusu, bazı basit Amerikalılara ters geliyor, bu tür bir girişimin Amerika'yı ilerde emperyalistler arasında çıkacak bir savaşa sokmak demek olacağını düşünüyorlardı.

1910 yılında, Birleşik Devletler Kongresi'nin Temsilciler Meclisine 1892'den beri ilk kez Demokratlar'dan oluşan bir çoğunluk gelip yerleşiyordu. Cumhuriyetçilerin kaleleri olarak bilinen New York, Massachusetts, Connecticut ve Ohio gibi eyalet valiliklerine hep Demokrat valiler seçilmişti. New Jersey'de Wilson yalnızca vali seçilmekle kalmamıştı, fakat aynı zamanda Eyalet Meclisi'ndeki dengeyi lehlerine çevirecek kadar da Demokrat sokmuştu meclise. Artık ulusal bir kişi olup çıkmıştı. Wilson. Princeton'a, Demokrat Parti'nin üst kademelerinden tebrikler yağıyordu bunların arasında William Jennings Bryan'ınki de vardı. Bu Nebraskalı, Wilson'un bundan böyleki kariyerinde çok önemli bir rol oynayacaktı.

Woodrow Wilson liberal ve ilerici New Jerseylilerin de desteğini, bütün kampanya boyunca arkasında bulmuştu. Bunların çoğu sorumluluk duygusuna sahip, eyalet politikasını temize çıkarmak isteyen; kokuşmuş, eyalet fonlarını kendi çıkarlarına harcayan, resmi ilişkilerini tanıdıklarına kilit mevkiler sağlamakta kullanan yöneticilerin saltanatına son vermeye

kararlı olan yurttaşlardı. Yeni vali, eyalet ilericilerinin düşmanlığını kazanmak istemiyorsa ki bunlar arasında Demokratlar olduğu kadar Cumhuriyetiler de vardı Demokrat örgütlerdeki kötü unsurlara karşı harekete geçmeliydi. Woodrow Wilson'un ilk önemli politik sınavı olacaktı bu, o ise bundan kaçınmadı.

Seçimler sona ermişti, Patron James Smith ödülünü bekliyordu şimdi. Birleşik Devletler senatosuna geri dönmeyi istiyordu. O sıralar senato üyeleri, eyalet meclislerine seçilirlerdi. Bu yöntem üç yıl sonra Anayasaya eklenecek bir maddeyle değiştirilecek ve böyle dolaylı bir yöntem yerini serbest halk oyuna bırakacaktı. Vali'nin Eyalet Meclisi üzerindeki etkisi gözönüne alınacak olursa, Smith'in Senato'ya dönebilme olasılığı oldukça güçlüydü. Ama bu ağırlığı koymadı Wilson. 1910 kampanyasının sonraki aşamalarında Wilson, kokuşmuşluğun önünü alacağını belirtmişti. Fakat temkinli davranmış ve isim vermekten kaçınmıştı. Oysa koltuğuna oturmuştu şimdi. Ve sözünün eri olduğunu kanıtladı. İlk gidecek kelle Smith'inkiydi. Senatoya aday olarak başka birini önerdi. Meclisteki uzun çekişmeler ve uğraşlar sonucunda Smith yenilgiyi kabul etmek zorunda kaldı.

"CUMHURBAŞKANLIĞI İÇİN BULUNMAZ ADAY"

Bu zafer Wilson'u yüreklendirdi, başka girişimlerde de bulundu. Yeni seçim yasaları getirerek aday seçimini basit seçmenlerin eline bıraktı ve kent patronlarının gücünü kırdı. Kötü Uygulamalar Yasası adı altında bazı yeni kurallar getirerek, politika ve iş dünyasındaki kokuşmayı önlemeye yöneldi. İşverenin Sorumluluğu yasasını getirip çalışan insanların sorunlarıyla ne kadar ilgili olduğunu kanıtladı. Aldığı başka önlemlerde de kişiliğini bütün ilerici ve reformcu yanları kendilerini gösteriyorlardı. Bu arada Demokrat Parti 1912 yılındaki ulusal kongreye hazırlanıyordu. Woodrow Wilson'un ünü Birleşik Devletler'in doğu kıyılarının ötesine çoktan aşmıştı. Öğretim üyesi ve üniversite başkanı olarak kazandığı üne, şimdi bir de vali olarak kazandığı ün eklenmişti. Cumhurbaşkanlığı için bulunmaz bir aday olduğuna hiç kuşku yoktu artık.

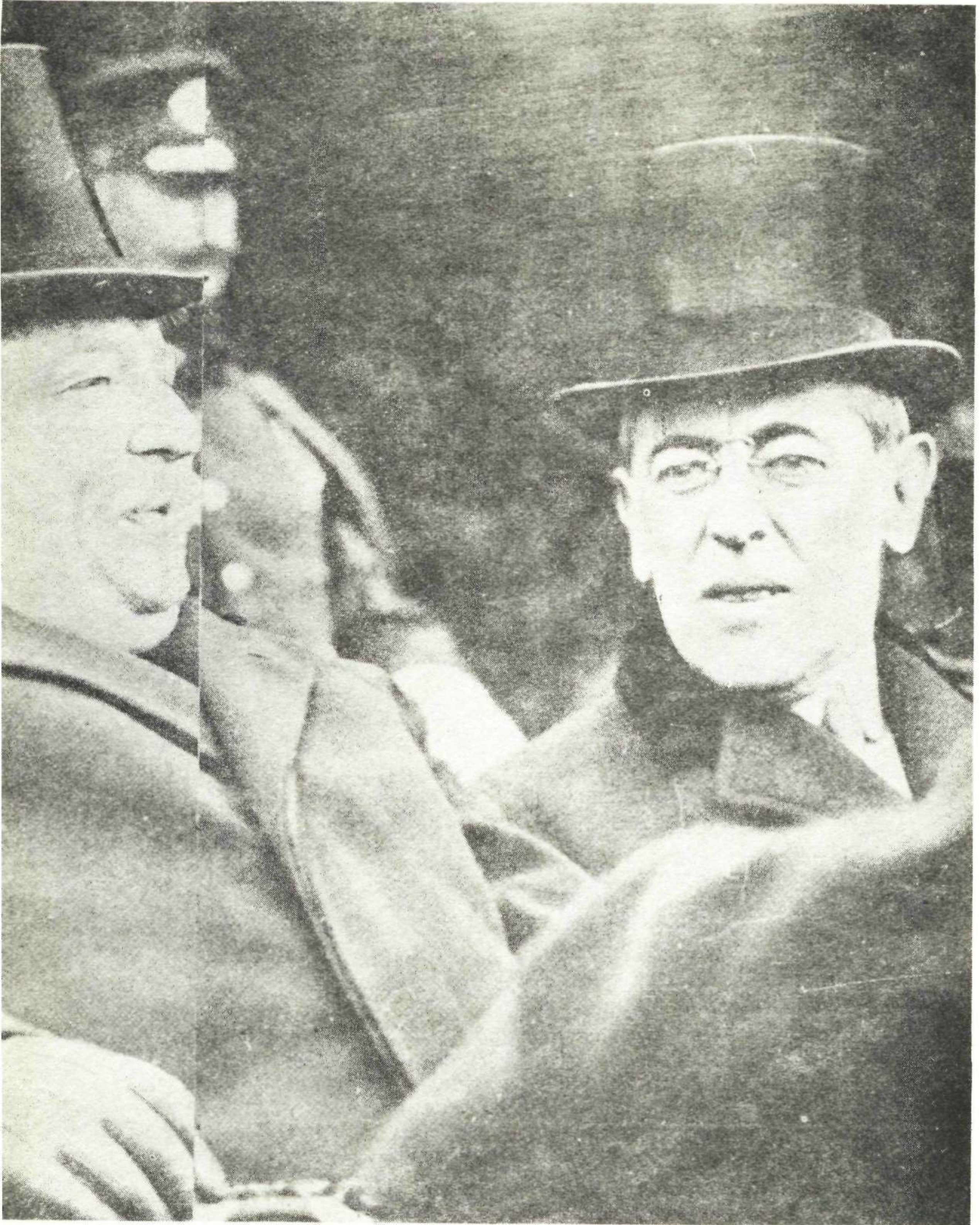
1911 kışında bir grup etkili Demokrat, Wilson'un adaylığı çevresinde birleştiler. 1912 yılının baharı ve yaz başları boyunca ona omuz verdiler, lobi desteğini sağladılar. 25 Haziran'da, ulusal parti kongresi Maryland'da Baltimore'da toplandığında, 1000'in üstünde aday vardı. Fakat önde gelen iki isim bulunuyordu. Biri Wilson, ötekiyse 1911 yılında Temsilciler Meclisi Sözcüsü olan ve bundan ötürü de gerek parti içinde, gerek de dışında ulusal bir kişi kabul edilen James ('Champ') Clark'dı. Önemli sayılabilecek başkaları da vardı, ama asıl savaş bu ikisi arasında yer aldı.

İlk oylamada 'Champ' Clark, Wilson'un önündeydi, fakat gerekli üçte iki çoğunluğu sağlamaktan uzaktı. Wilson taraftarları yılmadılar, bir oylamalar maratonu yaşandı - tam kırkbeş kez - ve sonunda Wilson zafere ulaştı. Wilson bu zaferi Nebraska Delegasyonu Başkanı William Jennings Bryan'a borçluydu. Bryan oldukça kritik bir anda oyunu Clark'dan Wilson'a çevirmiş ve bunu yaparken Nebraska Delegasyonu'nun çoğunluğunu da peşinden sürüklemişti. Bryan ödülünü o yıl dolmadan alacaktı.

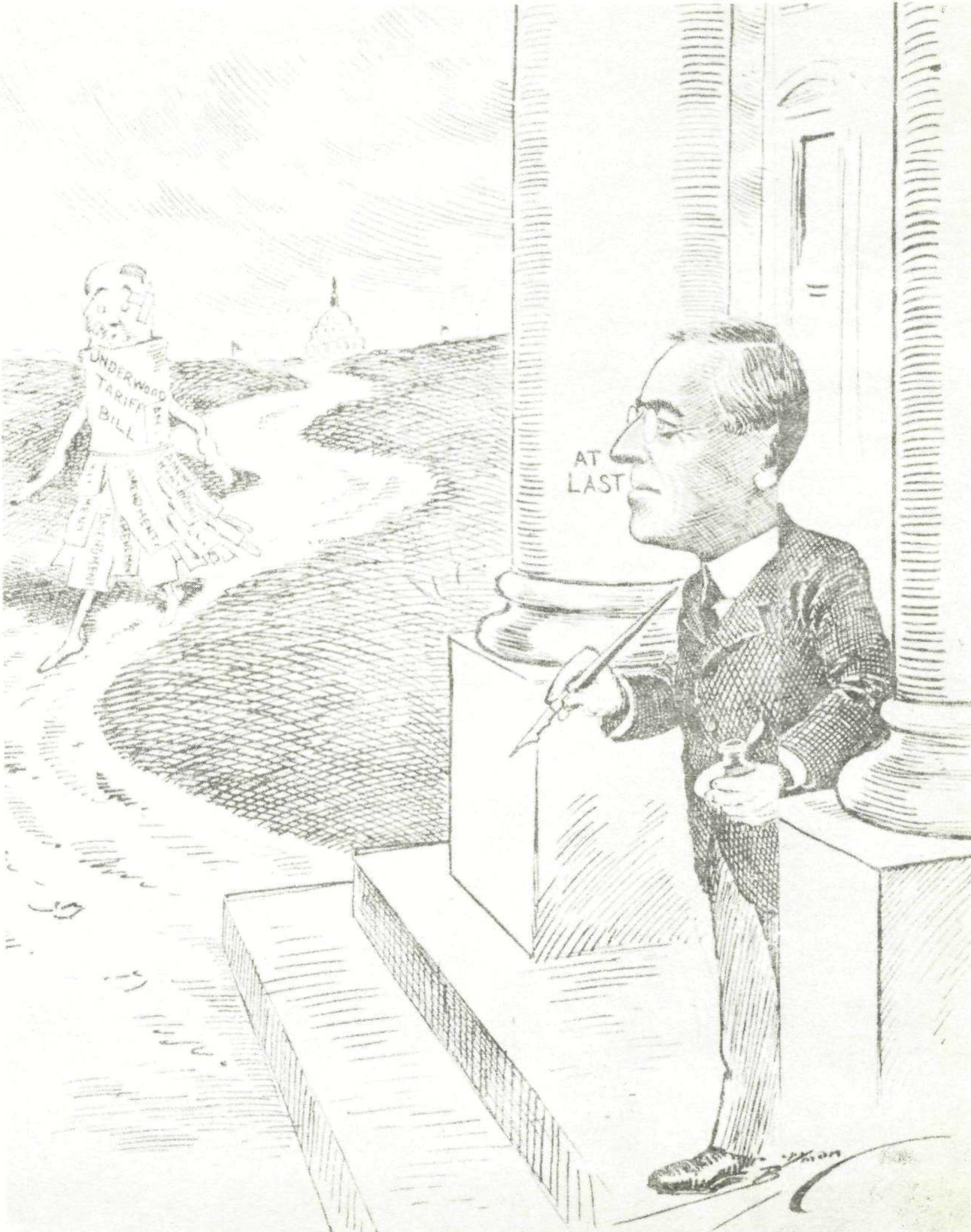
1912 Demokratlar için başarılı bir yıl olmuştu. Cumhuriyetçi Parti bölünmüştü. Roosevelt'in halefi Taft, Cumhuriyetçi Parti'nin ilerici kanadını düş kırıklığına uğratmıştı; Roosevelt'in günlerindeki o reformcu ruh, şimdi yerini serüvencilikten uzak bir muhafazakârlığa terketmişti. 1912 yılında Parti içindeki çekişme iyice açığa çıktı. Roosevelt'in Başkanlık seçimlerine katılmaya karar vermesi merkezci Cumhuriyetçileri korkutmuştu. Bunların çoğu Haziran'da Chicago'da yapılan Cumhuriyetçi Parti Kongresi'nde aday gösterilen Başkan Taft'ı desteklemekteydi. Partinin adaylığından yoksun bulunan Roosevelt, destekçileriyle birlikte İlerici Parti bayrağı altında bir kongre düzenledi. Cumhuriyetçi güçlerin bölünüşü geniş boyutlara varmıştı.

Kampanya sırasında Roosevelt eski çekiciliğini göstermekten geri kalmadı. Asıl çekişme onunla Wilson arasındaydı. Kasım seçimlerinin de doğruladığı gibi Taft onları hayli gerilerden izlemekteydi. Roosevelt'in temel sloganı, ulusçuluk ve Orta-Batı ilericiliğinin karışımı olan "Yeni Ulusçuluk"tu. Wilson ise, hükümeti maliyecilerin ve büyük işadamlarının etkisinden kurtarmayı amaçlayan programını en iyi biçimde özetleyen "Yeni Özgürlük" sloganıyla çarpışıyordu. Yönetim gene halka verilecekti. Çiftçiler, küçük iş sahipleri, orta sınıf ve işçi sınıfı "Yeni Özgürlükten" alabildiğine yararlanacaktı. Wilson'un hedefi, Demokratik Parti içindeki gruplara seslenmekti: hâlâ Popülist eğilimleri olan Orta-Batı ve Batı çiftçilerine, büyük kentlerdeki emekçilere ve Güney'in kırsal kesimlerinde Jefferson'un izleyicilerine çekici gelecek bir program götürmeye çabalıyordu.

Kasım seçimlerinde Wilson, Roosevelt'in 4,100,000 ve Taft'ın 3,480,000 oyuna karşılık 6,300,000 oyla Başkan seçildi. Bu Taft için acı bir yenilgiydi. Demokratlar Kongre seçimlerinde de bölünmüş Cumhuriyetçilere karşı başarılı oldular. Başkan Wilson'un Temsilciler Meclisi'nde yetmiş üç, Senato'da ise altı kişilik Demokrat çoğunluğu vardı. Bununla birlikte dört yıllık Başkanlık döneminin program ayrıntılarını düzenlemeye geçmeden önce, kabineyi kurması gerekiyordu.

Wilson ve William Howard Taft 1913 yılında yan yana

Beyaz Sarayın yeni sahibi için erken gelen zafer : Gümrük tarifelerinin indirilmesini öngören yasa tasarısı yururluge giriyor.

BÖLÜM: 4

Bir ölçüde reform

Bütün yeni seçilen Başkanlar gibi Wilson da kısa sürede çevresini türlü mevkileri kapmak isteyenlerle sarılmış buldu. Amerika'da yürürlükte bulunan ve ilk kez 1830'da Başkan Johnson tarafından, 'memuriyetler kazananındır' öğretisiyle uygulamaya konan Başkan'ın geniş atama yetkileri hâlâ politik sistemin bir parçasıydı. Mülkiye, Posta İşleri ve Washington'daki federal ajanslarda pek çok üst görev, yeni Başkanın atayacağı kişileri beklemekteydi. Daha önceki Başkan tarafından bu görevlere atanmış olan kişiler yerlerinden alınacak, onların yerine, genellikle Parti hizmetinde yararlıklar göstermiş bulunan yenileri atanacaktı. 20. Yüzyıl'da bu durum kimi düzenlemelerle giderilmiş ve pek çok Başkan'ın omuzundan ağır bir yük kalkmıştır.;

Taleplerin artması sonucunda Wilson eşi ve iki kızıyla Bermuda'ya kaçtı. Bu arada güvendiği dostlarından Albay Edward House'u bakanlar kurulu için gerekli araştırmaları yapmak üzere vekil atadı. Teksaslı, sessiz, uygar bir köylü olan House, Wilson'u ancak bir yıldan beri tanımaktaydı; bununla birlikte yeni Başkan'a büyük saygısı ve hayranlığı vardı. Bu iki adam arasındaki karşılıklı yakınlaşma 1912 yılında doğmuş ve giderek güçlenerek Wilson'un House'a tam güvenle bağlanmasına varmıştı. Albay House anılarında bu konuya şöyle değinmektedir: "İlk gününden itibaren zihinlerimiz aynı doğrultuda çalışmaya başladı. "Bu karşılıklı güven ve dostluk gelecek yılların dünya diplomasisinde önemli sonuçlar doğuracaktı.

Wilson hükümeti çoğunlukla House'un seçimine dayanmaktaydı. En ilginç atama, Dışişleri Bakanlığına William Jennings Bryan'ın getirilmesiyle gerçekleşmişti. Olayların daha sonra doğrulayacağı gibi Wilson için hiç de başarılı bir seçim değildi bu. Bryan partinin önde gelen kişilerinden biriydi; Orta ve Orta-Batı'da büyük ölçüde desteğe sahipti. Öte yan-

Woodrow Wilson'un 1913-15 yılları arasında Dışişleri Bakanlığını yapan Bryan.

dan Wilson, Bryan'a Demokratik Parti kongresindeki desteğinden dolayı kişisel bir borçluluk duymaktaydı. Wilson'un öteki atamaları daha çok Demokratik Parti içinde sivrilmiş kişileri kapsıyordu. Bu nedenle Wilson-un kararlarını yansıtmaktan uzaktı.

Göreve gelişinden birkaç hafta sonra, 1913 Nisanında Wilson, 19. Yüzyılın başlarında Başkan Jefferson döneminden beri uygulanmayan bir geleneği canlandırarak her iki meclisi birleşik oturuma çağırdı. Kongre üyelerine belirttiği gibi, amacı Başkan'ın uzaklarda bir yerden Kongre'yi selamlayan bir yönetim birimi değil, bir 'kişi' olduğunu göstermekti.

Bir bakıma bu kurnazca bir politikaydı. Cumhuriyetin kurucuları Başkanlık makamını yasamadan bilerek ayırmışlardı. Bu ayrım bugün bile Capitol'un Pennyslyvania Caddesinin bir ucunda, Beyaz Sarayın ise öbür ucunda bulunmasıyla simgelenmektedir. Böylece yasama ve yürütme birbirinden kesinlikle ayrılmış olmaktadır ve Amerikan hükümetinin temel sorunu bu iki organ arasında uyum sağlamaktır.

Ne var ki Kongre'de yeni Başkan'ı kurnazlıkta geçecek nitelikte pek çok tecrübeli üye vardı. Bunların çoğu Senato'da ya da Temsilciler Meclisinde Woodrow Wilson New Jersey valiliğine aday olmadan önce çalışmaktaydılar. Başkan'ın yasama programını dilediği gibi çizmesine göz yummaya niyetli değillerdi. Kaçınılmazdı bu. Kongre'nin varlık nedeni, bir yandan Başkan'ın yürütme yetkisini denetlerken öte yandan Başkanlığın gözünden kaçabilecek kimi kesimlere ve azınlıklara ilişkin çıkarları temsil etmekti.

YENİ ÖZGÜRLÜK YOLUNDA YASALAR

Wilson Kongre'deki söylevinin hemen ardından Yeni Özgürlük prog-

ramının uygulanması için gerekli önlemleri almaya başladı. İlk işi gümrük tarifelerini azaltan bir yasa tasarısı hazırlamak oldu. Bu o güne değin korunmuş olan endüstri devlerine indirilmiş ilk darbeydi. Gümrük tarifeleri bugün önemli bir sorun olmamakla birlikte, o günlerde, özellikle 19. yüzyılın sonları ve 20. Yüzyılın başlarında hem ülke açısından hem de uluslararası açıdan önemli bir yer tutmaktaydı. Avrupa ve Amerika'da yasama meclisleri Koruyucu politikalarla Serbest Ticaret politikalarının çarpıştığı zeminler durumundaydı. Koruyucu tarifelerden yana olanların oluşturduğu lobinin elinde önemli kozlar vardı : Bunların başında sıradan bir yurtseverlik yer alıyor, ardından iç pazarı ucuz yabancı malların akınından korumak, ulusal ekonomiye gerekli ürünlerin, yaşam standardını korumak amacıyla savunulması ve tarifelerin, Amerikan mallarına karşı tarifeler koymuş bulunan uluslara karşı yararlı oluşu gibi gerekçeler yer alıyordu. Serbest Ticaret yanlıları tarifelerin aleyhte sonuçlar doğuracağını savunuyorlardı. Bir ulus, hele Birleşik Devletler gibi güçlü bir ulus koruyucu tarifeleri yürürlüğe koyduğu anda küçük uluslar da onu izleyecek ve savunma önlemleri alacaklardı. Sonuçta pazar hareketliliği yüzünden yatırımcılar ve üreticilerin düşeceği sıkıntılar birtakım parasal bunalımların yanı sıra dönemsel dalgalanmalara yol açacak, bu da dünya ticaretinde kimi kısıtlamalar doğacaktı. Öte yandan tarifelerin etkin olmayan sanayi dallarını koruduğu ve dış rekabetle karşı karşıya kalmayan bu sanayi kollarında üretimin ulusal ekonomi aleyhine işlediği savunuluyordu.

Woodrow Wilson yüksek koruyucu tarifelere karşı olduğunu açıklamaktan geri durmamış ve mevcut tarifeleri ortalama yüzde 40'tan yüzde 29'a indiren bir yasa tasarısı öngörmüştü. Daha da önemlisi, büyük sayıda ürünün serbest ya da korumasız listeye alınması öneriliyordu. Bunların arasında tarım makineleri, demir ve çelik ürünleri ve ayakkabı, elbise gibi pek çok tüketim maddesi yer alıyordu.

Bu önerilere karşı Washington'a yerleşmiş lobiler sert bir muhalefete giriştiler. Yasa tasarısı Temsilciler Meclisi'ne geldiğinde Capitol, tasarıyı engellemek, ya da en azından işlemez duruma sokmak isteyen lobicilerle doluydu. Woodrow Wilson'un deyişiyle, "Capitol'den bir taş atılsa lobicilerden birine değmeden yere düşmezdi." Senatörler ve Kongre üyeleri, heyetler, dilekçeler, mektuplar ve kimi zaman güçlü çıkar çevrelerinin tehditlerinden başlarını kaşıyamaz durumdaydılar. Başkan Wilson karşı saldırıya geçti. 26 Mayıs günü, "özel kârlar uğruna kamu çıkarlarını yok etmek için yapay bir kanı yaratmaya uğraşan" çevreleri kınadı.

Kongre üyelerinin pek çoğunun elinde yeni yasa tasarısından etkilenecek olan sanayi dallarının tahvilleri bulunmaktaydı. Bunlardan yün ve şeker serbest listedeydi; öbür mallar arasında pamuk ve turunçgiller vardı.

Bu yüzden Senato'da güçlü bir muhalefet oluşmuştu. Ne var ki Wilson, tarifelerin indirilmesinden etkilenen dallarda tahvil sahibi olan Senatörlerin bunları açıklamasına ilişkin bir soru önergesi verince muhalefette gözle görülür bir düşme oldu. 1913 Eylülünde tarifeler yasası her iki meclisten de geçti ve Başkan'ın imzalamasıyla yürürlüğe girdi. Londra'da yayınlanan Nation gazetesi başyazarı bu zaferle Wilson'un vaat aşamasından uygulama aşamasına geçtiğini yazdı.

Woodrow Wilson'un gerçekleştirmeyi amaçladığı bir başka reform da bankacılık ve dolaşım sistemini ilgilendiriyordu. Yarım yüzyıl önce, İç savaş sırasında kurulan mevcut sistem işbirliği ve merkezi denetimden yoksundu. Bunalım dönemlerinde, ülkenin banka rezervlerini seferber edebilecek bir sistem yoktu. Bankalar birbirlerinden bağımsız olarak çalışmaktaydılar ve toplam para arzının sanayiin, yatırımcıların ve halkın sürekli dalgalanmalar gösteren taleplerine cevap vermesi sağlanamıyordu. Kamuoyu 1907'de bankerlerin kapıldığı paniği henüz unutmamıştı; üstelik şimdi, tarifelerin düşürüldüğü bir dönemde parasal sistemin istikrarı başta gelen ve dikkat isteyen bir konuydu.

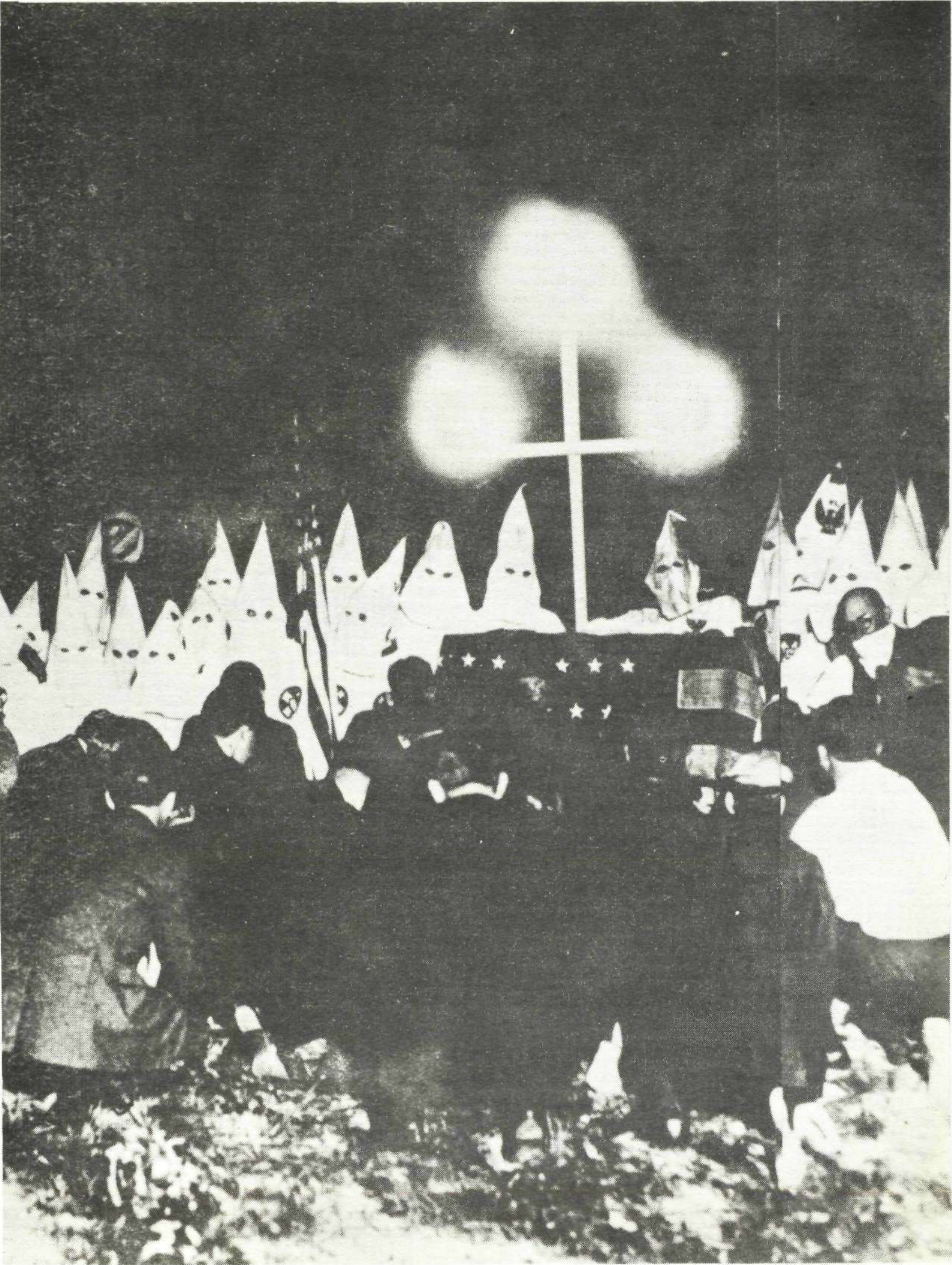
Woodrow Wilson Başkanlığa gelmezden önce birtakım öneriler Kongre'ye sunulmuştu. Bunlar 1907 mali bunalımın ardından kurulan Ulusal Para Komisyonu'nun çalışmaları sonucu ortaya çıkmıştı. Aldrich Planı olarak bilinen bu öneriler (komisyonun başkanlığını Rhode Island senatörü Nelson W. Aldrich yapmaktaydı.) Ülkenin türlü bölgelerinde on beş şubesi bulunacak bir merkez bankasının kurulmasına yönelikti. Komisyon, bankanın altın ve değerli kâğıtlara bağlı olarak para çıkarma yetkisine sahip olmasını önermekteydi. Sorumluluk hükümetin değil, merkez bankasının olacaktı.

Bu öneriler tarımsal kesimin ve Batı'nın büyük tepki göstermesine yol açtı. Onlara göre bütün denetim Wall Street'in eline geçecekti. Ulusal Banka sistemini 1890'da Populistlere karşı savaşmış olan Doğu Yakası bankerleri yöneteceklerdi. Muhalefetin büyümesi karşısında Wilson yeni bir komite atadı, ancak bu komite merkez bankasına karşı çıkarak, hiç bir bankanın egemenlik kuramayacağı, bağımsız rezerv bankalarının bulunduğu esnek bir sistem önerdi. Bu ne Wall Street'e karşı mücadele edenlerin başını, 1896 yılının altın sistemi aleyhtarı Demokratlarından William Jennings Bryan çekiyordu. Federal Hükümetin banka rezervleri ile para arzına ilişkin sorumlulukları yüklenmesi esasına dayanan görüşleri pek çok Senatör ve Kongre üyesi tarafından destekleniyordu.

Woodrow Wilson Bryan'ın başkanlık ettiği hareketin öneminin farkındaydı ve Kongre komitesiyle önde gelen bankerler arasında sürdürülen

Amerika uluslararası barıştan söz ederken zenci sorunu sürüyor.

Kara derili Amerikalıların yok edilmesi için çalışan Ku Klux Klan üyeleri.

tartışmalar sonucunda ortaya çıkan uzlaşma önerisini kabul etti. Federal Rezerv Yasası uyarınca para arzına ilişkin sorumluluk hükümete geçiriliyordu. Rezervlerin ayarlanmasının sorumluluğu ise Birleşik Devletlerin her yanında kurulacak Federal Rezerv Sistemine bağlı bankalara yüklenmişti. Bu sistem sayesinde rezerv ve kredi stoklarının New York Borsasının göbeğinde bulunduğu New York Bankaları çevresinde yoğunlaşması önlenecekti. Çok kimse Federal Rezerv Sisteminin Woodrow Wilson'un Başkanlığa gelişinden sonra başardığı ilk büyük atılım olduğunda birleşiyordu.

Başkan artık sanayi bileşimlerinin düzenlenmesiyle ilgilenmekteydi. Sorun, birleşen firmaların fiyatları ve üretimi kârlarını en yüksek düzeyde tutacak biçimde ayarlamalarının ötesinde rekabeti kaldırmak amacıyla başlattıkları tekelci girişimleriyle daha da ağırlaşmıştı. Bu durumlara karşı elde birtakım tröst aleyhtarı yasalar vardı. Bunların başında 1890 tarihini taşıyan Sherman Yasası geliyordu. Ne var ki bu yasalarda birtakım boşluklar da bulunmaktaydı ve canalıcı noktalar karanlıkta bırakılmış ya da her yöne çekilebilir duruma getirilmişti. Yasa'da 'birleşme', 'tröst', 'rekabetin sınırlanması' gibi terimler ve sözcükler açıklanmamıştı. Sonuç olarak tröstlerin avukatları 1890 yasasını müvekkilleri lehine nasıl kullanabileceklerini iyice öğrenmişlerdi. Mevcut yasanın mutlaka güçlendirilmesi gerekiyordu.

Adını Komite Başkanı Herny D. Clayton'dan alan Clayton Anti-Tröst yasası sayesinde, mevcut yasadaki boşluklar doldurulabilecekti. Önerilen bu yeni yasayla tekel yaratma girişimleri büyük ölçüde önlenebilecekti.

Yasa tasarısı Kongre'ye geldiğinde Birleşik Devletler'deki örgütlü emeğin de engellemesiyle karşılaştı. Amerikan İşçi Federasyonu, sendikaların anti-tröst yasasının kapsamı dışında bırakılmasını istiyordu. Wilson iki taraf arasında uzlaşmaya gidilmesini istedi. Ancak Amerikan İşçi Federasyonu başkanı Samuel Gompres diretti ve karşılığında birçok haklar elde etti. Sonunda yasa, Missouri Senatörü James Reed'in de belirttiği gibi, gücünden çok şey kaybetmişti : 'Clayton yasası ilk hazırlandığında iri dişli bir aslandan farksızdı. Şimdi ise minicik bir kediyi andırıyor.'

1914 Amerikan Kongresi için bir seçim yılıydı. Wilson yönetim ile iş çevreleri arasındaki ilişkilerin durumundan endişeliydi. 1913 sonbaharında başgösteren ekonomik bunalım kış boyunca devam etmiş ve ilkbahara doğru artmıştı. Bunalım aynı zamanda bütün dünyada görülmekteydi ve Balkan savaşları sonucu bir genel savaşın çıkması korkusuyla krediler verilmemekteydi. Durumun bu şekilde devam etmesi halinde 1914 Kongre

AMERİKA'DA KENT YAŞAMI

Woodrow Wilson'un başkanlığı sırasında Amerika Birleşik Devletleri ilk kez nüfusunun önemli bir çoğunluğunun kentlerde yaşadığı bir ülke durumuna geldi. Amerikan kentlerinin bu dönemde büyümesinin başlıca nedenleri arasında Büyük Savaş'ın getirdiği endüstri patlaması vardı. 1914 yılında Orta ve Doğu Avrupadan gelen göçmen kafileleri kentleri istila etmeye başladı. (alttaki resimde New York'lu bir göçmen ailesi görülüyor.) Amerikan kentleri hızla gelişmekteydi. 1920 yılında Chicago'da 2,5 milyon, New York'taysa 5,5 milyon kişi yaşamaktaydı. Kentlerin refah düzeyi de hızla yükselmekteydi. Sağda ressam Jean Negulesconun çizgilerinde gördüğümüz New York giderek ünlenmekteydi. Öte yandan Amerikan kentleri büyük çelişkileri de bünyelerinde barındırıyorlardı. Koca gökdelenlerin altında Avrupa'da görülemeyecek ölçüde sefil bir yaşamı sürdürmeye çalışanlar kaynaşmaktaydı...

Kadın hakları konusunda tartışmalar sürüyordu. Temsili resimde erkek hakları fareye benzetilmiştir. Fotoğrafta New York'lu 2 kadın görülüyor.

seçimleri Demokratlar için iyi sonuç vermeyebilirdi. Woodrow Wilson Senato'daki çoğunluğunu kaybedebilir ve Nisan ile Kasım arasında işler düzelmezse Temsilciler Meclisindeki çoğunluğu da yitirebilirdi.

SERMAYEYLE KURULAN DOSTLUK

Bu nedenlerden dolayı iş ve banka çevreleri ile uzlaşma yollarını aradı. İtibarlı iş adamlarından J. Pierpont Morgan Beyaz Saray'a birçok temsilci ile çağrıldı. Amerikan Telefon ve Telgraf Şirketi ile New Haven Demiryolu şirketinin yeni yasalar için yapacakları değişikliklere yardımcı olması için Adalet Bakanını görevlendirdi. Birçok kişi Adalet Bakanlığının bu tröstlere fazla yardımcı olduğu düşüncesine vardı ve Demokratik partinin ilerici kanatları ihanete uğradıkları kanısına vardılar. Önde gelen banker ve iş adamlarının Federal Reserv Kuruluna atanmalarıyla durum daha da kötüleşti. Üyelikler açıklandığında bir ilerici önder bu atamaların New York'daki National City Bankası tarafından yapılmış gibi olduğunu acı bir ifadeyle belirtti.

İki yıllık Kongre süresi sona ererken Wilson liberal ve ilerici kesimi birçok konuda tekrar üzdü. Kadınlar hâlâ oy hakkını alamamışlardı. Bunun için Anayasa'da bir değişiklik gerekiyordu. Demokratik partinin içindeki tutucu Güneyliler böyle bir şeye kesinlikle karşı çıkmışlardı. Onlar da birçok İngiliz politikacısı gibi, kadınların bu tür erkek işlerine karışmamaları gerektiğini düşünüyorlardı. Bugün bu düşünceyi kabul edemesek bile o zamanlar bu fikri samimi bir şekilde savunuyorlardı. Belirttiklerine göre bir kadının yeri eviydi ve onu yönetmekle uğraşmalıydı (orta sınıf söz konusu olduğundaysa birçok hizmetkârın yönetilmesi), ki çocuk doğurmak ve kocalarına bakmakla birlikte onlara fazlasıyla yeterdi.

Bir bakıma Wilson bu düşüncelere katılırdı. Ancak kadınlar yardım için ona başvurduklarında siyasi zorunluklardan bahsetti. Temsilcilere yasanın Kongreden geçmesinin olanaksız olduğunu söylüyordu. Tabii bu da hanımları kızdırdı ve haklarını almalarını beş yıl geciktirdi. Ancak Kadınlar savaş zamanında fabrikalarda erkeklerle yanyana çalıştıklarında Amerika'da ve İngiltere'de fikirler değişmeye başladı.

Aynı biçimde zenciler de Wilson'un hareketsizliğinden şikâyetçiydiler. Beyazlar ve zenciler arasındaki ayrım Birleşik Devletlerin her tarafında uygulanırdı. Güneyde ise bu ayrım eyalet yasalarıyla belirlenmişti. Diğer yerlerde bu ayrım, davranışlar, çevre ve bundan başka maaş farklarıyla yapılırdı. İş verirken de aynı ayrım yapılırdı ve beyazlar da zencilerin usta işlere uyacak seviyede eğitilmemiş olduklarını savunup işlere al-

Sosyalist lider Eugene Debbs bir işçi toplantısında. Sol güçler Wilson'un reformlarını destekliyorlardı. 1912'de Debbs 900 000 oy

mazlardı. Bu her alanda görülen kabullenilmiş bir savunmaydı. Zenciler zor işler için eğitilmemişlerdi, bu yüzden toplum da onları eğitmekle uğraşmamalıydı.

Wilson'un zencilere karşı tutumu onu bir liberal olarak değil de bir tutucu gibi gösterirdi. Kendilerini eğitebilmiş birkaç zencinin dostluğuna değer vermesine rağmen okullardaki ayrıma göz yumardı. Bir güneyli kent olan Washington'da da ayırım birçok alanda görülürdü. Ancak bu yine de bir politik sorundu ve Wilson bu konuda güneyli demokratların fikrini sormaya gerek duymuyordu.

Buna karşın Wilson, 1912 Başkanlık seçimlerinde zencilerden destek aramıştı. Beyaz liberal ve ilericiler de ona yardım edildiği takdirde zencilere birtakım haklar sağlayabileceğine inanıyorlardı. Bu yüzden bir liberal olan, Beyaz Olmayan Halkın Gelişimi için Ulusal Kurtuluş başkanı Oswald Garrison Villard, yeni Başkan'a zencilerin gelişmeleri için ne gibi yasalar çıkaracağını sordu. Girişimler olumlu sonuç vermedi. Wilson hareketi desteklediğini söyledi ama hiç bir teklif getirmedi. Villard ve arkadaşları Ulusal Irk Komisyonuna (beyaz ve zencilerden kurulu) önerilerini sundukları zaman Wilson hiç sesini çıkarmadı. Villard baskı yaptığı halde Wilson sorunun nazik olduğunu öne sürerek karışmak istemedi. Aslında söylemek istediği, güneydeki Senatör ve temsilciler - ki Kongredeki çoğunluğu için onlara muhtaçtı - bu durumdan pek hoşlanmamışlardı ve Wilson'un komisyona karışması gelecekteki yasaları tehlikeye sokabilirdi. Sonuçta öneri reddedildi.

Bundan sona Başkan Wilson ile haksızlıklara karşı reform isteyen Washington içindeki ve dışındaki ilerici kişiler arasındaki ilişkiler soğudu. Bunların arasında birçok gazeteci ve öğretim üyesi bulunmaktaydı. 1914 Kasım seçimleri Demokratlar için zararlı olmuştu. Meclisteki çoğunlukları 75 ten 25'e düşmüştü. Senato'daki durum değişmemişti ancak Cumhuriyetçiler Doğunun kalabalık eyaletlerinde ve Orta-Batı ile kırsal kesimde önemli ilerlemeler sağlamışlardı. Woodrow Wilson'un 1916'da seçimleri kazanması pek olası görünmüyordu.

Ancak Ağustos 1914 siyasal duruma birçok yeni boyutlar getirdi. Herkesin korktuğu karışıklık Avrupa'da patlak vermişti. Savaşan taraflara karşı Amerika'nın tutumu ne olmalıydı? İngiltere, Fransa ve Almanya hangi biçimde suçlanmalıydı? Savaş ne kadar genişleyecekti? Amerika bu duruma karışmadan uzakta kalabilecek miydi? Devlet başkanı ve Amerikan silahlı kuvvetler başkumandanı sıfatiyle Woodrow Wilson bu sorulara aldırmazlık edemezdi. Bundan başka dış ilişkilerde birçok sorunlar bulunmaktaydı ve daha şimdiden Wilson bunların içindeydi.

Woordow Wilson, yardımsever polis olarak balıktan derdini dinliyor - Alman karikatürü, Başkan'ın tarafsız gemilerin açık denizlerde serbestçe dolaşmaları isteğiyle alay ediyor.

BÖLÜM: 5

Tedirgin tarafsızlık

Wilson 1913'de Beyaz Saray'a yerleştiğinde karşısına çıkan ilk önemli diplomatik olay Meksika sorunuydu. Şimdiye kadar Amerikan yatırım ve ilişkilerine yakınlık gösteren Porfirio Diaz diktatörlüğü 1910–11'de olagelen devrim sonucu yıkılmıştı. Bundan sonra başgösteren kargaşalıklar Meksika'da otoriter Huerta rejiminin kurulmasına yol açtı. Woodrow Wilson yeni diktatörlüğü tanımayı reddedince zaten iyi olmayan Meksika-Amerika ilişkileri çok kötü bir düzeye düştü ve sonunda Nisan 1914'de Amerikan kuvvetleri Vera Cruz'u bombardıman edip işgal edince bu ilişkiler tamamen koptu. Brezilya, Şili ve Arjantin'in arabulucu olarak araya girmesi sonucu barış gerçekleşti fakat bunun karşılığı olarak Huerta iktidardan düşürüldü ve Carranza Cumhurbaşkanı atandı. Birleşik Devletler yeni hükümeti tanıdı ve bunu Latin Amerika devletleri takip etti.

Meksika'yla olan yakınlaşma Wilson'un Latin Amerika'nın Birleşik Devletler'e karşı olan kıskançlık ve düşmanlığını giderme politikasının sağer dece bir parçasıydı. Wilson Güney'deki büyük devletler ile Karaiplerdeki küçük devletlere karşı bir iyi niyet politikası formüle etmişti.

Amerika'nın Karaiplerdeki ilgisi dar Pamama kıstağında inşa edilen kanal sonucu daha da yoğunlaştı. Woodrow Wilson Başkanlığa geldiğinde kanal tamamlanmak üzereydi. Büyük donanmalara dayalı Emperyalizmin geliştiği bu çağda yeni kanalın önemi küçümsenemezdi. Birleşik Devletler donanması savaşta ve barışta Atlantik ve Pasifik okyanusları arasında rahatlıkla gidip gelebilecekti.

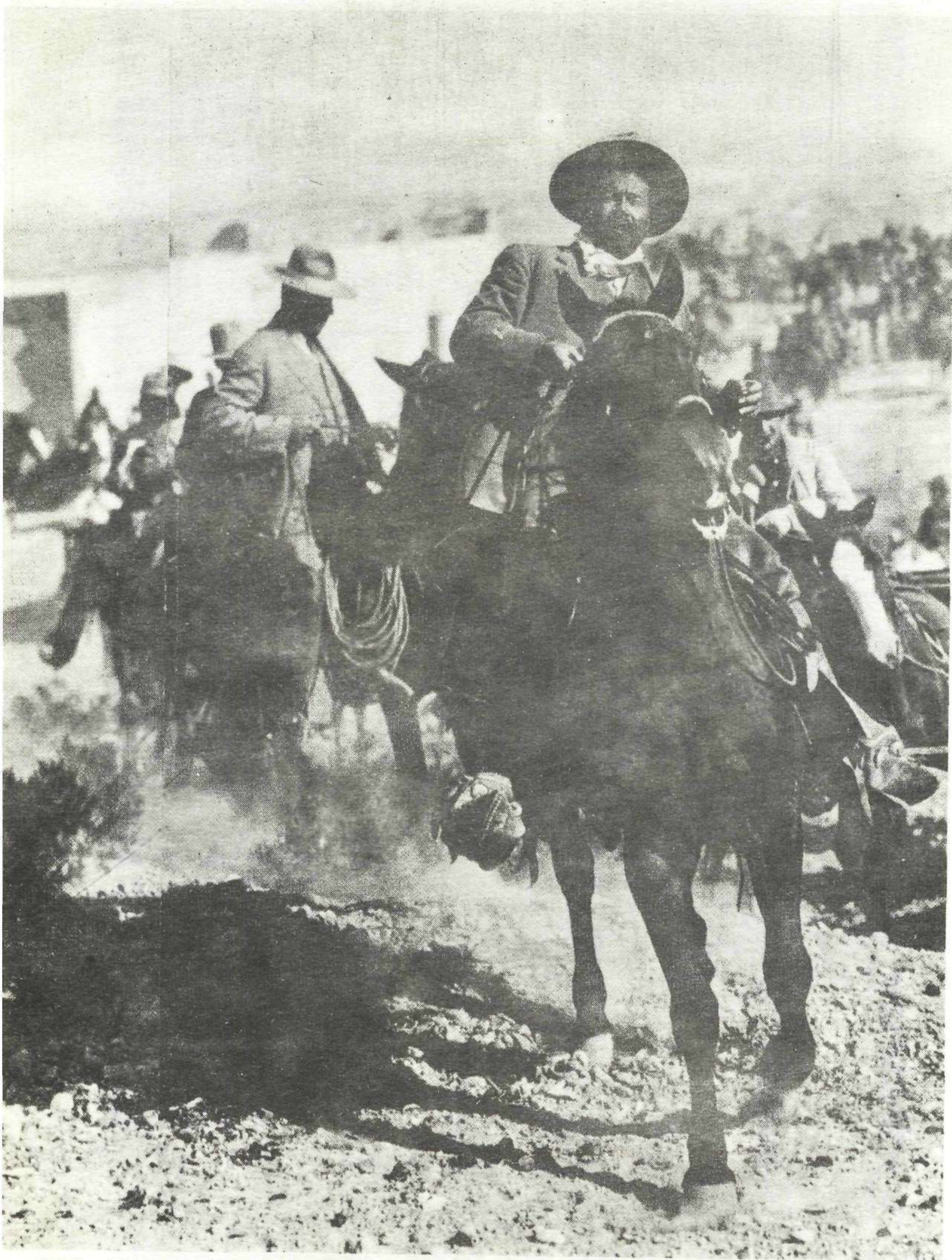
Başkan Roosevelt'in Panama'yı Amerika'nın egemenliği altına sokması Karaip devletlerini hayli kızdırmıştı. Bu büyük ve güçlü bir devletin küçük ve zayıf bir devlete kendi isteklerini kabul ettirdiği alışılmış bir durumdu. Roosevelt'in kendisi bile böbürlenirdi 'Panama'yı ben aldım' diye. Bu nedenle pişmanlıktan olmasa bile bölgedeki huzursuzluğu daha

da körüklemek için bir iyi niyet gösterisi gerekliydi. Wilson'un politikası bir tarihçiye göre 'vicdanlı diplomasi'olarak adlandırılabilirdi.

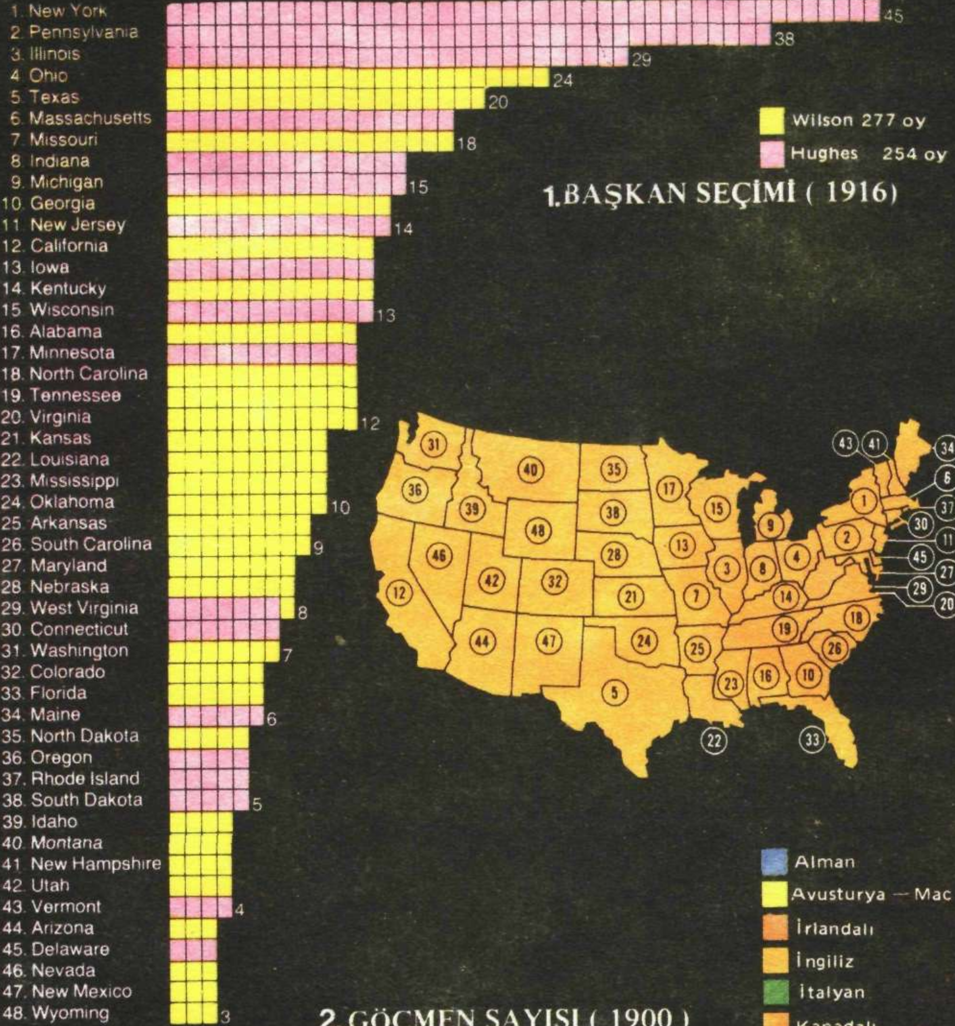
En önde gelen sorun, Roosevelt'in saldırgan politikası sonucu, Panama'nın kıstaktaki komşusu Kolombiya'da ortaya çıkan infiali yatıştırmaktı. Kolombiya'nın Panama'yla olan ilişkileri Amerika'nın kendi çıkarlarını gerçekleştirmek için yaptığı müdahaleden sonra çok bozulmuştu. Roosevelt Panama Kanal Bölgesini almanın karşılığı olarak Panama'ya yüksek miktarda para yardımında bulundu. Kolombiya bu yardımdan pay istedi. Amacına uygun olarak Wilson Kolombiya'yla 1914'de bir anlaşma imzaladı. Anlaşmaya göre, Kolombiya 25 milyon dolar alacak, ayrıca vatandaşları Birleşik Devletler vatandaşlarının Kanal üzerindeki haklarına sahip olup aynı ölçülerde kullanabileceklerdi. Öte yandan Birleşik Devletler geçmişte iki hükümetin ilişkilerini bozabilecek nitelikteki davranışlarından dolayı özür dilemekteydi. Eski başkan Roosevelt bu anlaşmaya kesin biçimde karşı çıktı. Bir süre sonra Senato'da anlaşmayı reddetti. Buna rağmen uzun gecikmelerden sonra yalnızca borcu kabul eden bir anlaşma yürürlüğe kondu.

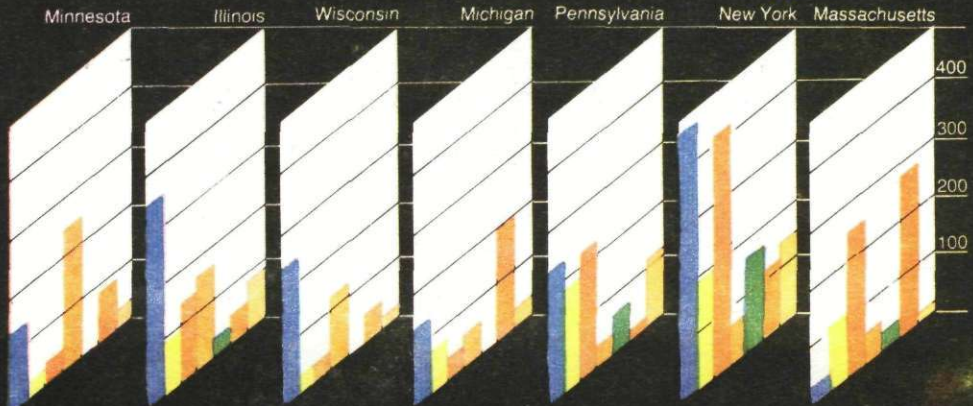
Wilson'un Karaiplerdeki diplomasisi, kısmen rejimler arasındaki düzensizlikler sonucu, kısmen de Dışişleri bakanı William Jennings Bryan'ın Nikaragua ve Dominik Cumhuriyeti gibi önemli merkezlere yanlış diplomatik atamalar yapması sonucu başarısız bir düzeyde kaldı. Haiti'de durum hayli karışıktı ve çeşitli devrimci ayaklanmalardan sonra Temmuz 1915'de Wilson düzenli bir rejim kurulana kadar Amerikan güçlerinin adayı işgal etmesini emretti. Sonuçta Wilson'un barışsever ve iyiniyet duyguları, 1914'de Panama Kanalının tamamlanmasına yakın Amerikan çıkarlarının korunması için yapılacak hareketlere yer vermek zorunda kaldı. Tüm bu olaylar olurken Ağustos 1914'de kişisel bir felâketle karşılaştı. Uzun bir hastalıktan sonra karısını kaybetmişti. Karısının ölümüyle hayatında büyük bir boşluk belirmişti. Fakat bu durum uzun sürmeden doktoru onu güzel bir dulla tanıştırdı. Edith Bolling Galt, neşeli, konuşkan ve uygar bir kentli kadındı. Aralarındaki ilişkiler çabuk gelişti ve Aralık 1915'de evlendiler. Bu durum Washington'daki bazı çevrelerce "erken" sayıldıysa da Wilson'un hayatına yeni bir istikrar getirmişti. Yeni Bayan Wilson kocasını istenmiyen misafirlerden koruyan, hatta yardımcılarının isteklerini geri çeviren sert mizaçlı bir kişi görünümündeydi. Wilson'un özel sekreteri Joseph Tumulty ile Bayan Wilson'un arası bir hayli bozulmuştu.

Ancak Avrupa ve Dünya'daki olaylar Beyaz Saray'daki olaylardan bağımsız olarak gelişiyordu. İngiltere, Fransa ve Rusya, Almanya'yla savaşmaktaydı. 1914 sonbahar ve kış saldırılarında Almanlar büyük başarılar

Meksika devrimcisi general Pancho Villa. Villa, Mart 1916'da Yeni Meksika'ya baskın yaparak onyedi Amerikan vatandaşını öldürdü. Wilson onu cezalandırmak amacıyla arkasından General Pershing'i gönderdi ancak Villa'yı bulamadı ve bir süre sonra 12,000 askerin sınırın güneyindeki durumu bir diplomatik sorun haline geldi. Meksika hükümetinin sürekli ısrarı sonucu Amerikan kuvvetleri Şubat 1917'de geri çekildi.

1916'nın 'barış seçimi. Wilson taraftarları 'Bizi savaşın dışında tuttu.' diye konuşmalarına rağmen, Cumburiyetçi Hughes, Alman ve Irlandalı Amerikalıların çoğunlukta bulunduğu eyaletlerde geniş destek gördü.

elde etmişlerdi. Denizlerde İngiltere geniş deniz gücünü kullanıp Almanya'yı kuşatmak ve her türlü ikmal olanağını ortadan kaldırmak istiyordu. Bu da tarafsız gemilere, - ki buna Amerikan gemileri de dahildi. - karışmak demekti. Amerikan Dışişleri sert notalar gönderdi. Aslında, William Jennings Bryan'ın İngiliz dostu olduğu söylenemezdi. Bir Nebraskalı olarak Amerika'nın ortasında büyümüştü ve o bölgede 19. yüzyılda yerleşmiş Alman göçmenleri çoğunluktaydı. Politik hayatı boyunca Birleşik Devletlerin Doğu Yakası'ndaki Anglo-Sakson eğilimlerden hoşmanmadığını göstermişti. Görüşlerinde genellikle duygusaldı ve Orta-Batı Amerikalıların çoğunluğu gibi o da Almanya'nın 1914'de saldırgan olduğuna inanmamaktaydı.

Bundan başka, savaş çıktığı zaman örgütlü Alman propagandası iyice yoğunlaşmıştı. Birleşik Devletlerin birçok bölgesinde çıkan Almanca gazetelerle bir taban oluşturulmuştu. New York kentinde etkili olan Staats-Zeitung vardı. Ohio, Wisconsin, Texas ve Dakota'larda Alman-Amerikalılar, anayurtlarındaki edebiyat, tarih ve kültürden gurur duyarlardı. Almanya'nın 1914'deki masuniyetine inanırlardı. Üstelik Alman - Amerikalılar'ın ulusal seçimlerde etkinlikleri fazlaydı. Ve 1916 bir seçim yılıydı.

Woodrow Wilson'un 1914–1915 arası politikası tam bir tarafsızlıktı. Savaş çıkar çıkmaz resmi bir tarafsızlık bildirisi yayınlıyarak Amerikan vatandaşlarının hem düşüncelerinde hem de hareketlerinde tarafsız davranmalarını istedi. Ancak Amerikan çıkarlarının etkilendiği yerde, - İngilizlerin Alman limanlarına giden gemilere karışmaları gibi - Wilson, Bryan ın protestolarına katıldı.

Ancak, 1915 Alman denizaltı tehlikesini getirdi. Şubat'ta İngiliz kuşatmasına karşılık olarak Almanya, İngiltere etrafındaki tüm suları savaş bölgesi ilân ederek bütün düşman gemilerin batırılacağını bildirdi. 10 Şuat'ta Wilson herhangi bir Amerikan gemisine müdahalenin veya Amerikalıların ölümünün tarafsızlığın ihlali sayılacağını ve bundan dolayı da Alman hükümetinin sorumlu tutulacağını bildirdi. Almanya da bunun İngiliz kuşatmasının Almanya'yı aç bırakmayı amaçladığını açıkladı. William Jennings Bryan bu açıklamayı kabul etti ancak Amerikan halkı yeterli bulmadı. Gazetecilerin ve diplomatların belirttiği gibi Almanya'da yeterince stok vardı ve aynı zamanda İngiliz kuşatması da başarısızlığa uğramıştı.

ALMANLARIN YANILGISI

Amerikan denizciliğini ilgilendiren çeşili olaylar meydana geldikten sonra Mart 1915'de bir İngiliz gemisinde bulunan bir Amerikalı ölmüştü.

Villa'nın en sadık askerleri olan 'Altın 100'den birkaçı.

İngiliz yolcu gemisi Lusitania'nın bir Alman denizaltısı tarafından batırıldığını 7 Mayıs tarihli gazeteler tüm ülkeye bildiriyordu. Amerikan kamuoyu savaşla ilgisi olmayan 1200 sivilin ölümüyle şok geçirmişti. Öte yandan yolculardan 128'i Amerikalı idi. Denizaltı komutanının giriştiği saldırı kesin bir politik yanılgıydı. Haber yayıldıkça halkın kızgınlığı çok arttı. İntikam alınması isteniyordu, bu da olmasa Amerikan Başkanı, masum Amerikalıların ölümünün kabul edilemeyeceğini belirten sert bir müdahalede bulunmalıydı.

Wilson, Almanya'nın 'herkese uygulanan' denizaltı müdahalelerinden vazgeçmesini ve hayatlarını kaybeden Amerikalılar için tazminat vermesini bir Nota ile istedi. Wilson Almanya'yı sorumlu tutan Amerikan politikasını tekrarladı. Almanya cevabında Lusitania'nın silahlı olduğunu (aslında değildi, sadece tüfek ve cephane taşıyordu) belirtti ve geminin yola çıkmasından bir hafta önce Alman elçiliğinin Amerikan gazetelerinde ikaz edici beyanlarının çıktığını söyledi. Wilson Alman cevabını yeterli bulmadı ve yeni bir Nota ile Amerikan denizciliği ve Amerikalılar için özel söz istedi. İlk nota gibi, Alman Elçiliği ve Alman Yüksek Komutasına verilmek üzere Dışişleri bakanı Bryan'a imzalaması için gönderdi. Ancak Bryan imzalamak istemedi. İlk Notayı da Almanya'yı bir saldırgan gibi gösteren küçük düşürücü bir nota saydığı için güçlükle imzalamıştı. Tam bir pasifist olduğu için Amerika'yı savaşa sokabilecek her türlü harekete karşıydı. İkinci Notanın kendilerini zor duruma düşüreceğine inanmıştı. Nota önemli bir politikayı desteklediği için, Bryan 7 Haziran 1915 de istifa etti. İstifası hemen kabul edildi. Wilson ile Bryan arasındaki kötü ilişkiler, sonunda su yüzüne çıkmıştı. Nota Bryan'ın yardımcısı Robert Lansing'in imzasıyla Almanya'ya gönderildi. 21 Temmuz da üçüncü bir nota gönderilerek aynı hareketlerin tekrarı kesinkes düşmanca' olarak kabul edileceği bildirildi. Diplomatik nezaketi bir yana bırakan Amerika, Almanya'dan savaşı kabul veya reddetmesini istiyordu.

William Jennings Bryan ile Woodrow Wilson arasındaki bozuşma zaten eninde sonunda ortaya çıkacaktı. Bryan, Başkanın kendisine karşı hiç bir güveni olmayışını üzüntüyle karşıladı. Wilson, genellikle özel yardımcısı Albay Edward House'un tavsiyelerine - özellikle dışilişkilerde - kulak verirdi ve 1915 ortalarından itibaren Bryan'ın durumu dayanılmaz bir hale gelmişti. Bryan'ın pasifist ve kesin tarafsızlık yanlısı olmasından başka, Wilson'un Albay House'ı Avrupa'ya devlet başkanları ile görüşmek üzere göndermesi bakanın durumunu daha da nazik bir hale sokuyordu. Wilson savaşan tarafların hedeflerini ve bu durumdan hangi yörelerin etkileneceğini öğrenmek istiyordu. Avrupa'ya gönderilen misyonun bir başka amacı da Birleşik Devletlerin arabulucu olarak görev yapıp savaşa son verebilmekti.

House, Londra, Paris ve Berlin'e giderek devlet başkanları ile ayrı ayrı görüşerek tarafların barış karşılığı ne gibi ödünler verebileceklerini öğrenmeye çalıştı. House'ın Nisan 1915'teki ikinci gezisinde, Grey Almanların silahsızlanmasına karşılık kuşatmayı kaldırmayı kabul etmişti. Ancak yumuşama başlarken Mayıs'ta Lusitania'nın batırılması gelecek için tüm iyiniyetleri bozdu. Haziran'da House ümitsiz olarak Londra'dan ayrıldı. Washington'da ise Almanya ile Birleşik Devletler arasında Notalar gidip gelirken House, Amerika'nın yakında savaşa sürükleneceğini itiraf etti.

Fakat Amerikan halkı, kesin tarafsızlık isteyenler ve Amerika'nın bir an önce savaşa girmesini isteyenler olarak bölünmüştü. Avrupa devletleri arasında bir anlaşmazlık olunca Amerikalıların her zaman bundan uzak kalmak istediği unutulmamalıdır. Birçok Amerikalı için bu tür anlaşmazlıklar eski hanedanların yüzyıllarca devam ettirdikleri toprak kavgasından başka birşey değildir. Halbuki birçok Amerikalının Yeni Dünya'ya gelmesinin nedenlerinden biri bu sorunlardan kaçmaktı. Şimdiki savaşın nedenleri ise sömürgeler üzerindeki çekişmeler, Afrikanın paylaşılması ve Uzak Doğu'da ticari çıkarlar idi. Avrupalı birçok devlet adamı halen güçler dengesine göre düşünmekteydi - George Bernard Shaw'a göre ise kendi lehlerine düşünüyorlardı bu dengeyi.

Avrupa'nın sorunları Amerikan Cumhuriyetini ilgilendirmiyordu. Milyonlarca Amerikalı bu düşünceye bütün samimiyetleriyle inanıyorlardı. Bir Amerikan Başkanı ülkeyi herhangi bir tarafın yanında savaşa sokmak istiyorsa bunu kamuoyu bahasına yapacaktı. Eğer ülkeyi savaşa sokarsa - ki sonu pek belli olmayan bir savaş - Birleşik Devletleri barış ve güvenlikten soyutlamanın vicdan azabı içinde olacaktı.

1915 sonlarına kadar Woodrow Wilson tarafsızlık politikasını birçok tanınmış politikacının karşı gelmesine karsın devam ettirdi. Kendisini en

şiddetli eleştiren, politikadan uzaklaşmış olmasına karşın Theodore Roosevelt'ti. Her an, kaçınılmaz olarak gördüğü savaşa, Amerikan halkının hazırlıklı olmalarını istendi. Roosevelt 1914 ve 1915 arasında New York Times'da çıkan yazı serisinde ve diğer haftalık gazetelerde yazdıklarında, Birleşik Devletlerin askeri bakımdan güçlü olmasının gerektiğine ve savaş sanayinin gelişmesi ihtiyacında olduğuna işaret ederdi. Roosevelt'e göre Amerika savaşa bir anda sürüklenirse hazırlıksz bir durumda olacaktı. Amerika kendisini savunmasız bırakamazdı.

Woodrow Wilson bu tür uyarılara pek kulak asmıyordu. Ekim 1914 de bu tür konuşmaları 'iyi kafa çalışması' olarak kabul ediyordu. 8 Aralık'taki Yıllık Kongre Söylevinde şöyle konuştu, "Fikrimizi ve durumumuzu değiştirmeyeceğiz... başkaları sinirli ve heyecanlı olsa dahi. "Ancak bu konuşma Wilson ile ateşli eski Başkanın durumunu yumuşatmadı ve iki yıl içinde araları daha da çok bozulacaktı. Roosevelt zaten hiç bir zaman Wilson'un dışişleri üzerindeki bilgisini yeterli bulmamıştı. Başkanın değişmeyen hareketsizliği ile aylar geçtikçe Roosevelt kızıyordu ve bunun üzerine Wilson'u harekete geçirmek için arkadaşlarıyla örgütlenmeye başladı. Aralık 1914'de New York kentinde arkadaşlarıyla kurduğu Ulusal Güvenlik Cemiyeti, Kongre ve Başkan'ı bir hazır olma planı yapmaları için baskı yapacaktı. Başlattıkları bu hareket eski askerlerin de katılmasıyla daha da genişledi. Lusitania'nın batırılması da etkili bir propaganda aracı olarak harekete yardımcı olurken, Wilson tüm bu olanlara karşı seyirci kalması daha da zorlaşıyordu.

SAKİN SULAR

Birleşik Devletlerdeki Alman yanlısı propaganda devam ediyordu. Çok güzel bir şekilde örgütlenen bu çalışmalar Alman Elçiliğinden yürütülüyordu. Birçok gözlemciye göre elçilikten çok bir propaganda makinesini andırıyordu. Aynı zamanda, iyi örgütlenmiş casusluk şebekesinin ve bazı Alman ajanlarının sabotaj çalışmalarının kanıtları vardı. Arabic adlı İngiliz gemisinin batırılmasıyla iki Amerikalı daha hayatlarını kaybedince Ağustos 1915 de Alman yetkilileri denizaltılara gemi batırmamaları için emir verdi. 5 Ekim de Alman hükümeti Amerikan hükümetinden özür dileyerek Arabic'daki can kaybı için tazminat vereceklerini bildirdiler.

Albay House Avrupa'daki barış gezisine devam ederken Wilson arabuluculuk için büyük umutlar besliyordu. House Ocak 1916'da Londra'da Grey ve Balfour ile görüştükten sonra Paris ve Berlin'e devam etti. House-ın kolunun altında, Amerika arabulucu olarak savaşan devletler arasında bir barış görüşmesi sağlamak amacıyla birtakım önerileri vardı. Balfour ve Grey'i kendi yanına kazandıktan sonra 22 Şubat'ta House-Gray Bildirgesi yayınlandı. Bildirgeye göre Başkan Wilson 'Fransa ve İngiltere'den

1914 usulü dinlenme ve toparlanma : Amerikan kuvvetleri Vera Cruz'daki 'polis hareketi'nden sonra işleri yavaştan alıyorlar.

(Üstte) Wilson'un Avrupa'ya gönderdiği elçi Albay Edward M. House, Amerika savaşa girmeden önceki yıllarda.

zamanın müsait olduğunu' haber alır almaz bir barış toplantısı düzenliyecekti. Eğer toplantıyı Müttefikler kabul edip Almanlar reddederlerse o zaman Birleşik Devletler "herhalde Almanya'ya savaş ilân edecektir."

Bu haberi Alman Yüksek Komutası hiç beğenmemişti. Amerika'nın Müttefikler tarafına kaydığını gösteriyordu. O zaman Amerikan politikasının kesin tarafsızlığı ne oluyordu? Onsekiz aylık bir süre içinde nasıl Müttefikler tarafına yöneldiğini anlatmak çok yer alır. Lusitania'nın batırılmasından başka birçok olay daha etkide bulundu. Önemli bir etken yeni Dışişleri bakanının Anglosakson olup birçok İngiliz dostunun bulunmasıydı. Albay House'da İngiliz yanlısıydı. Unutulmaması gereken bir nokta da, Başkan'ın kendisi İngiliz geçmişinden gurur duyardı - baba tarafı İskoç - İrlandalı, annesi ise İngiliz'di. Sevdiği ve saydığı birçok İngiliz devlet adamı Lord James Bryce. Amerikan tarihi ve politikası üzerinde uzman olan Bryce The American Commonwealth adlı yapıtıyla Wilson'un takdir ve saygısını kazanmıştı. House Londra'ya geldiğinde Balfor ve Gray ile resmi konuşmalarını sona erdirdikten sonra Bryce'ı bulup onunla uzun uzun konuşmuştur. Her buluştuklarında Başkan Wilson'ın özel selâmını iletirdi.

Bu tip kişisel yakınlık ve duygusallıklar devlet ilişkilerinde tarihsel bir şekilde incelenince gözden kaçar. Birçok tarihçi böyle durumlarla pek ilgilenmez. Ancak Amerikan Başkanları özellikle bunalımlarda yalnız adamlardır ve eski arkadaşlıkların yakınlığını ararlar. Woodrow Wilson Birinci Dünya Savaşında Alman tarafını tutsaydı, 1883'de John Hopkins Üniversitesinde konuşmalarına katılmış olduğu ve Princeton'da 1906 – 1910 yılları arasında sürekli olarak görüştüğü yakın arkadaşı James Bryce ile bozuşmak zorunda kalacaktı. Bryce birçok yapıtında Prusya militarizminin tehlikesinden söz etmişti. Wilson da tüm eserlerini okurdu. Bryce aynı zamanda Belçika'da adalet tribünlüğünde bulunmuştu ve Alman birliklerinin sivil halk üzerinde yapmış olduğu vahşeti Belçikalıların hazırladıkları raporlarda incelemişti. Raporda pek hoş olmayan olaylardan söz ediliyordu ancak hepsi de görgü tanıkları, günlükler ve belgelerle kanıtlanıyordu. Savaş daima derin yaralar açar ve hiçbir ulusal ordu öl-

çüm olarak kabul edilemez. Bununla birlikte, Bryce komisyonunun raporu 1915'de Birleşik Devletler'de yayınlanması Almanlara karşı olan antipatiyi kuvvetlendirdi.

House-Gray bildirgesi barış için bir ümit ışığı idi ve Wilson Albay House'ın dönüşünden sonra tüm umutlarını buna bağlamıştı. Lakin Almanya hiç ses çıkarmadı ve zaten İngilizler de anlaşmayı ancak İngiliz kabinesinin görüşüyle kabul edebileceklerini özenle belirtmişlerdi. Wilson iki tarafa da sıkılmaya başlamıştı.

1916 yılının Martında Sussex olayı ile Amerikan duyguları yine uyandırılmıştı. Küçük bir taşıma gemisi olan Fransız bandıralı Sussex silahsız olduğu halde 24 Martta bombalanmıştı. 80 kadar kayıp içinde birçok Amerikalı da bulunmaktaydı. Dışişleri bakanı Lansing Almanya ile diplomatik ilişkilerin hemen kesilmesini istedi ancak Wilson daha ihtiyatlı bir karşılığın verilmesini savundu. Kamuoyu olaya o kadar tepki göstermişti ki Kongre'de bu tür olayların tekrarının önlenmesi için şiddetli bir karşılığın verilmesi istendi. Sonunda Lansing'in tavsiyesine uyan Wilson ültimatom'a yakın bir Nota göndermek zorunda kaldı. Buna göre Alman hükümeti silahsız yolcu ve ticaret gemilerine hücum etmekten vaz geçmezse Birleşik Devletleri ilişkilerini kesecekti. Bundan sonra hareketli birçok diplomatik temas oldu ve Almanya ona benzer bir Notayı Müttefiklere de göndermesi için girişimlerde bulundu. Wilson bunu reddederek durumun değişmeyeceğini belirtti. Almanya Notayı kabul ederken bir ek yaptı ve Birleşik Devletlerinin Müttefikleri 'uluslararası hukukun yasalarına' uyması için zorlamasını istedi. Wilson bunu da reddetti.

Amerikan Başkanlık seçimlerine sadece altı ay kalmıştı. Hazırlıklı bulunma kampanyası halen sürmekteydi ve en hareketli konuşmacısı Theodore Roosevelt idi. Wilson, ya ikna ya da seçimlerin yaklaşmasıyla - belki de her ikisi - Ulusal Güvenlik Yasasının çıkmasını kabul etti. Yasaya göre hazırdaki ordu sayısı 175,000 askere çıkarılacak, Ulusal Muhafız adı altında 450,000 asker olacak ve Yedek Güç Yetiştirme Ofisleri kurulacaktı. Ağustos'ta, endüstriye yön verme ve ulusal imkânları bir hazırlık programı altında düzenlemek amacıyla Ulusal Savunma Konseyi kuruldu. Askeri levazım, ulaşım, ham maddeler, mühendislik ve imâlat yöntemleri, cerrahi ve tıp bu ulusal imkânlar arasına giriyordu. 7 Eylül'de, ulusal bunalımlarda gemileri yapmak, kiralamak veya el koymak hakkını veren Denizcilik Yasası kabul edildi.

Başkanlık seçimleri için kampanya başlamıştı. Cumhuriyeti partinin adayı, eski New York eyaleti valisi ve Birleşik Devletler Yüce Divanı üyelerinden Charles Evans Hughes idi. Saygın bir kişiliği vardı ve Cumhu-

riyetçi parti de önceki kampanyalarda çıkan bölünmeleri birleştirmişti. İlerici parti hâlâ ayaktaydı ve kendi adayı olarak da Theodore Roosevelt'i seçmişti. Ancak Roosevelt adaylığını kabul etmedi ve Hughes ile Cumhuriyetçi partiyi destekliyeceğini ilân etti.

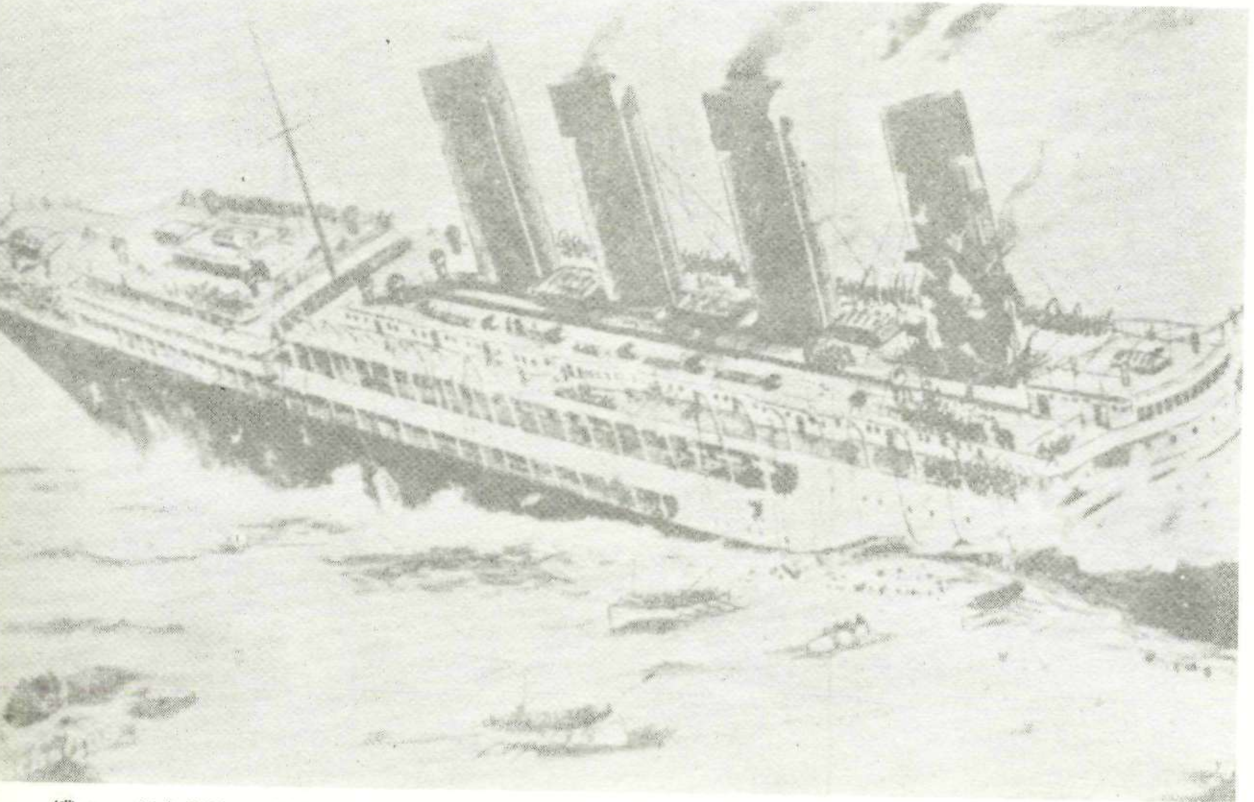
Demokrat partisi kampanyalarında Amerika'da barışı kurduklarını söylediler. Başkan Wilson için yaptıkları 'Bizi savaşın dışında tuttu.' sloganı çok etkili oldu ve böylece Cumhuriyetçiler kampanya için zemin bulamamaktaydılar. Ancak İrlandalı-Amerikalılar ile Alman-Amerikalılar Wilson'u Müttefikler yanını tutan görmesi Demokratları kaygılandırıyordu. İrlandalı - Amerikalılar İngiltere'ye yapılan her türlü yardıma karşıydılar. İrlanda bağımsızlığı konusuna Westminsterde çeşitli ayrılıklar ortaya çıkmıştı. Nisan 1916'da Dublin'deki Hürriyet Binasına İrlanda bayrağı asıldı ve bunu kanlı Paskalya olayları takip etti. Başkaldırmadan sonra 3,000 İrlandalı tutuklandı ve gizli duruşmalardan sonra onbeşi idam edildi. Bütün bunlar Amerika'ya iletildi ve iyi örgütlenmiş İrlandalı göçmenler - bunlar 19. yüzyılda Amerikaya gelen en büyük göçmen kümesini oluşturuyorlardı ve birçok kentte güçlü siyasi kuruluşlar kurmuşlardı - Londra hükümetine karşı yürüyüş düzenliyerek protestolarda bulundular. Söylemeye gerek yok, Alman-Amerikalılarda iyi örgütlenmiş bölgelerinde aynı hareketlerde bulundular ve birçok kez İrlandalılara katıldılar. Başkan olmasının avantajlarını kullanarak sürekli gezilerde bulunmasına karşın yine de tüm bu olgular Kasım 1916 seçimleri için saptayacağı seçim stratejisini zorlaştırıyordu. Seçim sonuçları pek iyi değildi. Çok az bir farkla kazanabilmişti. Wilson 9 milyon oy alırken, Hughes 8,5 milyon oy toplamıştı.

Sonuçlar kesinleştikten ve Başkan olarak 4 yıllık bir süre için tekrar seçildikten sonra Washington 18 Araıkta Müttefik ve İtilaf devletlerine yeni bir Nota gönderdi. Bu sefer Amerikan arabuluculuğuyla bir barış toplantısı yerine savaşan devletlerin savaş niyetlerini sordu. Böyle bir girişimde bulunmak için zaman çok uygundu. Batı cephesinde Müttefik orduları ilkbaharda hücüma kalkmak için hazırlık içindeydi. Alman ordusu da Hindenburg ya Siegfried çizgisinde kuvvetli bir savunmaya geçmişti. İki tarafda 1916 yılında Verdun ve Somme'da yaptıkları savaşlarla ağır kayıplar vermişlerdi.

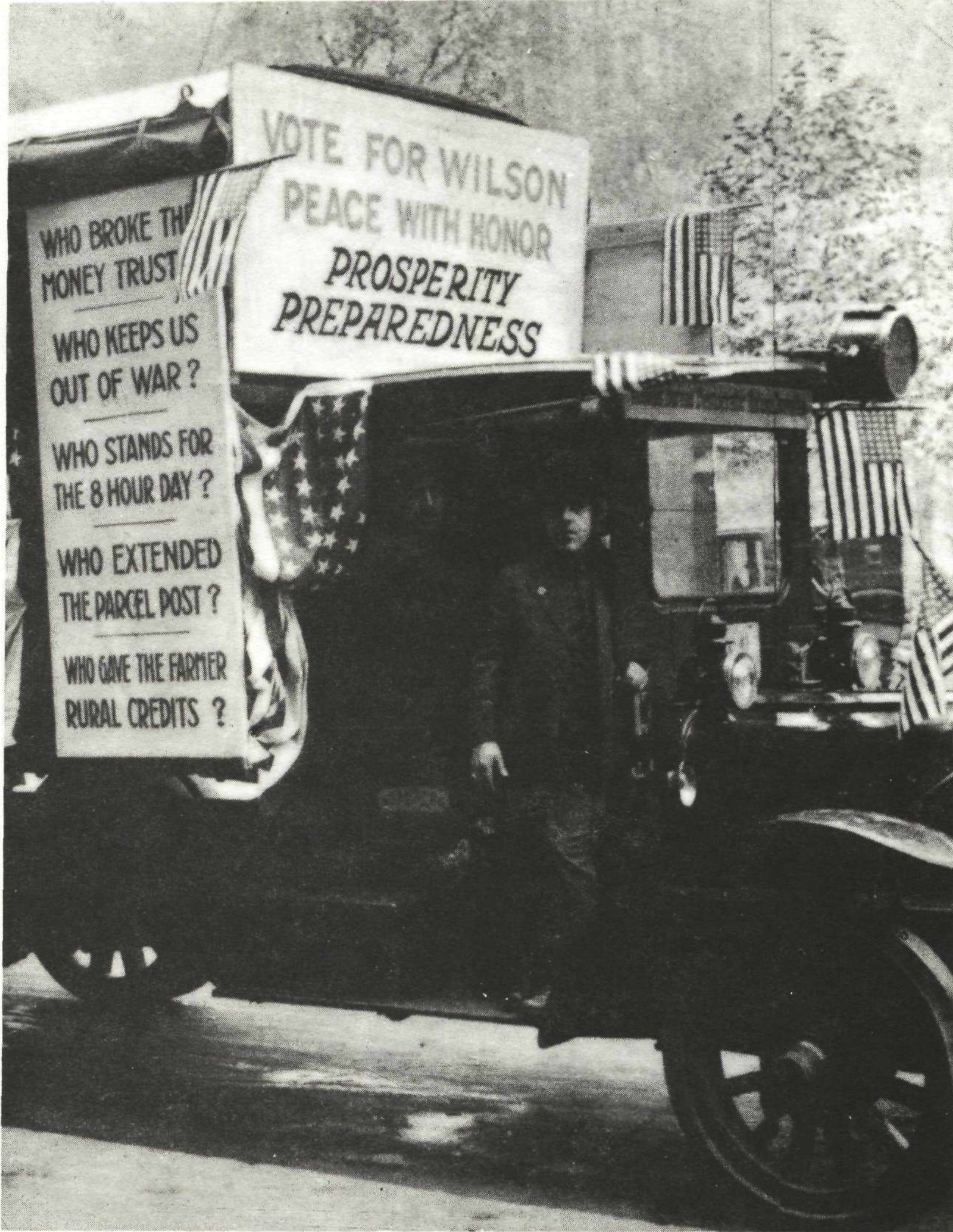
Doğu Cephesinde Romanya, Alman ve Bulgar saldırılarına dayanamayarak Aralık 1916'da düştü. 5 Aralık'da Bükreş alındı. 1917 Ocağı Rusya'da devrimin ilk belirtilerini getirdi. Birçok bakan anayasal reformları desteklemeleri nedeniyle azledilmişti ve Duma (seçilmiş yasama organı) zayıflamıştı. Martta Çar'ın devrilmesiyle, bozuk kokuşmuş rejimde düştü ve Duma geçici bir hükümeti kurdu.

(Üstte solda) 7 Mayıs 1915 – Almanların savunmasız Lusitania'ya savurdukları torpilin izini gösteren temsili resim. (Altta) Gemiyi terk et! – facia'da 100'den fazla Amerikalı can verdi. (üstte sağda) Olayı anan Alman madalyası.

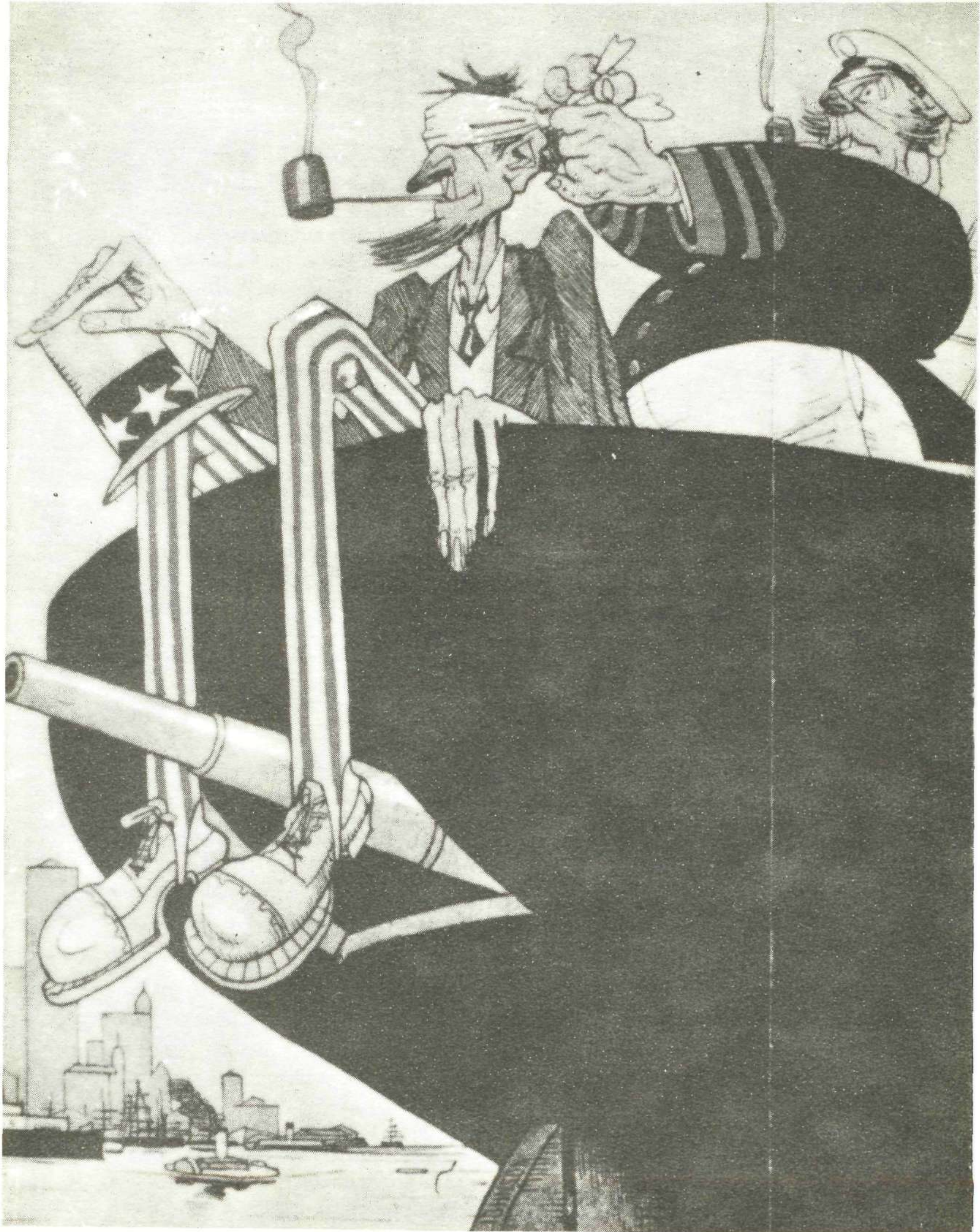
1916 – Wilson'un zemini : barış, gelişme ve hazırlıklı olma.

Bütün bunlar Müttefik devletlerin durumunu nazik bir hale soktu. Doğu cephesinde durum artık belirsizdi. Aynı zamanda Almanya her yana yayılmış ve Somme'daki ağır kayıplar rezerv ve silahlarını bir hayli azaltmıştı. Tabii Wilson'un savaşan devletlerden niyetlerini sorduğu Nota hiç bir işe yaramadı. Bununla birlikte tüm tarafsız devletlere Alman hükümeti bir bildiri yayınlayarak barış görüşmelerine başlamak istediğini belirtti ancak hiç bir barış koşulu öne sürmediğinden Müttefikler teklifi reddettiler. 10 Ocak 1917'de Müttefik devletleri birlikte olarak barış koşullarını Birleşik Devletlere bildirdi, ancak bu koşullar İtilaf evletlerinin kabul edemeyecekleri kadar ağırdı.

Wilson bir kez daha iki tarafa karşı sabrını kaybediyordu. Ona göre, artık House-Gray Bildirgesi değersizdi. Arabuluculuk için Amerikan girişimleri sonuç vermediğinden yeni bir politika gerekliydi. Wilson artık 'zafersiz barış' istiyordu ve bunun olabilmesi için birçok ülkenin birleşip savaşan taraflara barışı zorlaması gerektiğine inanıyordu. 22 Ocak'da Senato'ya yaptığı konuşmada yapacağı teklifleri açıklıyordu. Bu öneriler samimi ve ülküsel olmasına karşın sağlam bir temele dayanmıyordu. 'Zafersiz barış' görüşünü belirtirken barış anlaşmasının iki taraf içinde gurur kırıcı ve ağır olmaması gerektiğini söyledi. Konuşmasının sonuna doğru sesi kuvvetlenerek, "Devletlere diyorum ki, birleşerek Monroe doktrinini bir dünya doktrini olarak kabul etsinler: hiç bir ülke siyasasını diğer bir ülke veya halk üzerinde israr etmesin; her ülke kendi siyasasını karışılmadan belirleyebilmeli, kendi gelişmesini korkusuzca güvenlik içinde her türlü endişeden uzak yapabilmeli, küçükler büyükler arasında yaşayabilmelidir."

Bu düşünceler herkes için iyi hoştu ama prensipten çok hürmet ve saygı ile ilgiliydi ve savaşan tarafları barış masasına oturtmak için yeterli nitelikte değildi. Senatörler hararetle Başkanı alkışladılar. Birçokları, modern tarihde verilen en iyi konuşmalardan birini duyduklarını belirttiler. Senatör La Follette'e göre "Asrın en büyük demeciydi." "Dünya tarihinin en önemli saatlerinden birini yaşadık."

Ancak savaş devam ediyordu. 1 Şubat'ta Almanya herkese uygulanan denizaltı saldırılarına tekrar başladı. Bu, Almanya'da 6 aydan beri süregelen sivil-asker çekişmesinden askerlerin galip çıktığını gösteriyordu. Askerlerin görüşüne göre bu kararın Almanya'ya yararları zararlarından fazlaydı. Ancak Amerikalıların Müttefikler yanında savaşa girmesini arzu etmeyen Almanya bir nota göndererek Birleşik Devletlerin İngiltereye belirli şartlar altında her hafta bir gemi gönderebileceklerini bildirdi - gemiler kırmızı ve beyaz çizgiler taşıyacak ve kaçak madde bulunduramayacaktı.

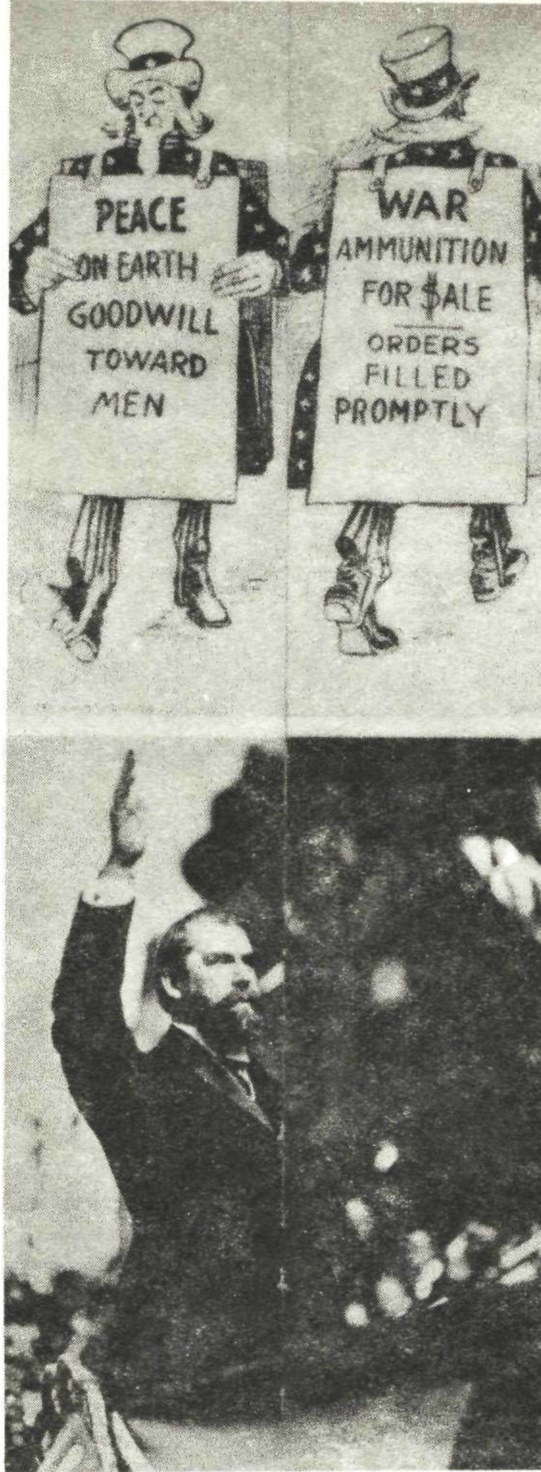
'Savunmasız' İngiliz ticaret gemisindeki 'kör' Amerikalı: Almanlar, Amerikalı yolcuların boğulmalarıyla ilgili bağırışlara sırıtıyorlar.

Ancak Almanya'nın Sussex'e yapmış olduğu hareket Birleşik Devletler ile aralarınında ilişkinin yakında kopacağına işaretti. 3 Şubatta bir uyarıdan sonra USS Housatonic batırıldı. Aynı gün, Wilson Almanya ile diplomatik ilişkilerin kesildiğini Kongre'ye açıkladı. Ancak konuşmasında tehditkâr bir sözün bulunmamasına dikkat etti. "Alman İmparatorluk hükümetiyle hiç bir çatışma istemiyoruz." dedi. "Biz Alman halkının samimi dostuyuz ve bu halk için konuşan hükümetle barış içinde bulunmak istiyoruz. Şayet aksine zorlanmazsak bize düşmanca duygu taşıdıklarına inanmayacağız."

Bununla birlikte Almanların bu hareketi kamuoyunu bir kez daha uyandırdı, ve askeri danışmanlar herhangi bir ani saldırı karşısında hazırlıklı olmak için bir an önce önlem alınmasını istediler. Wilson askerlerin telaşını yatıştırmağa çalıştı ama bazı önerilerini sessizce kabul etti. Kongrede donanma tahsisat yasası değiştirilerek yeni ve hızlı gemi yapımı sağlandı. Savaş veya herhangi bir ulusal bunalımda tersane ve askeri fabrikalara el koyabilmesi için başkana yetkiler verildi. Askere alınma yasası da herhangi bir acil durum için hazır duruma getirildi.

Pasifist akım ise Amerika'da etkisini henüz kaybetmemişti. Başlarında William Jennings Bryan olmak üzere ülkenin birçok yerinde barış kümeleri oluşturulmuştu. Karardan önce bir savaş referandumu yapılmasını, savaş ilân edilirse ise ülke çapında grev yapılmasını istiyorlardı. Ancak yurtseverler ve müdahele taraftarlarıda, Theodore Roosevelt'in savaş yanlısı konuşmaları sayesinde büyük bir etkenlik kazanmışlardı. Kamuoyunu her iki taraf da kendi yanına çekmek istiyordu.

Wilson yine karışmama taraftarıydı. Savaştan nefret ederdi ve onu her zaman takip eden vahşet, yıkım ve insan kaybından kaçınmaya çalışıyordu. Ancak tüm umutları 25 Şubat 1917'de Londra'dan Washington'a gelen korkunç bir haberle yıkıldı. İngiliz Dışişleri Dairesi, Alman Dışişleri Bakanı Alfred Zimmerman'ın Meksiko City'deki elçisine gönderdiği mesajı almış ve çözmüştü. İçindekiler çok şaşırtıcıydı. Almanya herhangi bir şekilde Birleşik Devletler ile savaşa girerse, elçi Meksika hükümetine ittifaklık teklif edip Amerikaya savaş açmasını ve karşılığında 'kaybedilen Teksas, Yeni Meksika ve Arizona topraklarını' almalarını öne sürecekti. Meksika aynı zamanda Japonya'yı Almanya tarafını seçmesi için ikna etmeye çalışacaktı. Wilson ve yardımcılarının yaptıkları ilk iş haberin doğruluğunu kontrol etmek oldu. Tötonik şaşmazlıkla Alman Dışişleri Dairesi mesajı üç ayrı yoldan göndermişti, bunlardan biri de Almanya'nın Washington'daki büyükelçisi Bernstorff'a gelmişti. Ona gelen tüm mesajlar Londra tarafından gizlice alınıyordu. Amerikan Dışişleri, şifreli mesajı ele geçirmişti ama henüz çözememişti. Londra çözmüştü

(Üstte) Karikatür Sam Amca'nın tarafsızlığının iki yüzünü de gösteriyor. (Altta) Wilson'un 1916 seçimlerindeki Cumhuriyetçi rakibi, eski New York eyaleti valisi Charles Evans Hughes.

ancak ne Almanya'nın ne de Amerika'nın mesajlarını aldığını bilmesini istemiyordu. Mesaj telsiz kodla ayrıca Meksiko City'e de gönderildiğinden, Meksika'daki İngiliz ajanının görevi, kodlu mesajı Meksika telsiz servisi aracılığıyla kopya etmekti. İngiliz Dışişleri Dairesi işte bu kopyayı Amerikan dışişlerine verdi.

Başkan Wilson 25 Şubat'ta bu kopyayı aldı. Önce şok oldu, sonra kızdı, hıyanete uğradığını hissetti. Uzun bir zamandır Almanya için kabul edilebilecek bir barış zemini hazırlamaya çalışıyordu. Ve tüm bunlara karşın Almanya gizlice Amerika'nın komşusunu kendisine karşı savaşa kışkırtıyordu. En çok Teksas, Anizona ve Yeni Meksikanın yem olarak kullanılması onu sızlattı. Artık Alman İmparatorluk hükümeti hakkında varmış olduğu bütün iyiniyet ve yüksek düşünceler bir anda siliniverdi. Lansing'in kişisel uyarıları ve sürekli ısrarı doğrulanmıştı. Ama Wilson yine de Amerika'yı herhangi bir Avrupa savaşına sokmaktan çekiniyordu. Ancak bu sefer eli mecburdu. Ulusal şeref bir başka uyarıcı Nota'dan fazlasını beklerdi.

Savaş yaklaştıkça Amerika'daki barış yanlıları harekete geçiyorlar.

BÖLÜM: 6

Uçurumun kenarına doğru

26 Şubat sabahı saat on'da – Wilson'un Zimmermann telgrafının ayrıntılarını öğrendiği günün ertesi – Başkanlık sekreteri Joe Tumulty Capitol'e telefon ederek Başkanın her iki meclis üyelerine saat bir'de seslenmek istediğini bildirdi. İstek onaylandı ve haber Senatörler ve Temsilciler Meclisi üyeleri arasında hızla yayıldı. Başkan söylevine bir'i biraz geçe başladı.

Wilson Zimmermann telgrafına ilişkin bilgileri o ana dek saklı tutmuştu. Önce telgrafın gerçekliğini kesinlikle denetletmek istiyordu. Yoğun söylentilere ve bu seklenmedik söyleve rağmen Başkan Almanya'ya savaş açılması yolunda bir istekte bulunmadı. Yalnızca Kongre'den ulusal güvenliğe yönelik ani bir tehdit karşısında çabuk hareket edebilmek için olağanüstü yetkiler istedi. Anayasa gereğince savaş ilân etme yetkisi Başkana değil, Kongre'ye aitti. Bununla birlikte Başkan'ın, Amerikan halkı adına savaş ilânı için resmi çağrıda bulunması ve Kongre'yi harekete geçirmesi doğaldı. Başkan, Almanya'yla savaşa girilmesine karşı olan meclis üyelerinin kuşku ve kaygılarını giderdi. "Şu anda" dedi, "ne savaşı, nedesavaşa doğru gidecek bir adım atmayı düşünmüyorum. Sizden istediğim, barış içinde yaşayan ve barışın bozulmasına istekli olmayan halkımızın haklarını koruyacak yetkileri, oylarınızla bana vermeniz." Wilson'un somut istekleri arasında, gerekli olduğu takdirde ticaret gemilerinin silahlandırılması ve gerek karada, gerekse denizde ulusal savunmanın güçlendirilmesi vardı. Başkan konuşmasını sürdürürken, salona bir Alman denizaltısının Cunard'a bağlı Laconia gemisini içindeki Amerikalılarla birlikte batırdığı haberi sızdı. Haber kulaktan kulağa herkese yayıldı. Başkan konuşmasını bitirdiğinde Demokratlar büyük tezahüratta bulundular. Cumhuriyetçiler ise sessizdi.

Başkan salondan ayrıldıktan sonra başlayan görüşmeler sonunda Kongre Başkan'a belirtttiği amaçlar için 100 milyon dolarlık harcama

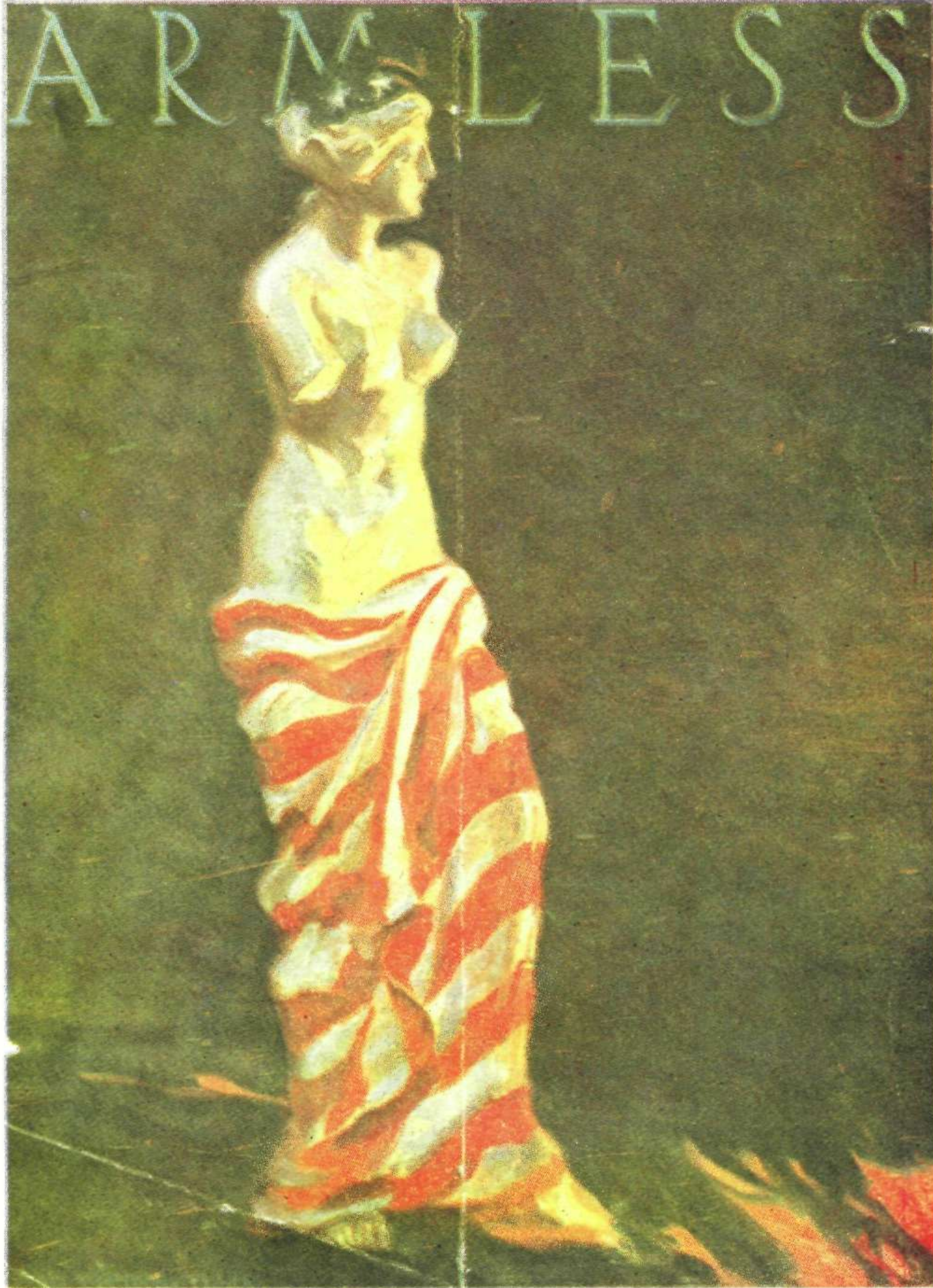
yapma yetkisi tanıdı. Basın çoğunlukla Wilson'dan yanaydı. Kamuoyunu etkileme gücü olan New York Times gazetesi, 27 Şubat'ta şunları yazıyordu : 'Harekete geçmenin yeri ve zamanı gelmiştir. Halkımızı ve denizcilerimizi haklarını kullanmaktan alıkoyan güçlere karşı savunmalıyız, aksi takdirde bu güçlere korkakça teslim olmamız gerekecektir. 'Amerika adım adım savaşa yaklaşıyordu.

Basında Laconia'nın batırılması sırasında gemide bulunan Amerikalılar hakkında da ayrıntılı bilgiler yer alıyordu. Gemi 25 Şubat'ta İrlanda kıyıları dolaylarında torpillenip batırıldığında içinde altısı yolcu, on dördü tayfa olmak üzere yirmi Amerikalı bulunuyordu. Açıkta kalarak ölenler arasında bir Amerikalı kadınla kızı da bulunmaktaydı. Haber Wilson'un Kongre'deki konuşmasıyla birlikte yer alıyordu.

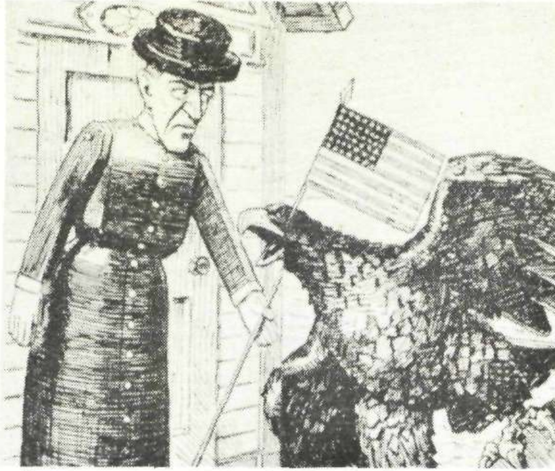
Daha sonraki birkaç gün, Dışişleri Bakanlığı Zimmermann telgrafının gerçekliğini incelemekle meşgul oldu. Lansing'in Başkan Wilson'a verdiği bilgiler konuya kesinlik kazandırdı. Wilson'un derhal basına ilettiği haber 1 Mart günü Birleşik Devletlerin her yanında gazetelerin başlıklarını kapladı. New York World'un karikatüristlerinden biri Zimmermann telgrafını Alman Dışişleri Bakanının elinde patlayan bir bomba olarak çizmişti. Lusitania'nın batışı bile Amerikan halkını böylesine etkilememişti. Aynı gün Kongre Başkan Wilson'un gemilerin silahlandırılmasına ilişkin tasarısını 13'e karşı 403 oyla kabul etti.

Amerika'da yayımlanan Almanca gazeteler Zimmermann telgrafını sahte olark niteliyorlardı. New York'da çıkan Staats Zeitung, telgrafın Müttefik yanlısı propagandacıların kamuoyunu Almanya aleyhine tahrik etmek için buldukları yeni bir yöntem olduğunu ileri sürüyordu. Ne var ki basının büyük bir bölümü kesinlikle Alman aleyhtarıydı. New York World'de yayımlanan bu başyazı tipik bir örnektir: 'Almanya iki yıldan beri Amerika'yla savaş halindedir. Ama açık ve onurlu bir savaş değildir bu, tam tersine sinsice yürütülen, alçakca bir savaştır... Ulusların tarihinde Almanya'nınki kadar iki yüzlü bir dostluk görülmemiştir.'

Zimmermann konunun altını çizmek istercesine 3 Mart'ta muhabirlere Von Eckhardt'a telgrafı gönderdiğini açıkladı. Ancak Meksika'ya yaptığı teklifin, Birleşik Devletlerin Almanya'ya savaş ilân etmesine bağlı olduğunu vurguladı. Bununla birlikte Federal Birliğin üç eyaleti konusuna hiç değinmedi. Almanya'nın Birleşik Devletlerle savaşa gimeyi beklediği hemen hemen kesindi. 12 Mart günü silahsız Algonquin gemisi torpillendi. Birkaç gün sonra City of Memphis Illinois, ve Vigilancia adlı gemiler batırıldı; bu gemilerdeki can kaybı büyüktü.

Amerika'nın simgesi Colombia yaklaşan savaş karşısında çaresiz olarak tasvir ediliyor.

İngiliz mizah dergisi Punch Wilson'un barış yanlısı tutumunu hicvediyor.

Sam Amca düşkünlükte Job'u da geride bıraka Wilson'u gösteriyor.

Kızgınlık gittikçe artıyordu. Theodore Roosevelt durmadan savaş çağrısı yapıyordu. 20 Mart tarihli New York Times gazetesinde Kongre'yi savaş ilân etmeye çağırdı. Aynı gün New York'daki 'Union League Club' 600 Cumhuriyetçi önderin yanı sıra yazarların ve bilginlerin de katıldığı bir gösteri yürüyüşü düzenledi ve savaşın Almanya'nın hareketiyle fiilen başladığını açıkladı. İki gün sonra Madison Square Garden'da düzenlenen mitingde gene savaş çağrısı yapan Theodore Roosevelt New York'luların tezahüratıyla karşılaştı.

BÖLÜNMÜŞ ULUS

Bu Amerikan ulusunun artık Almanya'yla savaş istediği anlamına mı geliyordu? Kesinlikle hayır. Orta-Batı ve Batı ile Güneyin büyük bölümünde çoğunluk gene barış ve tarafsızlıktan yanaydı. Senato'nun on iki üyesi açıkça savaş çığırtkanlığına karşı çıkıyordu. Sol kesimde, Sosyalist önder Eugene V. Debs, tüm örgütlü emekçileri ve sendikaları savaş kışkırtıcılığına karşı çıkmaya çağırdı. Debs ve Amerikan Sosyalist Partisi kamuoyunu savaşa inandırmaya çabalayanların savaştan büyük çıkarı olan Wall Street kapitalistleri olduğunu açıkladılar. Debs, büyük kârlar peşinde koşan Wall Street kapitalistlerinin Başkanı savaşa girmeye ikna etmesi halinde genel greve gidilmesini istedi.

Halk arasında tartışmalar gittikçe yoğunlaşırken Wilson sessiz kalmayı yeğliyordu. Üç Amerikan gemisinin mürettebatıyla birlikte batışını izleyen günlerde Wilson Dışişleri Bakanı Lansing'i Beyaz Saray'a çağırdı. Lansing'in anılarında bu görüşmeye ilişkin şu notlar var: 'Başkan'la çalışma odasında bir saat süreyle nasıl bir yol izlenmesi gerektiğini tartıştık. Başkan gemilerimizi korumak için şu anda yapılanın ötesinde bir şey yapılamayacağını söylüyordu... Bense savaşın kaçınılmaz olduğunu, bunun aylar önce belirlendiğini ve ne kadar erken tedbir alırsak halkımız ve dünya önünde o kadar güçlü olacağımızı savundum. Başkan'ın yanından kesin bir karara varamadan ayrıldım.'

Woodrow Wilson, Beyaz Saray'da hâlâ sessizdi. Birleşik Devletler'le Almanya'nın ilişkileri resmen ilahlı tarafsızlık esasına dayanıyordu: Amerikan gemileri silahlıydılar ve saldırıya uğradıkları takdirde kendilerini savunmaları emredilmişti. Silahlı tarafsızlığın tek alternatifi savaştı. Wilson Donanma Bakanı Josephus Daniels ile görüşmeye karar verdi. Daniels günlüğüne, Başkanın 'Amerikan gemilerini korumak için ne gerekiyorsa yapılmasını' istediğini yazdı. 'Kongre'yi toplantıya çağırıp savaş ilân etmesi isteniyordu. Oysa savaşın durdurulabileceğini umuyor ve denizciliğin korunması için her türlü cabanın gösterilmesini istiyordu.'

Aynı gün Wilson, New York World gazetesinin yazı işleri müdürü Frank Cobb'u Beyaz Saray'a çağırdı. Cobb'un hatırladıkları doğruysa, Wilson kesin kararını vermek üzereydi. Cobb şöyle diyordu: 'Başkan başka bir alternatif göremediğini, savaşı önlemek için bildiği bütün yolları denediğini söylüyordu. "Sanırım savaşın ne anlama geldiğini biliyorum" diyordu. Ardından savaşı önleyebilecek her yolu deneyebileceğini belirtiyordu.'

Cobb Almanya'nın ülkeyi savaşa zorladığını söyleyerek, Amerika'nın savaşın dışına kalamayacağını bildirmişti.

O gece Lansing, Başkan'a bir muhtıra vererek savaşa katılmanın lehinde ve aleyhindeki görüşleri açıkladı. Savaş kaçınılmaz olduğuna göre ne kadar erken girilirse o kadar iyiydi. Müttefikler Doğu Cephesi'nde Rus Devrimi ve Kerenski'nin geçici hükümetinin kurulmasını izleyen günlerde ortaya çıkan belirsizlikler yüzünden güç duruma düşmüşlerdi. Amerika'nın savaşa katılması Kerenski hükümetine cesaret vereceği gibi, savaşın bir mütareke ya da barış görüşmeleri yoluyla sona erdirilmesini isteyen Almanya'daki birtakım kişilere de güç verecekti. Asıl etki ise savaşı kısaltmak olacaktı. Son olarak da Amerika barış görüşmeleri ve Avrupa'nın savaş sonrası durumu üzerinde ancak şimdi katıldığı takdirde söz sahibi olacaktı.

Wilson Bakanlar Kurulu'nu ertesi gün toplantıya çağırdı; tarihsel önemi olan bir toplantıydı bu. Wilson toplantı salonuna girdiğinde hayli rahattı, hatta yüzü gülüyordu. İçişlerini ilgilendiren bir iki konuya değindikten sonra, kurulun Almanya'yla ilişkiler ve bundan sonra izlenecek yol hakkında görüşlerini almak istediğini belirtti. Amerikan gemilerini korumak için onları silahlandırmaktan, ya da Almanya'yla savaşa girmekten, en azından savaş durumunun varolduğunu açıklamaktan başka çare göremediğini bildirdi. Elbette savaş ilân etme yetkisi Anayasa ile Kongre'ye verilmişti. Gene de Bakanlar Kurulu üyeleri ne önerirlerdi? Başkan Kongre'ye nasıl bir öneriyle gitmeliydi? Bakanların tümü savaştan yanay-

dı. Başkan sakin bir ifadeyle, "Baylar, öneriniz kuşkuya yer bırakmayacak kadar açık. Teşekkür ederim." dedi.

Wilson kendi düşüncesini ve niyetini açıklamadı. Toplantı sona erdi. Bunu izleyen günlerde Washington muhabirleri gittikçe artan söylentilerin aslını araştırmak için bakanlıklar arasında mekik dokumaya başladılar. Wilson'dan hâlâ ses çıkmıyordu. Sonunda, 23 Mart günü Ulusal Savunma Konseyini toplantıya çağırdı. Gizli oturum yapıldı. Ertesi gün Belçika'daki Amerikan elçisine misyonuyla birlikte Belçika topraklarından ayrılması bildirildi. Aynı anda deniz kuvvetlerinin gücü arttırıldı ve Ulusal Muhafızlara bağlı birliklerin bir bölümü seferberlik durumuna geçirildi. 29 Mart'ta düzenli orduyu savaş durumuna getiren ve 500.000 kişinin askere alınmasını öngören yeni bir yasa tasarısı çıkarıldı.

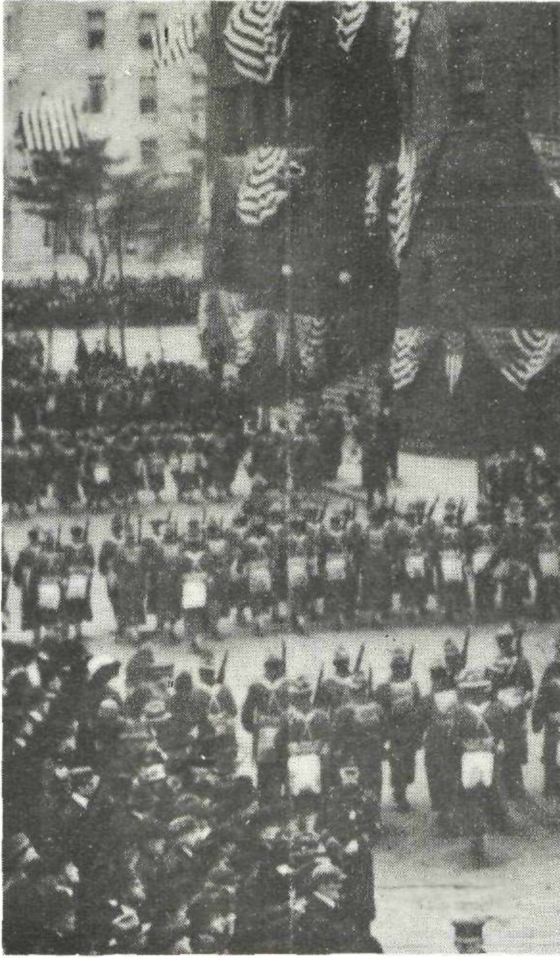
31 Mart günü savaş hummasının yayılmakta olduğunu gösteren belirtiler arttı. Gazeteler Birleşik Amerika'nın her yanında düzenlenen savaş yanlısı gösterilerin haberleriyle doluydu. Filadelfiya'nın tarihi Bağımsızlık Meydanı'nda binlerce kişi savaş ilân edilmesi için yürüdü. Chicago'da, Eyalet Valisi'nin çağrısıyla bir gösteri düzenlendi. Kuzeydoğu'da New Hampshire'dan, Güneybatı'da Kolorado'ya kadar pek çok yerde daha gösteriler düzenlendi. Kimi gözlemciler kırsal alanlarda hâlâ savaşın dışında kalma eğiliminin ağır bastığını belirtmekteydiler, ancak bu bölgeler halkının sesi gittikçe güçlenen savaş çığlıklarının arasında duyulmaz olmaktaydı.

Kongre'ye savaş önerme kararı artık Başkan'ındı. Woodrow Wilson'un o sıralarda büyük bir gerilim içinde olduğu bilinmektedir. Washington'da Başkan'ın yanında bulunan Albay Edward House 27 Mart'ta günlüğüne Başkan başağrılarından yakınmakta olduğunu ve kendini iyi hissetmediğini yazmıştı. Başkan, House'la Almanya'ya savaş ilân etmenin mi, yoksa savaş durumu olduğunu kabul edip, savaşı sürdürmenin yollarını aramanın mı doğru olacağını tartışmıştı. Başkan'ın ıstırap içinde olduğunu gören House günlüğüne şunları yazmıştı: 'Başkan o koşullarda Başkanlığa hiç de uygun olmadığını söyledi. Gerçekten de onun savaşın anlamsızlığını ve saçmalığını anlayacak kadar ince, uygar, zeki ve olgun bir kişi olduğunu biliyordum. Savaşı başarıyla yürütecek kişinin Başkan'dan daha kaba bir dokuya sahip olması ve filosofça davranışlardan uzak durması gerekliydi.'

Wilson Kongre'ye her iki meclise 2 Nisan günü hitap edeceğini bildirmişti. Bunun için Kongre'nin olağanüstü toplantıya çağırılması gerekliydi. Başkan 31 Mart günü çalışma odasına kapanarak söylevini hazırlamaya koyuldu. Beyaz Saray başkâtibi günlüğüne şu notları düşmüştü: 'Baş-

"Çılgın At" Wilson telefonda konuşuyor. Almanların Alman İmparatorluğuna Notalar gönderen Başkan hakkında neler düşündüklerini gösteren bir karikatür.

1917'de Meksika'dan geri çekilen askerler geçit töreninde.

kan küçük daktilosunun başına geçmiş, ağır ağır ve özenle, belki de en önemli resmi belgesi olacak olan söylevini yazıyor.'

1 Nisan Pazar günü Başkan eşiyle uzun bir otomobil gezintisi yaptı. Yemekten sonra tekrar daktilosunun başına geçti ve saat on'a doğru söylevini tamamladı. Ertesi sabah Dışişleri Bakanı Lansing Beyaz Saray'a gelerek hazırlaması bildirilen Savaş Bildirisi'ni gözden geçirdi. Kongre öğlende toplandı. Bu altmış beşinci Kongre'nin ilk oturumu olduğu için, Başkan'ın davet edilmesinden önce birtakım formalitelerin yerine getirilmesi gerekiyordu. Başkan, Lansing ve Albay House ile konuşarak bekliyordu. Lansing, Başkan'a silahlı bir muhafızın eşlik etmesini istiyor, ancak Wilson buna yanaşmıyordu. Bununla birlikte Lansing bir koruma birliği vermekte direndi. Capitol Hill dolaylarında, barış yanlısı göstericilerle binaya girmek isteyen Kongre üyeleri arasında itişmeler olduğu haberleri geliyordu. Göstericilerden biri savaş yanlılarının sözcüsü Senatör Henry Cabot Lodge ile yumruklaşmıştı. Saat sekizi biraz geçe Bayan Wilson Albay House ile Capitol'e doğru yola çıktı. Başkan birkaç dakika sonra Joseph Tumulty, bir silahlı muhafız ve koruma birliğinin eşliğinde onları izledi. Temsilciler Meclisi'nde Meclis ve Senato üyeleri bekliyorlardı.

BAŞKANIN ÖNERİLERİ

Başkan sekiz buçuğu birkaç dakika geçe salona girdi. Söylevine bir söyleşi havasıyla başladı: "Kongre"yi olağanüstü toplantıya çağırdım, çünkü çok ama çok önemli bir politik seçim yapmak zorundayız, hem de derhal. Bu seçimi tek başıma yapma sorumluluğunu üzerime alamazdım, zaten anayasa da buna izin vermiyor. "Wilson, Zimmermann telgrafının yayımından sonraki gelişmeleri ve alınmış olan kararları özetleyerek sürdürdü konuşmasını. O ana kadar yeterli ve etkili görünen,ancak Amerikan gemilerine yönelik saldırılar karşısında etkisiz kalan silahlı tarafsızlık politikasının anahatlarını belirtti. Ardından söylevinin en önemli bölümüne geldi: "attığım adımın taşıdığı ciddiyetin, hatta trajik karakterinin ve içerdiği büyük sorumluluğun bilincinde olarak anayasanın bana verdiği görevi duraksamaksızın yerine getiriyor ve Kongre'ye Alman İmparatorluğunun Birleşik Devletler hükümeti ve halkıyla savaş durumunda olduğunu ilân etmesii öneriyorum. Böylece yalnız daha güçlü bir savunma durumuna geçmekle kalmayacağımıza aynı zamanda bütün gücümüz ve kaynaklarımızla Alman İmparatorluğunu savaşı sona erdirmeye yönelteceğimize inanıyorum."

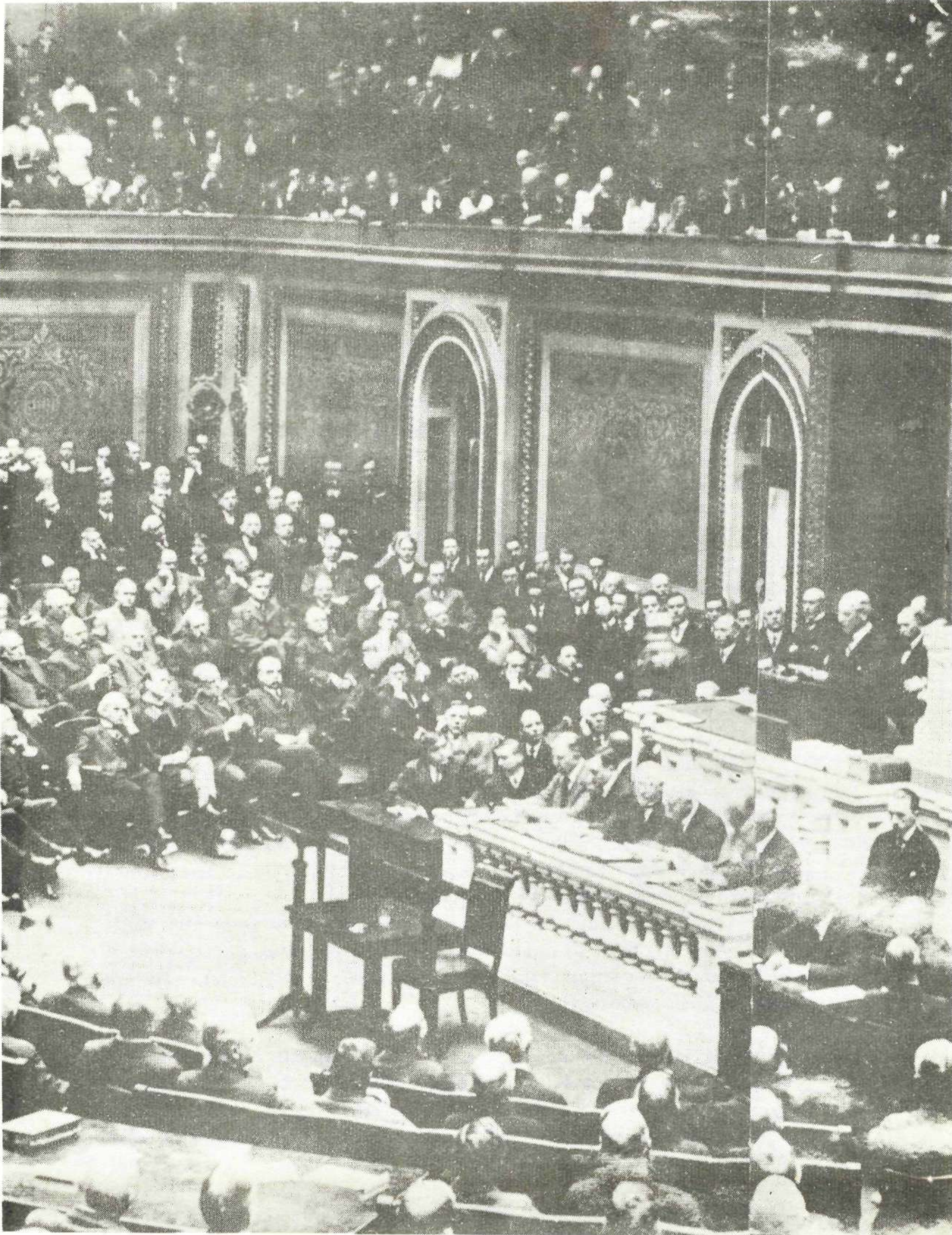
Daha cümlesini bitirmeden Kongre'de alkışlar koptu. Başyargıcın önderliğinde bütün Kongre ayaklanmış, müthiş bir tezahürat başlamıştı.

Başkan devam etti. Amerikalıların Alman halkıyla bir sorunu olmadığını, mücadelenin İmparatorluk hükümetiyle olduğunu belirtti. Daha sonra tarih kitaplarına geçecek bir cümlesinde, "dünya, demokrasi için güven veren bir hale getirilmelidir." dedi. Amerikan halkı "kendi çıkarları için değil, bütün özgür halklarla paylaşacağı şeyler için" savaşacaktı. Woodrow Wilson söylevini şu cümlelerle tamamladı :

"Amerika'yı yaratan, mutluluğunu ve barış içinde yaşamasını sağlayan ilkeler uğruna kan dökebileceğimiz, tüm gücümüzü kullanabileceğimiz günün gelip çattığını bilmenin gururuyla bütün varlığımızı ve yaşamımızı bu amaca adayacağız."

Başkanın konuşması yarım saat kadar sürmüştü. Sonunda Kongre üyeleri tekrar ayağa kalkarak çılgınca alkışladılar. Wilson Pennysylvania Bulvarı üzerinden Beyaz Saray'a dönmek için binadan ayrıldı. Yol boyunca iki yana dizilmiş olan halk haberi çoktan almıştı; Başkan'ın arabası geçerken alkış yağmuruna tuttular.

Beyaz Saray'a geldiğinde Wilson, Tumulty'e dönerek, "Bugünkü söylevim gençlerimiz için bir ölüm söyleviydi. Bunu alkışlamaları ne garip

1917 Nisanı, Washington. Başkan savaşın eşiğine gelinmişken Kongre'de konuşuyor.

değil mi?" dedi. Ardından, "Savaşı sürdürmek için birtakım olağanüstü şeyler yapmak zorunda kalacağız; halkımızın yaşamı ve alışkanlıklarını engelleyecek şeyler bunlar... Bu yüzden yaşamımız bu iş bitinceye kadar, ne zaman biteceğini de Tanrı bilir, acılarla dolu olacak."

Aynı zamanda acı eleştirilerle de dolu olacaktı... Batı'da, Alman-Amerikan kentleri olan Wisconsin ve Nebraska'da Başkan'ın savaş çağrısı, savaş ilânı yetkisi anayasal olarak Kongre'de olduğu halde büyük üzüntü yaratmıştı. 4 Nisan'da Kongre Başkan'ın önerisini müzakereye başladı. Görüşmeler, her senatör bu tarihsel oturumda konuşmak istediği için bütün gün sürdü ve gece de devam etti. Hemen hemen bütün konuşmalar Başkan'dan yanaydı. Ancak kırsal kesimin ve Batı eyaletlerinin senatörleri kesinlikle savaşa karşıydılar. Bir Nebraska'lı senatör, kararı Wall Street kapitalistlerinin düzenlediği bir komplo olarak gördüklerini açıkladı. "Savaşa altın'ın komutasında giriyoruz," diyordu, "neredeyse Amerikan bayrağına dolar işareti ekleyeceğiz. "Ne var ki bütün muhalif eğilimlere rağmen oylamaya geçildiğinde seksen iki olumlu oya karşılık yalnızca altı oy olumsuz çıktı.

Ardından Temsilciler Meclisi'ndeki görüşmeler başladı ve 6 Nisan günü de sürdü. Oylama sonucu 373'e elliydi. Meclis Başkanı kararı aceleyle imzaladı. Senato başkanı olarak da Başkan yardımcısı imzasını koydu ve karar derhal Beyaz Saray'a yollandı. Woodrow Wilson'ın da imzalaması gecikmedi. Amerika Birleşik Devletleri artık Almanya'yla savaşa girmişti. Resmi açıklamanın ardından Amerikan diplomatik misyonlarına, orduya ve savaş gemilerine emirler yollandı.

Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna gelinmeden ABD dört milyona yakın insanı askere almıştı.

BÖLÜM: 7

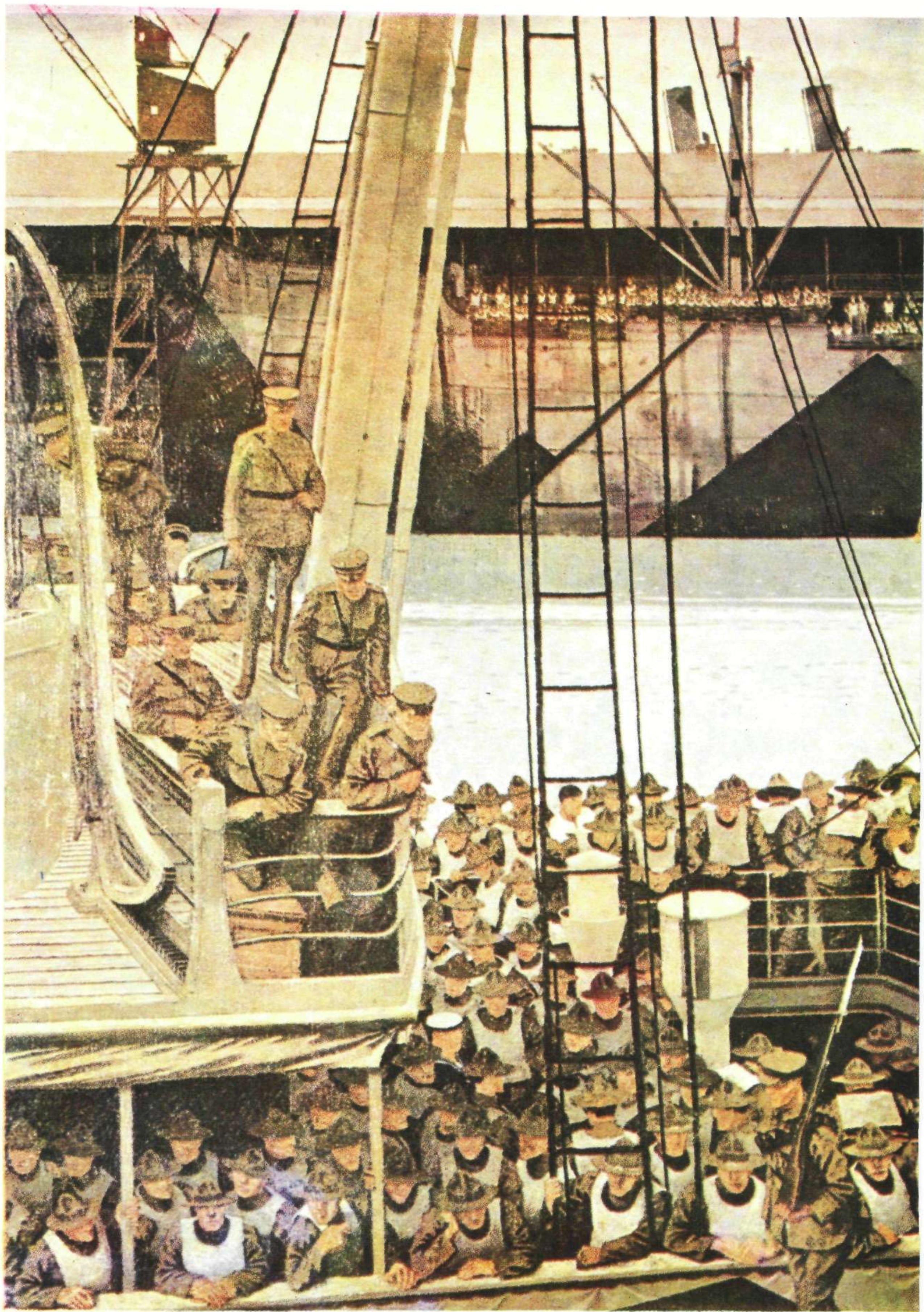
Amerika savaşta

Amerika savaşa, Müttefikler açısından tam zamanında katılmıştı. Fransız orduları, Batı Cephesinde Aisne ve Champagne bölgelerinde zor durumdaydı. Kuzey orduları Başkomutanı Nivelle Laon'u ele geçirmek için giriştiği harekâtta müthiş bir yenilgiye uğramıştı. Moral bozukluğu Fransız askerlerinin baş kaldırmalarına yol açmış ve Fransız ordusunun pek çok birliği hareketsiz kalmıştı. Haziran sonunda İngilizlerin Flanders saldırısı pek az toprak kazancı sağlamış, buna karşı büyük kayıplara yol açmıştı. Ağustos ayındaki sürekli yağmurlar Passchendaele'deki çamur cehennemini doğurmuştu. Doğu Cephesinde Rus orduları Bolşevik ve Menşeviklerin iktidar mücadelesinin doğurduğu bölünmeler yüzünden zayıflamıştı. Ekim Devrimi sonunda Bolşeviklerin zafer kazanması ve Lenin'in 1918'de ayrı bir barış antlaşmasıyla Rusyayı savaştan çıkaracak bir politika belirlemesi üzerine Rusya müttefiklerden ayrılmıştı.

Amerika savaşa katıldığında ordu mevcudu 200,000'di. Ne var ki bu sayı savaş süresince artacak ve savaşın bitimine yakın 4 milyonu bulacaktı. Savaş sırasında Fransa'ya toplam kırk iki tümen gitti. Her tümende 1000 subay ve 27,000 dolayında er bulunmaktaydı. Ortalama 1,400,000 Amerikan askeri ön hizmetlerde kullanıldı.

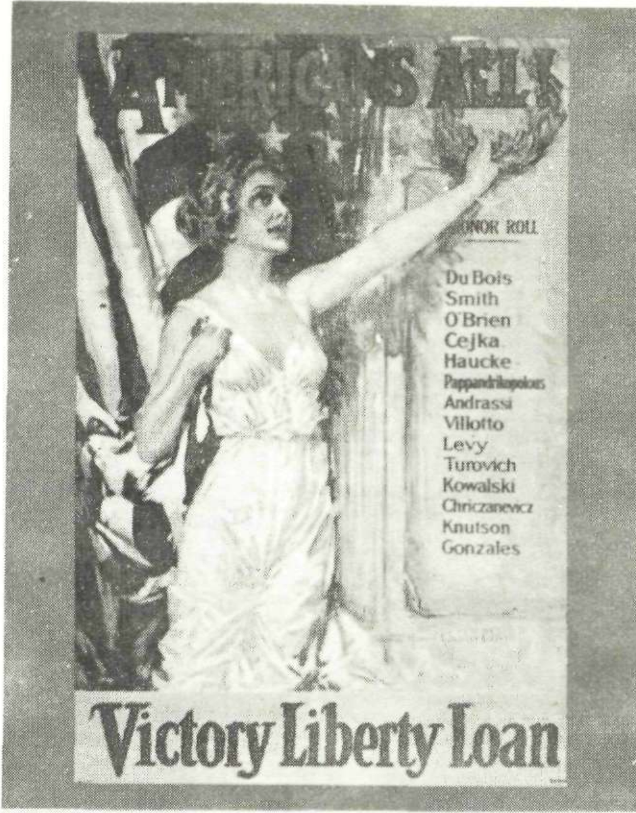
Bu Müttefiklerin gücüne önemli bir katkıydı. 1917 Mayısında General John Pershing Amerikan Seferi Kuvvetleri komutanlığına getirildi. Büyüyen ordunun askere alma ve eğitim işlemleri birkaç hafta aldı ama ilk Amerikan birlikleri 26 Haziran'da Fransa'ya ayak bastılar. Pershing'in emirlerine göre Amerikan askerleri düşmana karşı girişilecek askeri harekâtlarda Müttefiklerle işbirliği yapacaktı, ancak A.B.D. kuvvetlerinin Müttefiklerce 'birleşik güçlerin kimliği belli ve kesinlikle ayrı bir parçası' olarak değerlendirilmesi isteniyordu.

Müttefik komutanları başta bu yönergeye karşı çıktılar, ama Pershing

Southampton'da gemiye binen Amerikan askerleri.

Solda Yurtiçi için tasarlanmış propaganda afişleri. (Sağda) Germania adlı heykelin kaldırılışı.

Washington'dan aldığı emirler uyarınca- diretti ve Verdun'ün doğusunda ayrı bir Amerikan kesimi için Müttefiklerin onayını almayı başardı. Eylülde Pershing karargâhını Chaumont'da kurdu ve 21 Ekim'de Toul kesimindeki Fransız askerlerinin yerini aldı. O sırada cephenin bu kesiminde fazla faaliyet yoktu ama Amerikan askerleri artık Almanlarla karşı karşıyaydılar. Kısa süre sonra çatışmalar başladı.

Washington'da Wilson Kongre'nin kendisine savaş süresince tanıdığı özel yetkileri yürürlüğe koymuştu. Ulusal Savunma Konseyi'nin genel gözetimi altında Amerika'nın sınai, tarımsal ve insangücü kaynaklarını seferber edecek kurullar oluşturdu. Kongre ülke ekonomisini savaşa uygun kılacak büyük değişimleri sağlayacak uygulamaları bekletmeden karar bağladı. Başlangıçta kaçınılmaz aksaklıklar doğdu. Amerikan demiryolu sistemi kısa bir süre asker ulaşımı dolayısıyla felce uğradı. Yolcu taşımacılığı, asker ve askeri malzeme taşıyan trenlerin geçiş üstünlüğü yüzünden tam bir kargaşa içindeydi. 26 Aralık'ta Hükümet demiryollarına el koyarak ulusal demiryolu ağını tek bir sisteme bağladı. Bu arada değişik demiryolu şirketlerine zararlarını giderecek paralar ödendi. Bu uygulama Amerikan vatandaşlarına 714 milyon dolara maloldu.

Savaş Sanayii Kurulu, ulusun sınai kaynaklarını seferber etti. Birtakım yeniden düzenlemelerin ardından kurulun başına Winston Churchill-in en yakın Amerikalı dostlarından Bernard M. Baruch getirildi. Kurul, üretimde öncelik tanıma, sınai kuruluşlara el koyma ve değiştirme, fiyatları belirleme ve satınalma gibi yetkilerle donatıldı. 30,000 türden fazla mal Savaş Sanayii Kurulu'nun denetimine alındı. Üretim artışı sağlamak ve israfı önlemek için üretimde standartlaşmaya gidildi. Böylece daktilo şeritlerinin renkleri 150 türden beşe, çakılar 6000 türden 144'e indirildi. Korse imalatı bile denetim altına alındı ve korse sanayiinden yılda 8000 ton çelik savaş üretimi alanına kaydırıldı.

Savaş süresince geçerli olacak bir Yiyecek ve Yakıt yasasıyla Başkan'a yiyecek ve yakıt dağılımını denetleme yetkisi verildi. Birleşik Devletler'in gelecekteki başkanlarından Herbert Hoover İaşe Yöneticiliğine atandı. İkili bir görev yüklenmişti, hem yiyecek üretimini arttıracak hem de israfı önleyerek sivil halkın yiyecek tüketimini azaltacaktı. Özel yetkilerle donatılan Hoover kısa sürede Amerikan halkını yiyecek tüketimini kısmaya ve israfı önlemeye ikna etti. Fransa'da savaşan Müttefikler yararına ekmek ve et gibi önemli tüketim maddelerini kısmayı kabul eden Amerikan halkının bu davranışında güçlü bir yurtseverlik duygusu rol oynuyordu. "Buğdaysız Pazartesi"ler ve "Etsiz Salı"lar ulusun büyük bir kesimi için alışılmış deyimler olmuştu.

Yakıt ve enerji tasarrufu, günışığından geniş biçimde yararlanma ve vitrin ışıklandırmalarında kısıtlamaya gitme yoluyla sağlanıyordu. İhracat ve İthalat kesin bir lisans sistemine bağlanmıştı. 1917 Ekiminde çıkarılan Düşmanla Ticaret Yasası uyarınca düşman uluslar ve onlarla ilişkisi olanlarla ticaret yasaklanıyordu. Birleşik Devletler ile bütün yabancı uluslar arasındaki haberleşme sansüre tabiydi. Savaş gerekleri, alkollü içkilerin Birleşik Devletler sınırları içinde imalini, taşınmasını ve satılmasını yasaklanmasını öngören Onsekizinci Madde'nin Anayasa'ya eklenmesi konusunda Kongre'yi yüreklendirdi. "Yasak" adıyla bilinen bu maddenin derin etkileri savaş sonrası Amerika'da hissedildi ve gittikçe uygulanamaz oldu. Sonunda, 1933 yılında kaldırıldı. Halkın pek tutmadığı bir başka tedbir de 3 Ekim 1917'de çıkarılan Savaş Gelirleri Yasası'ydı. Bununla gelir vergisinin, savaş gelirlerinin ana kaynağını oluşturması kabul ediliyordu. Yöneticilerin savaş sonrası da korumayı uygun buldukları tek savaş tedbiri de buydu.

Kamu oyu türlü yollardan seferber ediliyordu. Bir Halkla İlişkiler Komitesi, George Creel'in yönetiminde ulusal istemin güçlenmesine yönelik milyonlarca broşür, ve kitap yayımlamış, pek çok seminer ve söylev düzenlemişti. Profesörler Almanların ezelden beri kötü insanlar olduklarını ispat çalışmalarında 'gerçeklerden' bol bol yararlanıyorlardı. Yeni kurulmakta olan sinema sanayii propaganda filmleri gösteriyor, sessiz filmlerin mesajı yazılardaki tumturaklı sözlerle güçlendirilerek Alman vahşetinin ele geçen bütün delilleri korkutucu biçimde sergileniyordu. Okullarda Müttefik askerleri adeta parlak zırhlar içinde savaşan şövalyeler, "Hun"-larsa kan içinde iğrenç canavarlar olarak anlatılıyordu.

Halkın zihninin bu biçimde karıştırılması, Beyaz Saray'daki beyaz saçlı, kendi halinde adamın hoşlanacağı işlerden değildi. Altmışını geçmiş olan Woodrow Wilson artık görevinin gereği yıpranma belirtileri göstermekteydi. Uzun boyu kamburlaşmaktaydı. Gözlükleri ona bir bilgin havası veriyordu. Yüzü daha o zaman bir ölü yüzünü andırıyordu.

ÜLKE İÇİ GÜÇLÜKLER

Kaygıları pek çoktu. Kongre'yi hayli sarsan Yasak Yasası'nın yankıları Beyaz Saray'a da ulaşmıştı. Öte yandan alkollü içki satıcılarının iyi örgütlenmiş lobileri Washington'a çöreklenmişlerdi. Kadın hakları hareketi savaşla birlikte, kadının savaştaki yerini alması sonucu daha da güçlenmiş ve kadınların oy hakkı için mücadelesi yeni boyutlar kazanmıştı. Kongre 1915'da Kadınlara Oy Hakkı tasarısını geri çevirmiş, buna karşılık bir sonraki yıl Montana eyaleti bir kadın üyeyi Kongre'ye göndermişti. Savaşmakta olan Amerika'nın Başkanlığı yükü altında ezilen Wilson bu du-

Savaş sırasındaki aşırı ulusçu gösterilerden biri...

Çelik ve kol gücü bir arada...

rumun eyaletleri ilgilendirdiğini, Federal hükümeti bağlamayacağını bildirdi. Bu anayasal açıdan bir ölçüde doğruydu. Oy hakkının verilmesi eyaletlerin yetkisindeydi, ancak gerekli madde konulduğu takdirde Federal Anayasa cinsiyet nedeniyle oy hakkının kısıtlanmasını - tıpkı ırk ya da din konusunda olduğu gibi - yasaklayabilirdi. Kadın Hakları hareketinin hedefi artık anayasaya konacak maddeydi.

Irk sorunu da devam ediyordu. Güneyli Demokratların birçoğu Washington'da önemli mevkilere gelmişlerdi. Wilson'un türlü kurullar ve yönetim birimlerine atadığı kişiler zenci beyaz ayrımı gözetiyorlardı. Wilson'un bu duruma karşı bir şey yapmaya ne zamanı ne de enerjisi vardı.

Rus Devrimi Wilson'un politikasını hem Amerika'nın savaşa girmesinden önce, hem de sonra büyük ölçüde karıştırdı. 1917 Martında kurulan geçici hükümet, başlangıçta hoşnutluk yaratmıştı. Albay House ve Dışişleri Bakanı Lansing'in coşkusuna kapılan Wilson Şubat Devrimi'nin Rus soyluları ve bürokratlarıyla Alman İmparatorluğu arasına bir ittifak olasılığını ortadan kaldırdığına inanıyordu. Üstelik geçici hükümetin emperyalizme karşı kesin tavır alması Amerika ve Rusya'nın politikalarında uyum sağlıyordu.

Bu bakımdan Wilson pek çok liberalin kanısını paylaşarak, Çarlık Rejiminin sona ermesinin Müttefikleri gerici bir birliğin lekesinden kurtardığına inanıyordu. 20 Mart 1917'deki bakanlar toplantısında Wilson "Rusların muhteşem hareketinden" söz etti. 2 Nisan'da ise konuşmasına daha sıcak bir hava gelmişti: "Rusya'da son birkaç hafta içinde olan şeylerin dünya barışına ilişkin umutlarımıza bir güvence niteliğinde olduğunu sanırım bütün Amerikalılar kabul etmektedirler... Siyasal yapısının doruğuna yerleşmiş olan otokrasinin yıkılmasıyla dost Rus halkı bütün duru görkemiyle özgürlük için çarpışan kuvvetlerin safına katılmıştır... İşte Onur Ligası'na yaraşır bir yandaş daha."

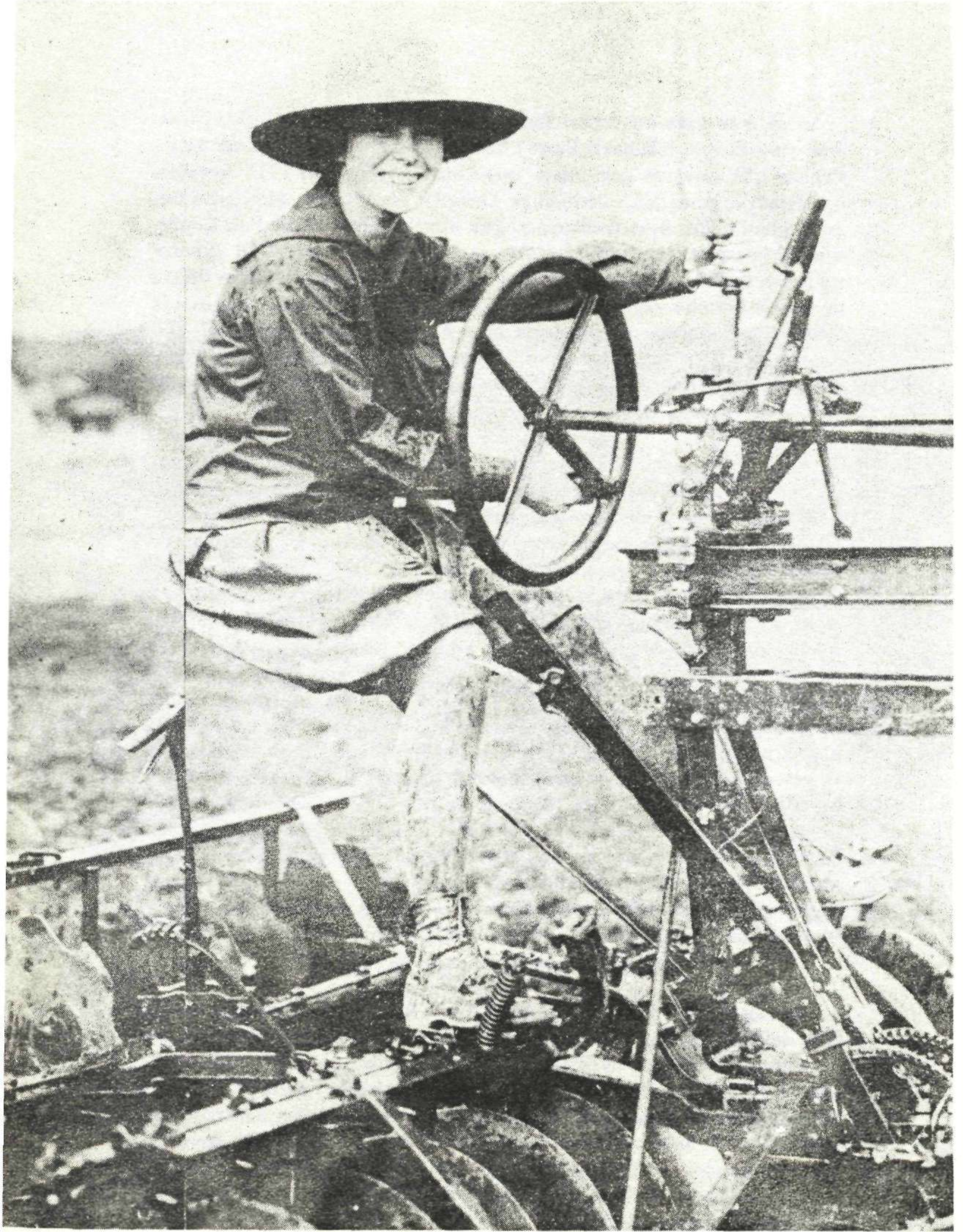
Ne var ki, çok geçmeden olaylar Wilson, Lansing ve Albay House'u yeni düzen hakkındaki kanılarını gözden geçirmeye zorladı. 1917 Nisanında Lenin ve öteki Bolşevik önderler İsviçre'den Petrograd'a geçtiler. Haziranda Bolşevikler başarısız bir darbe girişiminde bulundular ve Lenin Finlandiya'ya geçti. İşbaşına gelen Kerenski hükümeti Rus halkının gittikçe büyüyen sıkıntıları karşısında sallanmaya başladı. Devrimin ve Almanya'yla savaşın etkileri Kerenski hükümetinin başedemeyeceği boyutlara varan bir yılgınlık ve bıkkınlık doğurmuştu. Ekim Devrimi Kerenski'nin kaçmasıyla sonuçlandı; yeni düzenin başında Lenin Troçki ve Stalin vardı. İktidar Bolşeviklerindi. Rusya'nın politikası Komünizmin ilkeleriyle yönlenecekti.

Wilson, liberal bir Rus Cumhuriyeti imgesini kafasından silmek istemiyordu. Yeni cumhuriyete yaklaşımında, bu iki gücün Avrupa'yı Alman otokrasisi ve genelde emperyalizmden kurtaracağı düşüncesinin etkisi vardı. Ancak Lenin'in liberalizm ve kapitalizme karşı olan açıklamaları, böyle bir ittifak olasılığına gölge düşürmekteydi. Lenin cumhuriyet hükümetinin kurulmasının, burjuvazinin işçi sınıfı üzerindeki egemenliğine son vermediğini belirtmekteydi. Yazılarında Avrupa'daki savaşın rakip kapitalist kamplar arasındaki mücadeleden doğduğunu açıkça belirtmekte ve Müttefik kapitalizminin en az Merkezi Güçlerin kapitalizmi kadar iğrenç olduğunu savunmaktaydı.

Rusya'daki Amerikan elçisinden gelen haberler Wilson ve danışmanlarının ilk umutlarının yönünün yanlış olduğunu gösterdi. Lenin'in asıl amacı son bir sosyalist devrimle kapitalizmi yok etmekti. Bu bakımdan savaş süresince Wilson politikasında dikkatli olmak zorundaydı. Bu arada Rus askerleri Doğu Cephesi'ndeki ortak düşmanla savaşmaya, Amerikan askerleri de Batı Cephesi'ne gelmeye devam ediyorlardı.

Woodrow Wilson'un en büyük sorunu şimdi savaşın durumuydu. Savaşı sonuçlandıracak yolları aramaya devam ediyordu. Bununla birlikte Fransa'daki stratejik sorunlar ve açık denizlerdeki donanma harekâtları Ulusun silahlı kuvvetlerinin başkomutanı olması nedeniyle Başkanı doğrudan doğruya ilgilendiriyordu.

Donanma Bakanlığı genişletilmiş bir inşa programı içinde mükemmel çalışıyordu. Bakan Daniels, yardımcısı genç Franklin Delano Roosevelt ile birlikte, Londra'dan kendilerine ulaşan, Müttefik gemilerinin kayıplarına ilişkin haberlere büyük tepki gösteriyorlardı. Woodrow Wilson Tuğamiral Sims'i İngiltere Bahriye Bakanı'yla görüşmeye gönderdi. Sims'in raporunda Alman denizaltılarının doğurduğu tehlikenin olağanüstü boyutlara vardığı ve Amerika'nın yardıma koşmaması halinde Müttefik gemilerinin yıl sonuna varmadan açık denize çıkamayacağı belirtiliyor, bu durumun İngiltere'nin açlıktan teslim olmaya zorlanması sonucunu doğuracağına işaret ediyordu. Sims destroyerlerin ticaret gemilerini koruyabilmeleri için konvoy düzenine geçilmesini öneriyordu. Ancak ticaret gemilerindeki denizciler, denizaltılara koca bir hedef oluşturacak konvoylar biçimindeki bir yardıma karşı çıkıyor ve okyanusta tek başlarına kalmayı yeğliyorlardı. Bununla birlikte Amerikanın ısrarlı tutumu konvoyların kurulmasını sağladı ve kayıplar büyük ölçüde azaltıldı. 1917 yılında Nisan - Kasım ayları arasında Müttefiklerin gemi kayıpları 881 milyon tondan 289 milyon tona düştü. Birleşik Devletler'deki gemi inşa programının hızlandırılmasının bu gelişmede payı vardı.

Koleji ve tarlada çalışmayı birleştiren bir Amerikan genci.

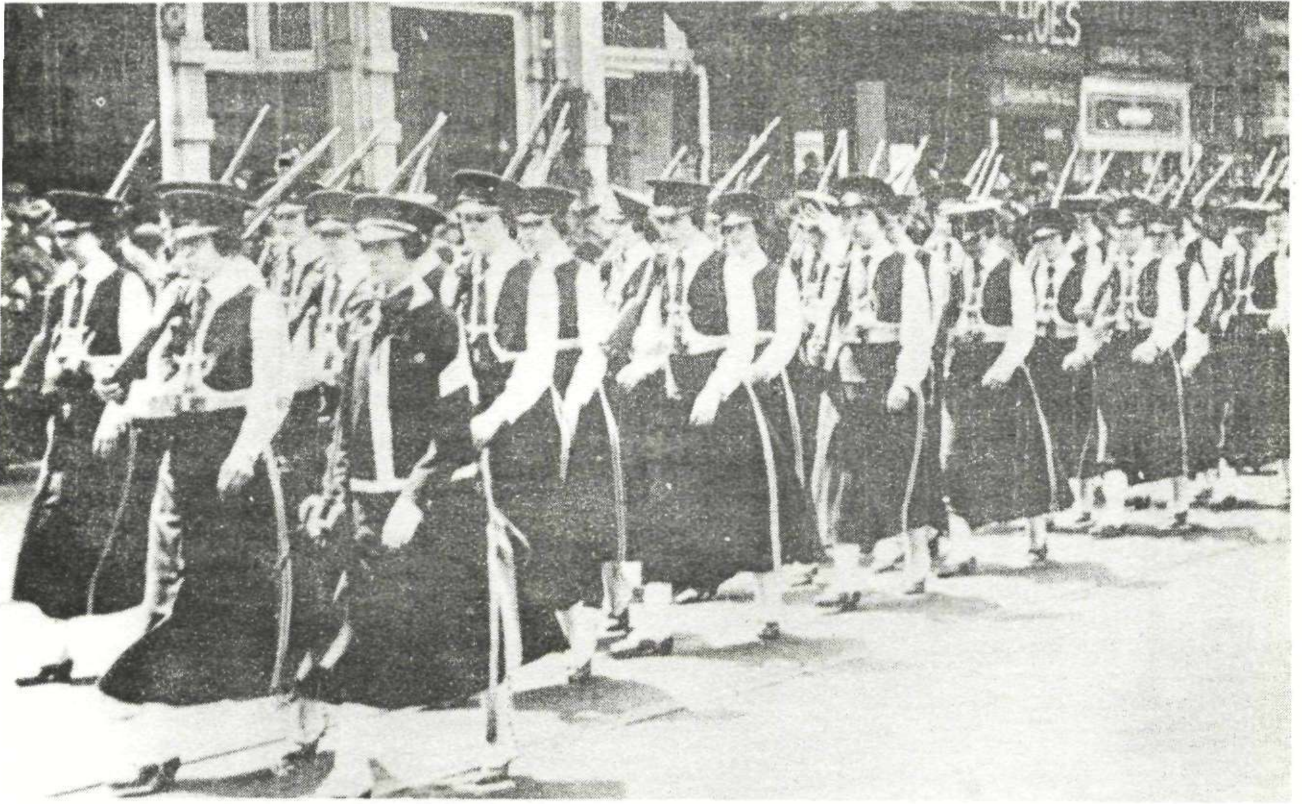
Amerikan kara kuvvetleri Batı Cephesi'nde fiilen savaşmaktaydılar, ama yeni Sovyet hükümeti Brest-Litovsk anlaşmasını imzalayarak Doğu Cephesi'nde savaştan çekilmişti. Rus-Alman görüşmeleri 1917 Aralığında başladı ve görüşmeler ilerledikçe Almanlar yüz binlerce askerlerini Doğu Cephesi'nden, Amerikalıların yoğun olarak bulundukları Batı Cephesi'ne aktarma olanağı buldular. Alman Yüksek Komutası 1918 ilkbaharında büyük bir saldırı tasarlamaktaydı. Batı'ya kaydırılan askerler onlara sayısal bir üstünlük sağlıyordu. Amerika sürekli olarak Fransa'ya eğitilmiş birlikler yolluyordu. 1918 yılında Mart-Ekim ayları arasında 1,750,000 Amerikan askeri Fransa'ya geldi. Alman kuvvet komutanı von Ludendorff Amerika'nın savaştaki varlığını sonucu etkileyecek nitelikte görmekteydi.

1918 Martı sonlarında Alman saldırısı başladığında Alman orduları İngiliz ve Fransızlara karşı önemli başarılar elde ettiler. Bunun üzerine Müttefik komutanlar Amerikan askerlerinin tek bir komuta altında toplanması önerilerini tekrarladılar. Preshing öneriyi kabul edince Amerikan askerleri General Foch'un komutasına verildiler. O da henüz dinç olan Amerikan askerleri savaş yorgunu olan İngiliz ve Fransızların yerine yerleştirdi. Nisan-Temmuz arasında Amerikalılar Batı Cephesi'nin her kesiminde savaştılar. Amerikan yardımı geldikçe savaşın gidişi değişmeye başladı. Almanların Paris'e ilerleyişi önce durduruldu, sonra geriletildi.

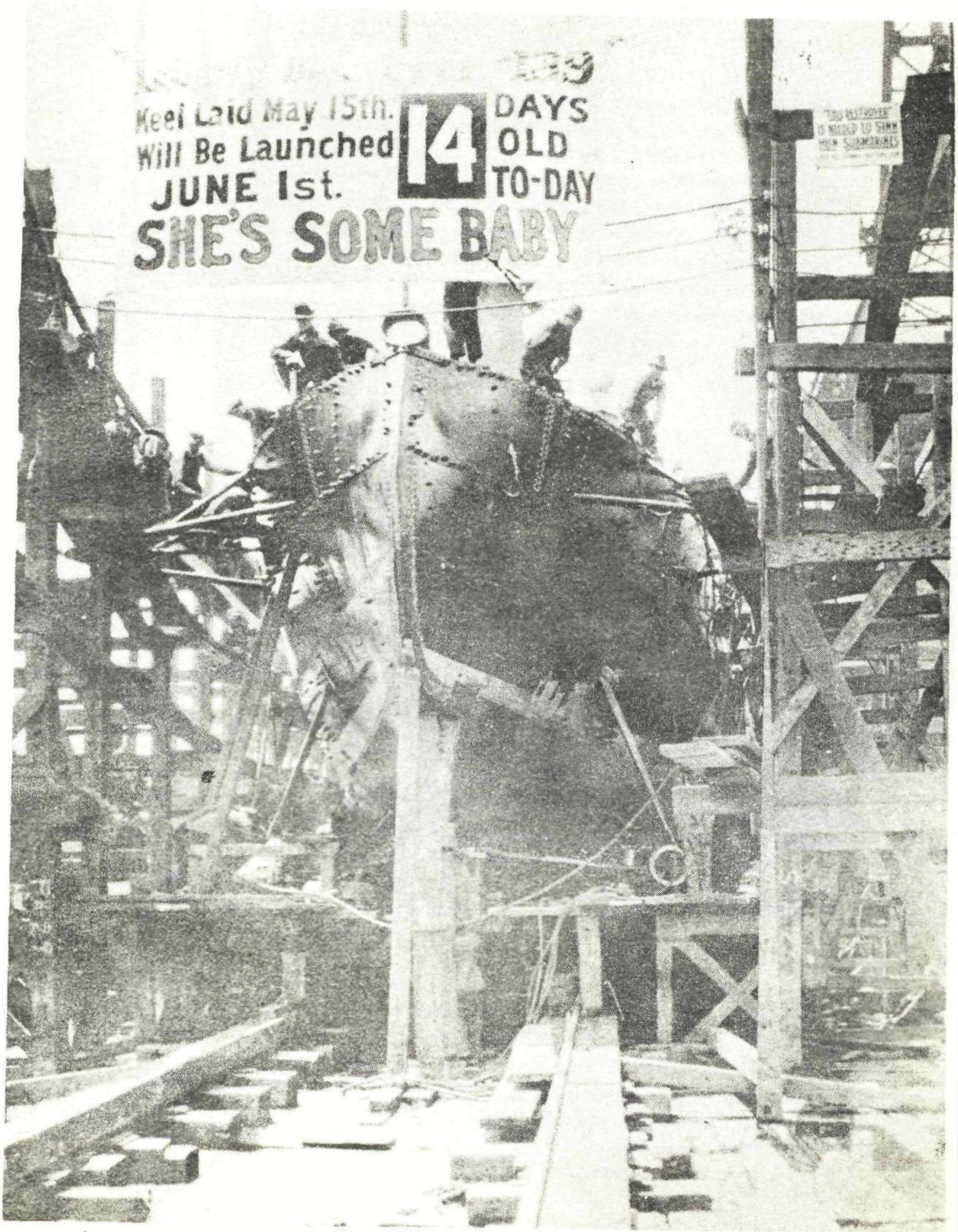
Woodrow Wilson savaşın gidişi, özellikle asker ve malzeme ikmaliyle kişisel olarak ilgileniyordu. Amerikan ordularının iyi silahlanmış olması ve yeterli ikmal görmesi onun sorumluluğundaydı. Savaş vurgunculuğuna karşı da aynı ölçüde titizdi. Herbert Hoover bu konuda Başkana kesin güvence veriyor ve bakanlıklararası mali bütünlüğe özen gösterildiğini bildiriyordu. Hoover aynı zamanda iyi yöneticilik niteliğini de ortaya koymuştu. Sorunların değerlendirilmesinde çabuk davranıyor, hükümet ve diplomasiyle ilgili daha önemli kararlar için vakit ayırabilmek amacıyla birtakım işleri vekillerine aktarmaktan çekinmiyordu.

ONDÖRT NOKTANIN BELİRLENİŞİ

Wilson barış ve savaştan sonraki düzen konusundaki sözlerini unutmuş değildi. Bir grup akademisyen ve uzmanı biraraya getirip sorunu incelemelerini istedi ve 1918 Ocağında tamamladıkları raporu gözden geçirmek için Albay House ile başbaşa verdi. Daha önce Paris'te toplanan Müttefiklerin bu yöndeki atılımları sonuç vermemiş, savaş hedefleri konusunda ortak bir bildiri hazırlanamamıştı. Öte yandan Sovyet hükümeti, Müttefikler arasında imzalanmış birtakım gizli anlaşmaların metinlerini yayımlamakta ve bunların emperyalistlerin kötü emellerinin kanıtları olduklarını açıklamaktaydı.

Kadınlar erkeklerin barış zamanındaki görevlerini üstleniyorlar.

Denizaltılarla başa çıkmak üzere tersaneler seferber oluyor.

Erkekler orduya katılmaya koşuyorlar.

Başkan 8 Ocak 1918'de Kongre'de bir konuşma yaptı. Konuşmasında "Ondört Nokta" olarak ünlenecek bir belge de yer alıyordu. Wilson bu bölgedeki noktaların, Amerikan açısından barışa varmak için tek yol olarak görüldüğünü belirtti. Bu noktalar (kısa olarak) şunlardı :

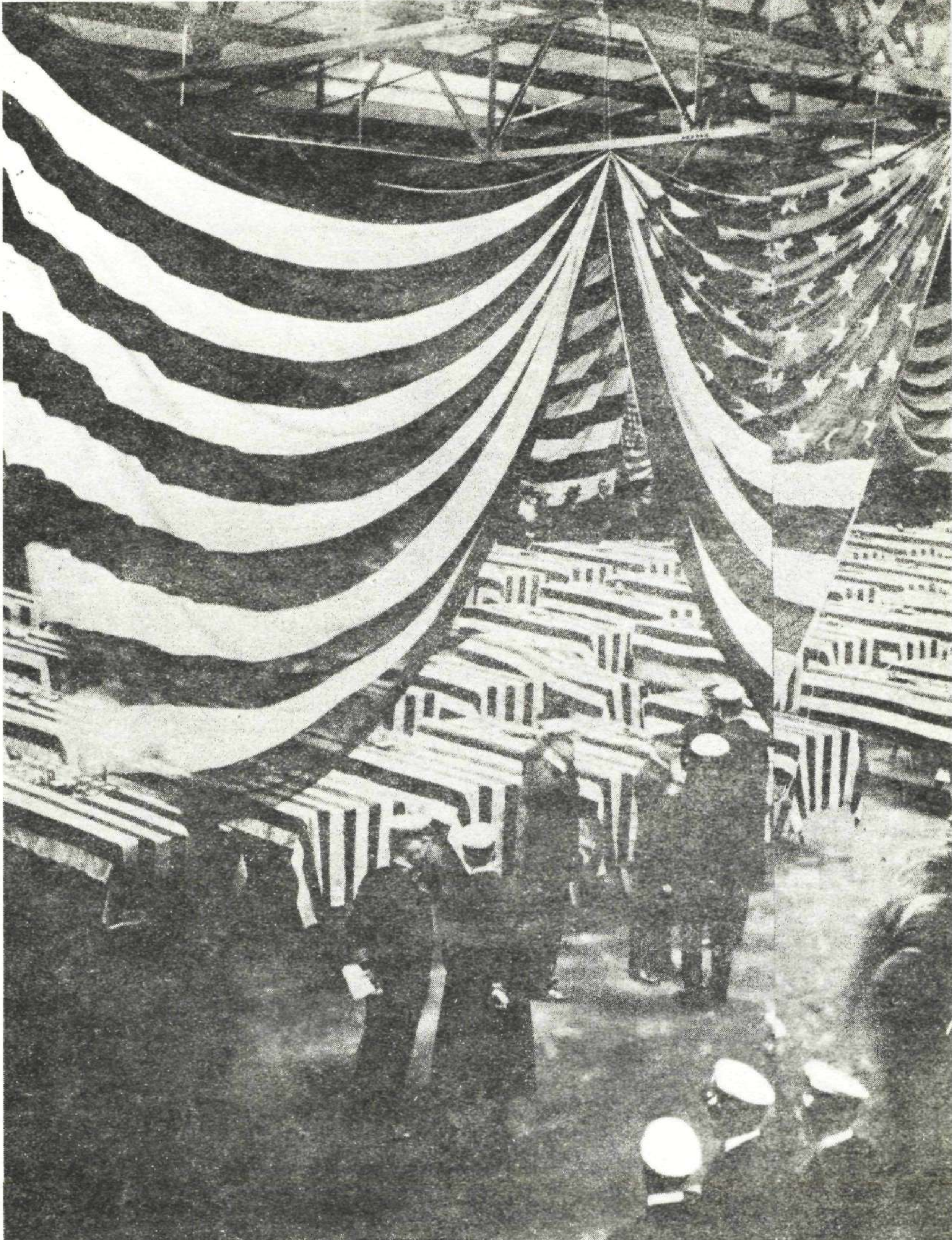
1– Açıkça varılacak barış sözleşmeleri.
2– Denizlerde kesin seyir özgürlüğü.
3– Ticarette mümkün olan bütün engellerin kaldırılması.
4– Ulusal silahlı kuvvetlerin yurt savunmasına yetecek düzeye indirilmesi
5– Her türlü kolonyal taleplerin yeniden düzenlenerek, üzerlerinde hak iddia edilen uluslara eşit haklar tanınması.
6– Almanya'nın Rus topraklarını boşaltması.
7– Almanya'nın Belçika topraklarını boşaltması.
8– Fransa topraklarının boşaltılması ve Alsace-Lorraine'in Fransa'ya geri verilmesi.
9– İtalya sınırlarının ulusal hatlar üzerinden yeniden düzenlenmesi.
10– Avusturya-Macaristan halklarına özerk gelişim olanağı verilmesi.
11– Romanya, Sırbistan ve Karadağ topraklarının boşaltılması, Sırbistan'a denize serbest çıkış verilmesi ve Balkan ülkelerinin politik ve ekonomik bağımsızlığı ile toprak bütünlüğünün uluslararası garanti altına alınması.
12– Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliğindeki uluslara özerklik tanınması ve Çanakkale Boğazı'ndan her ülkenin gemilerine serbest geçiş hakkı tanınması.
13– Bağımsız Polonya'nın kurulması ve denize çıkışının güvenlik altına alınması.
14– Küçük büyük bütün ulusların politik bağımsızlık ve toprak bütünlüğünü sağlama amacıyla yapılacak özel anlaşmalar yoluyla genel bir birlik kurulması.

Ondört Nokta'nın çoğu düşman işgalinin yol açtığı zararların giderilmesi amacını güden sınır düzenlemeleriyle ilgiliydi. Bununla birlikte son madde, Wilson'un uzun süreli bir barış ortamı kurma ve koruma isteğiyle hareket ettiğini göstermekte ve uluslararası bir barışı koruma mekanizmasının oluşturulmasını hedef almaktaydı. Bu bakımdan ondördüncü madde dünya ulusları için çok önemliydi. Gerek bu, gerekse öteki maddeler çıkarları doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenen uluslar arasında uzun süreli tartışmalara yol açacaktı.

Wilson'un konuşması, özellikle Amerika'nın savaş sonrası çözümlerle doğrudan ilgilenmesine yol açacağı için önemliydi. Bu adımın önemi, Amerikan dış politiksına bir yüzyıldan fazla süre yön veren ilkeleri kal-

Meuse–Argonne saldırısında Amerikan askerleri.

Amerika'nın Birinci Dünya Savaşı'nda yer aldığı 18 ay boyunca 115,000 Amerikan askeri hayatını kaybetti...

dırdığı hatırlanırsa daha iyi anlaşılır. Wilson bir anlamda Amerika'nın Rusya'daki olaylarla gittikçe daha yakından ilgilenişini simgeliyordu. Rus topraklarının boşaltılmasıyla ilgili olan 6. Madde Wilson ile danışmanları arasında tartışmalara yol açmıştı. 1918 Ocağında Wilson ve Albay House Bolşeviklerin liberal demokrasiye karşı tavırlarını koşkuya yer bırakmayacak ölçüde biliyorlardı; gene de House, işgal altındaki topraklardaki Rus halkına dostluk elinin uzatılması, en azından yakınlık gösterilmesi konusunda Wilson'u uyarıyordu. Bolşevik hükümete saldırmanın zamanı değildi. Savaş henüz kazanılmamıştı ve Bolşevizmin gelecekteki dünya barışına ne gibi etkileri olacağı bilinmiyordu. Bununla birlikte Wilson ve danışmanları Rus Devrimi'ne yön veren sosyalist ideolojinin Amerika'ya ithal edilmemesi gerektiğini biliyorlardı. Öte yandan, Wilson On Dört Nokta ile, Rusya'nın Almanya'yla olan ve 3 Mart'ta Brest-Litovsk Anlaşmasıyla sonuçlanacak yakınlaşmasının farkında olduğunu belirtmenteydi. Wilson'un söylevi hükümetlerden onama alma amacından çok, söz konusu ettiği gelişmelere karşı diplomatik yönden harekete geçilmesi ve Rusya ile Doğu Cephesi'ndeki olayların ışığında Müttefiklerin moralinin yükseltilmesi amacını güdüyordu.

On dört Nokta'nın kimi yönleri Avrupalı Müttefiklerin hoşuna gitmemişti; maddeleri isteksizce kabul etmiş, ancak belli koşullar öne sürmüşlerdi. Öte yandan Almanlar savaşı kendi lehlerine sonuçlandırma umudunu ilkbahardaki saldırıya bağlamışlardı. Alman zaferleri Mart-Nisan aylarında da devam etmiş, Müttefikler Somme'de büyük kayıplar vererek elli kilometre kadar gerilemişlerdi. Gene de Almanlar stratejik açıdan zafere yakın sayılmazlardı. Artık Müttefik komutası altında bulunan Amerikalıların büyük askeri potansiyeli ve Nisan-Ağustos ayları arasındaki harekâtları, sonun yaklaşmakta olduğuna işaret etmekteydi. Ağustos ayı geldiğinde savaşın sonu ufukta görünmüştü. Ekim ayında cephedeki Alman asker kaçakları yüz binleri bulmuştu. 4 Kasım'da Kiel'deki Alman denizcileri isyan ettiler. İsyan hızla yayılarak öteki Baltık limanlarına sıçradı. 6 Kasım'da Alman önderleri Foch'a telgrafla başvurarak bir mütarekeye varmak amacıyla delege gönderilmesi için izin istediler. Foch bunun ancak koşulsuz teslimin kabulü halinde mümkün olacağını bildirdi. Almanlar kabul ettiler ve 11 Kasım akşamı saat beşte mütareke imzalandı. Çatışmalar saat on birde kesildi.

Wilson Paris'te Poincare ile.

BÖLÜM: 8

Zafersiz barış

Mütarekenin imzalanışından bir hafta önce Birleşik Devletler'de Kongre ara seçimleri vardı. Woodrow Wilson'un ikinci Başkanlık döneminin sona ermesine henüz iki yol vardı, ancak 5 Kasım 1918'de yeni Temsilciler Meclisi ile Kongre'nin üçte birinin yenilenmesi seçimleri yapılacaktı. Cumhuriyetçiler bu seçimden Meclis'te elli Senato'da da iki sandalye elde ederek kazançlı çıktılar. Böylece Wilson'un Demokratik Partili çoğunluğu kalmıyor, Cumhuriyetçiler Kongre'ye egemen oluyorlardı.

Seçim birtakım kötü izler bıraktı. Wilson delegelerden savaş ertesi başlayacak olan barış görüşmelerine güçlü çıkabilmek için Demokratik çoğunluğu korumalarını istedi. Cumhuriyetçiler bu partizanca tavra karşı çıktılar ve partiler arasında varılan ve seçime savaşın karıştırılmamasını öngören anlaşmayı hatırlattılar. Wilson 18 Kasım'da barış konferansına kendisinin gideceğini açıklayınca daha da öfkelendiler. Genel kanı Başkan'ın ulusal çıkarları parti yararına kullandığı biçimindeydi.

Başkan Paris'e gidecek olan heyeti açıklayınca kıyamet koptu. Heyette Albay House, Dışişleri Bakanı Lansing, Genel Kurmay Başkanı General Tasker Bliss ve eski Paris Büyükelçisi Henry White bulunuyordu. Bu kişilerden yalnızca White Cumhuriyetçi sayılabilirdi ve heyette Kongre'den tek üye yoktu.Bu ihmal Wilson açısından hiç de olumlu değildi. Pek çok kişi dış politikada danışılması Federal Anayasa gereği olan Senato'nun hakarete uğradığını düşünmekteydi.

Wilson 4 Aralık'ta George Washington gemisiyle Avrupa'ya gitti. Beraberinde Bayan Wilson, eski ve yeni Londra Büyükelçileri Walter Page ile John W. Davis, Lansing, Henry White ve Washington'daki Fransız ve İtalyan Büyükelçileri vardı.

Almanya muzaffer devletlerin alacağı tavır konusunda ikircikli müthiş bir intikam mı yoksa Wilson'a özgü bir bağışlama mı?

13 Aralık'ta gemi Fransız destroyerlerinin eşliğinde Brest limanına girdi. General Tasker Bliss ile General Pershing gemiye gelerek heyete katıldılar. Bayan Wilson'un günlüğünde Brest istasyonuna giden yol üzerine sıralanan halkın "Vive Vil-s-on" (Yaşasın Wilson) diye bağırdığı yazılıdır. Fransa Cumhurbaşkanı Poincaré Wilson'u Paris'e getirmek üzere özel trenini göndermişti. Tren ertesi gün öğleye doğru başkente vardı. Başkanı ve eşini Cumhurbaşkanı, Madam Poincare, bakanlar ve Amerikan elçiliği yetkilileri karşıladı. Alay açık arabalarla Zafer Anıtı'nın altından geçerek (bu Amerikan Başkanına yönelik özel bir jestti) Champs Elysées'ye vardı.

Monceau Caddesi 28 numaradaki görkemli bir Fransız evi Wilsonların emrine verilmişti. Elysée Sarayı'ndaki yemek ve iki üç gün süren tanışmaların ardından Wilson Amerikalı yaralı askerleri ve yöredeki Amerikan birliklerini ziyaret etti. Sonra Paris'teki barış görüşmelerine katılacak olan ve Washington'dan gelen uzmanları da kapsayan kalabalık delegasyonla ön görüşmeler başladı.

Noel'de kısa bir aradan sonra 26 Aralık'ta Wilson eşiyle birlikte Londra'ya gitti. Amaç devlet başkanları arasında dostça görüşmelerdi. Ev sahipliğini Kral George yapıyordu. Bununla birlikte Lloyd George ve Dışişleri Bakanlığı yetkilileriyle gayriresmi görüşmeler düzenlenerek iki tarafın barış görüşmeleri öncesi yaklaşımları karşılaştırıldı. Lloyd George Başkanın ziyareti sırasında İngiltere genel seçimleriyle meşgul olduğundan bu konuşmalar başarılı olamadı. Aslında Wilson ile Lloyd George ayrı yapıda insanlardı. George'un o sıralarda tuttuğu günlükte Wilson için, "Onun bu ülkeye karşı gerçek tavrının ne olduğunu asla öğrenemedim." demektedir. Gene de bu kısa görüşmeler, barış anlaşması ve savaş ertesi düzenlemeler konusunda İngiliz ve Amerikan görüşlerinin belirli noktalarda ayrıldığını ortaya koydu. Versay'da görüşmeler başladığında bu ayrılıkların iyice su üstüne çıktığı görülecekti.

Barış Konferansı 12 Ocak 1919'da başladı. Yirmiyedi ulusun yetkili temsilcileriyle tarihin belki de en etkileyici toplantısıydı bu. Başta 'Büyük Dörtlü', Woodrow Wilson, Lloyd George, Fransa adına Georges Clemanceau ve İtalya adına Vittorio Orlando vardı. Görüşmeler 'Onlar Konseyi' çevresinde geliştiği halde, asıl çekirdeği bu dört adam oluşturmaktaydı. Almanya ve yandaşlarının düşmanı olan ve aralarında beş Latin Amerika ülkesinin de bulunduğu küçüklü büyüklü öteki ülkeler bu dört büyük gücün çevresine toplanmışlardı.

Büyük Dörtlü içinde sınırlı ulusal çıkarlara hizmet amacını gütmeyen tek kişinin Woodrow Wilson olduğu söylenebilir. Wilson birtakım adaletsizliklere yol açacak olsa bile kalıcı bir barışın kurulması için gelmişti.

Konferansın karşı karşıya bulunduğu sorunlar pek çoktu. Azınlıklar ve sınırlarla ilgili kimi toprak sorunları çözüm beklemekteydi. Bununla birlikte temel sorun Almanya'nın ödeyeceği tazminatlardı.

Yetmiş sekiz yaşında olan ve ülkesinde 'Zaferin Babası' adı verilen Clemanceau Fransa'nın çıkarlarından fedakârlık edemeyeceği görüşündeydi. Savaş en çok Fransız topraklarında zarara yol açmıştı. Almanların savaş tazminatı ödemesinde bu nokta göz önüne alınmalıydı. İtalya, Belçika ve Hollanda'nın da büyük talepleri vardı: Onların ülkeleri de zarara uğramıştı.

Başkan Wilson'un asıl amacı Ondört Nokta'nın görüşmelerde temel olarak alınmasıydı. Ancak bu tasarı gerek usul gerekse esas yönünden kimi güçlüklerle karşılaştı. Lloyd George'un Almanya'ya savaş ertesinde 'denizlerde özgürlük' tanımaya hiç niyeti yoktu. Daha doğrusu Almanya'nın Avrupa sularındaki İngiliz üstünlüğüne meydan okuyabilecek bir donanmaya sahip olmasını istemiyordu. Öteki uluslar toprak düzenlemelerinde öncelik istemekteydiler. Milletler Cemiyeti'nin kurulması ve barışı güvence altına alması konusu da birtakım zorluklar doğurdu. Wilson Cemiyetin barış görüşmelerinin sürmesi için mutlaka gerekli olduğunu savunuyordu. Avrupalılar ise Cemiyet konusunun savaş tazminatları ve toprak düzenlemelerinden sonra hatta ayrı olarak görüşülmesini istiyorlardı. Bununla birlikte konferansın 25 Ocak günlü oturumunda Cemiyet konusunun gündeme alınmasına karar verildi. Cemiyet Anayasasının belirlenmesi için Wilson başkanlığında bir komisyon kuruldu. Amerikan delegelerinden David Hunter Miller ile İngiltere'den Lord Robert Cecil'den bir Anayasa taslağı hazırlamaları istendi. Wilson da bir taslak hazırlamak üzere işe koyuldu. 3 Şubat'ta Wilson Cecil ve David Miller'in önerilerini de kapsayan Anayasa taslağını konferansa sundu ve taslak 14 Şubat'ta bütün dünyada yayımlandı.

ÜLKEDEKİ MUHALEFET

Wilson hem Milletler Cemiyeti önerisine destek sağlamak hem de Washington'da kendisini bekleyen anayasal görevleri yerine getirmek için Amerika'ya kısa bir dönüş yaptı. Amerika'nın Cemiyet'e üye olabilmesi için kamuoyunun desteği sağlanmalıydı; Wilson'un amacı Kongre üyelerinin önde gelenlerinin desteğini sağlamaktı. Ne var ki tasarılarına karşı sert bir muhalefet vardı. Temsilciler Meclisi ve Senato'nun dışişleriyle ilgili komitelerinin üyelerine verilen yemekte kuşkulu davranışlarla karşılaştı ve soru yağmuruna tutuldu.

Wilson'un Paris'e gidecek heyeti düzenlerken o büyük kütleyi göz-

ÜTTEFİKLERE
İLEN BORÇLAR
Pound

a £42

ka £76

354

£634

tere £958

2. ALTIN STOKLARINDAKİ DEĞİŞMELER 1913 — 19

Milyon Dolar
22.625
22.593.9
24.266.5
39.827.8
37.77

3. SAVAŞIN BEDELİ

Amerika
Rusya
Fransa
İngiltere
Almanya

Parasal dengenin değişimini gözlemek ilginçtir. Yeni Dünya Avrupa'ya kredi verecek düzeye gelmiştir.

1918 Aralığında Concorde Alanında Parisliler Wilson'u karşılıyorlar.

önüne almaması ve Senato'ya yan çizmesi hayli pahalıya malolmaktaydı. Aynı biçimde 1918 seçimlerindeki partizanca tutumu Cumhuriyetçi önderlerin anılarından silinmemişti. Wilson'un Cemiyet konusundaki baş muhalifi, partisinin en etkili üyelerinden olan ve Senato Dış İlişkiler Komitesine başkanlık eden Cumhuriyetçi Senatör Henry Cabot Lodge'du. Gene de Wilson dışişleri konusunda ezelden beri muhalifi olan bir kişinin amansız eleştirilerinden artık kurtulmuştu. Theodore Roosevelt 6 Ocak 1919'da uluslar Paris'te biraraya gelirken ölmüştü.

Wilson kısa Amerika ziyareti sırasında bir büyük taktik hata dahı yaptı. Toplantıları devam eden Senato'ya Anayasa taslağını sunarak görüş ve önerilerini alması gerekirdi. Ne de olsa bu Anayasa taslağı bir yüzyıldır dışilişkiler alanında ortaya atılan en geniş kapsamlı ve en önemli belgeydi. Senatörler arasında-Wilson'un bildiği gibi - muhalifler çıksa bile, halkın seçtiği temsilciler olarak Senatörlere söz hakkı tanınması doğru olurdu. Başkan bu yolu seçmek yerine Senatörlere danışma gereğini duymadan halkın desteğini sağlama yoluna gitti.

Paris görüşmelerine radikal ve liberal soldan da eleştiriler yönetildi. Eugene Debs gibi Sosyalistler Wilson'un Paris görüşmelerinde Wilson'un Leninist unsurlarla bir birleşme yolu arayacağını ummuşlardı. Ulus ve Yeni Cumhuriyet gibi etki gücü yüksek gazeteler çevresinde toplanmış olan Sol liberaller Wilson'un Fransızlara fazla yaklaşması ve Lenin'i demokratik kamp içinde tutmaya çalışan Avrupa demokratik sosyalistleriyle birleşmemesi yüzünden Başkan'a kızgındılar. Haziran 1918'de kabul edilen yeni Sovyet anayasası Amerikan-Rus politikaların birleşmesi yönündeki umutları ortadan kaldırdı. Bolşevik Partisi şimdi Komünist Partisi olmuştu ve 2 Mart 1919'da Üçüncü Enternasyonal ile Rus Komünizmi Dünya Devrimi'ne yönelmişti. Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği arasında ilişki bulunması artık olanaksızdı.

Başkan'ın ülkesinde birtakım müttefikleri yok değildi. Bunlar arasında üç yıldır Barış Sağlama Cemiyetinin kurulmasına önayak olan saygın bilim adamları ve sanatçılar vardı. Öte yandan eski Başkanlardan ve Cumhuriyetçilerden Taft da Başkanı desteklemekteydi. Taft yaptığı açıklamalarla Başkan'ın taslağını savunmuş ve Senato'dan bu taslağı oy birliğiyle kabul etmesini istemişti. Ancak Senato'da muhalefet gittikçe güçlenmekteydi ve daha Başkan Paris'e dönmeden Lodge, Cemiyetin Wilson-un tasarladığı biçimde kurulmasını reddeden ve barış görüşmelerinin bitimine kadar konuyu görüşmeye karşı çıkan bir bildiri için imza toplamıştı.

Bildiriye otuz yedi Cumhuriyetçi ve iki bağımsız Senatör imza koymuştu. Lodge'un asıl karşı çıktığı, Anayasa'nın 10. maddesiydi. Bu madde uyarınca, Birleşik Devletler bütün üye ülkelerin toprak bütünlüğünü güvence altına almaya yardımcı olacaktı. Lodge bunun uluslararası bir ordu anlamına geldiğini, Amerikan askerlerinin de bu orduda görev alacağını belirterek, bunun Amerika'nın bütün dünya devletlerinin toprak bütünlüğü ya da politik bağımsızlıkla ilgili sorunlarına içinden çıkılmaz biçimde karışması zorunluluğunu doğuracağını savunuyordu. Lodge'a göre taslak Amerikan çıkarları için "tehlikelerle dolu ve karışıktı." Anayasa Paris'te-

ki barış görüşmelerinden ayrı ve bağımsız olarak tartışılmalıydı. 4 Martta Wilson Anayasa'yı açıkça savunarak onsuz barış görüşmelerinin devam edemeyeceğini ve yapılacak anlaşmaların uzun süre geçerliliğini koruyamayacağını belirtti.

Başkan Martın ortalarında Paris'e döndü. Delegasyonun öteki üyeleri daha önce dönmüşlerdi. Konferans gündeminde şimdi Almanya'nın ödeyeceği tazminatlar konusu yer alıyordu. Fransızların talepleri başta Fransız toprak ve mülkünde meydana gelen zaralar, Rhineland'da kurulacak bir tampon devlet ya da orada bulundurulacak bir Müttefik işgal ordusu olmak üzere pek çok konuyu kapsıyordu. İntikam duyguları ve ulusal bencillik ağır bastıkça Wilson'un On Dört noktası belleklerden siliniyordu. Fransızlar başlarına gelenlerden sonra kesin güvence istiyorlardı, ama öteki uluslar onların bu davranışını kesinlikle bencillik olarak görüyorlardı. Fransız politikasının 'kaplan'ı olarak tanınan Clemanceau'dan aşağı kalmak istemeyen Orlando da İtalya'nın taleplerini öne sürmekteydi. Bunların başında aşağı Avusturya'da Brenner Geçidi'ne stratejik bir sınır olanağı veren bir toprak parçası ve Adriyatik Denizi'ndeki Fiume limanı yer alıyordu.

Wilson, Clemanceau'nun ısrarları karşısında kızmaktaydı. Sürekli gerilim ve ardarda gelen hayal kırıklıkları sağlığını etkilemizti. 3 Nisan'da hasta düştü. Birkaç gün sonra Başkan'ın George Washington gemisini Brest'e çağırdığı ve ülkesine dönmek istediği yolunda haberler çıktı. Fransa taleplerinde kısıntı yaparak Wilson'un Almanya'nın işgali ve Fransa'nın bir Anglo-Amerikan anlaşmasıyla saldırılara karşı güvence altına alınması konularındaki uzlaşmalı önerisini kabul etti. Amerikan senatosu bu anlaşmayı kabul etmedi, ancak Fransa Alsace-Lorraine'i ve daha sonra Milletler Cemiyeti'nin on beş yıl mandası altında kalacak olan Saar kömür havzasını aldı.

İtalya, Belçika, Polonya ve Japonya'nın talepleri henüz gözönüne alınmamıştı ve Wilson'un hayal kırıklığı ve yorgunluğu oturumlar devam ettikçe artıyordu. Uzun süren tartışmalar sonunda anlaşmaya varılabildi. 7 Mayıs'ta Versay Anlaşması Alman otoritelerine iletildi. Anlaşma 28 Haziran'da Aynalı Salon'da imzalandı. Almanya artık önemli zararlarla karşı karşıyaydı ve imparatorluğun sonu gelmişti.

Wilson alelacele Washington'a döndü. Bitkin düşmüştü, ama Anayasanın Versay anlaşmasına katılmış olmasından hoşnuttu. Barışı koruyacak Milletler Cemiyeti' / düşünün gerçekleşmesi için yalnızca Senato'nun onayı gerekmekteydi. Wilson ömrünün en önemli sınavıyla karşı karşıyaydı.

Haziran 1919'da Versay'daki tarihsel anı görebilmek için...

Wilson'un Milletler Cemiyeti tasarısıyla barış güvercininden kaldırılabileceğinden çok şey istediğini belirten bir karikatür.

BÖLÜM: 9

Kaybolan amaç

Washington'a vardığında tartışmalar yoğunlaşmıştı. Almanya'ya yönelik maddeler ayrıntılarıyla gazetelerde yayınlanınca Milletler Cemiyeti'ne olan muhalefet büyümüştü. Amerikalı Almanlar Versay anlaşmasına kızmışlardı. Amerikalı İtalyanlarsa, İtalya'nın Fiume'yi alamayışına kızıyorlardı. Daha genel olarak ise, Milletler Cemiyeti ' ne üye olması halinde Birleşik Devletler'in Avrupa olaylarıyla sürekli içiçe bulunacağı ve barışı koruma yükünü üstleneceği kaygısı vardı. Senato içinde, Idaho Senatörü Borah önderliğinde "Uzlaşmazlar" olarak bilinen bir grup oluşmuştu. Henry Cabot Lodge da anlaşmaya birtakım değişikliklerle taraftar olduğu halde, anlaşmaya kesinlikle karşı olan ve on iki kişiden oluşan bu gruba manen de olsa katılmaktaydı. Muhalefet çevresinde 'evet' ya da 'hayır' demektense 'bekle gör' politikası uygulayan ve sayıca hayli kalabalık olan ılımlılar bulunmaktaydı. Demokratlar Başkan'a gerekli desteği sağlamaktaydılar ama yeterli çoğunluğa erişemiyorlardı.

Henry Cabot Lodge Dış İlişkiler Komitesi Başkanı olarak Senato'daki görüşmeleri etkileyebilecek güçteydi. Yetenekli bir taktik uzmanı olan Lodge, Senatör Borah ve Uzlaşmazlar'ın kesin muhalefeti yerine, önerileri düzelterek etkisiz kılma yolunu seçiyordu. Milletler Cemiyeti Anayasası'nın Versay anlaşmasının tamamlayıcı bir bölümü oluşu Senato'nun Cemiyeti reddetmesine olanak vermiyordu. Böyle bir durumda anlaşma da kabul edilmemiş olacak ve Amerikan,halkının umutla beklediği barış hali geciktirilmiş olacaktı. Bu yüzden Lodge toplam on dört maddeden oluşan bir "Koşullar" listesi hazırladı. Lodge'un davranışlarının Wilson'a olan kişisel düşmanlığına mı, yoksa partisiyle ilgil birtakım politik hesaplara mı bağlı olduğu bilinemez, ancak 1919 Martında Cumhuriyetçi Senatörlerden birine yazdığı mektupta şöyle demektedir: "İlk görevim Cumhuriyetçi Parti'yi Senato'da birarada tutmaktır." 1919 yılının yaz aylarına gelindiğinde her iki yanın da parti politikası ve kişisel önyargılar alanlarında ektiklerini biçme zamanı gelmişti.

Paris Barış Görüşmelerinden sonra Wilson ülkesine dönüyor. Yakında kendisini karşılayan coşkun kalabalıklar önünde yaşamının en büyük sınavlarından birini verecektir.

Lodge'un kimi koşulları ayrıntılar ve yorumlarla ilgiliydi. Ne var ki asıl ağırlık Anayasa'nın 10. Maddesi'nin Amerika'ca kabul edilip edilmeyeceği konusundaydı. Temmuz ayında Lodge'un koşullarının gerek Senato'da gerekse Kongre dışında büyük bir destek kazanmakta olduğu anlaşılmıştı. Bu bakımdan Wilson Dış İlişkiler Komitesi üyelerine karşı çıktıkları konuları ve koşulları görüşmeye davet etti. 19 Ağustos'taki bu görüşmede 10. Madde üzerinde ısrarla durarak şöyle dedi: "O olmazsa Milletler Cemiyeti etkin bir münazara klübü olmaktan öteye gidemez."

HALK ÖNÜNE ÇIKIŞ

Ağustos sonunda Wilson eşine mesajını halka ulaştırmak niyetinde olduğunu söyledi. Bir ay kadar süreyle ülkeyi dolaşmak, konuşmalar düzenlemek ve Senato önüne çıkarılmış bulunan sorun için halkın desteğini almak istiyordu. Başkan'ın özel doktoru bu düşünceye karşıydı. Başkan'ın böyle bir yolculuğu göze almasını doğru bulmuyordu.

Wilson tasarladığı geziye çıkmanın görevi olduğu cevabını verdi. "Anlaşma Senato'da onaylanmazsa, savaş boşuna verilmiş olacak ve dünya gene bir kargaşa içine düşecek. Askerlere silahlarını omuzlamalarını söylediğim zaman, bunun savaşlara son verecek bir savaş olacağına dair söz vermiştim... Gitmeliyim." diyordu.

Dr Grayson'un korkuları boşuna değildi. Kitle mitingleri düzenlemeye başladıktan iki hafta sonra olağanüstü yorgunluk belirtileri göstermeye başladı. Ciddi başağrıları olduğu halde, kalabalıkların kendisine verdiği coşkuyla devam ediyordu. Yirmi beş kentte verdiği otuzdan fazla söylevin ardından Seattle'dan yola çıkan treni Oregon'dan geçerek Kaliforniya'ya varmış ve yalnızca San Fransisco bölgesinde beş mitingde konuşmuştu. Sekreterine durmadan konuşma düzenlenmesi için istekler geliyor, program bunlarla gittikçe kabarıyordu. Tren Los Angeles'den tekrar Doğu'ya yönelerek Salt Lake City ve Utah'a uğradı. Bayan Wilson ve Dr. Grayson, her konuşmanın bitiminde Başkan'ın elbiselerinin terden sırılsıklam olduğunu görerek korkuya kapılıyorlardı. Günün sonunda elbiseleri değiştirildiği halde, akşam gene su içinde kalıyorlardı. 25 Eylülde, Kolorado'da Pueblo'da Başkan artık hasta olduğunu saklayamaz duruma gelmişti; gene de gezisinin en uzun söylevini verme gücünü kendinde bulmuştu. O gece iyice hasta düştü. Söylevlere devam etmek istiyordu, ne var ki Dr. Grayson ve Bayan Wilson, Başkan'ın bitkin görünüşlü yüzünden artık buna olanak olmadığını anlıyorlardı. Gezinin kalan bölümünün iptaline karar vererek Washington'a döndüler.

Wilson Beyaz Saray'da bir hayalet gibi dolaşmaktaydı. Başağrıları yü-

zünden çalışamaz durumdaydı. Birkaç gün sonra biraz toparlandı ve ömrü boyunca hiç aksatmamaya çalıştığı işi yaparak, yatmadan önce karısına Kutsal Kitaptan bir bölüm okudu. 2 Ekim'de şiddetli bir krizin ardından sol tarafına felç geldi. Bir kolu ve bacağı işlemez durumdaydı. Beyninde bir zarar meydana gelmemişe benziyordu ama Wilson artık hiç iyileşemeyecekti.

Birleşik Devletler'in karşısında şimdi öndersizlik sorunu vardı. Başkan bürosundan mesajlar ve yönergeler göndermeye devam ediyordu ama halk önüne çıkamıyordu. Anlaşma üzerindeki kavga Capitol'de sürmekteydi. Lodge'un Koşulları Senato'daki oylamada Demokratlar ve ılımlı Cumhuriyetçilerin oylarıyla reddedilmişti. Bununla birlikte Lodge bu oylama sonucundan yılmamıştı. Anlaşmanın Senatoca kabulü için üçte iki çoğunluk gerekiyordu, bu çoğunluğu Demokratların elde etmesine olanak yoktu. Bu çıkmazdan kurtulmak için bir uzlaşmaya varmak gerekiyordu. Kongre'deki Demokratlar Başkanlarının durumu yüzünden umutsuzluğa kapılmışlardı. Öte yandan Cumhuriyetçiler Cabot Lodge ve Senato'daki öbür Cumhuriyetçi önderlerin iyi yönetimi altındaydılar.

ZEYTİN DALI YOK

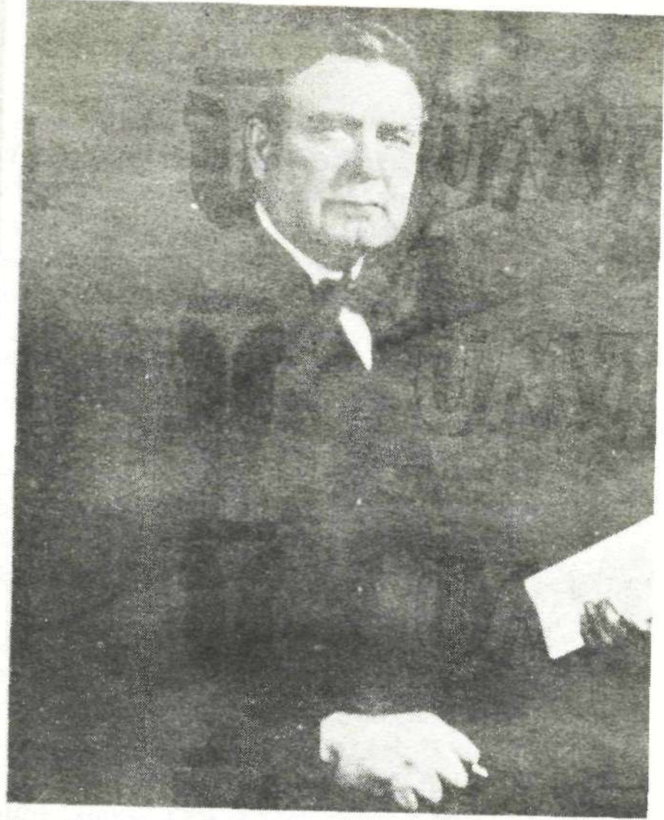
Demokrat Senatörlerin sözcüsü Nebraska senatörü Hitchcock, Wilson'u ziyaret ederek, çıkmazdan kurtulunması ve anlaşmanın Senato'ca reddinin önlenmesi için mutlaka bir uzlaşmaya varılması gerektiğini belirtti. Üstlendiği görev hayli incelikler istiyordu, çünkü Başkan hâlâ anlaşmada yapılacak değişikliklere karşı inatçı tutumunu sürdürüyordu. Oysa Dr. Grayson kesinlikle sinirlenmemesi gerektiğini belirtmekteydi. Hitchcock buna rağmen bir uzlaşma önermeyi denedi. Başkan tekerlekli iskemlesinde doğrularak, "Lodge uzlaşsın" dedi.

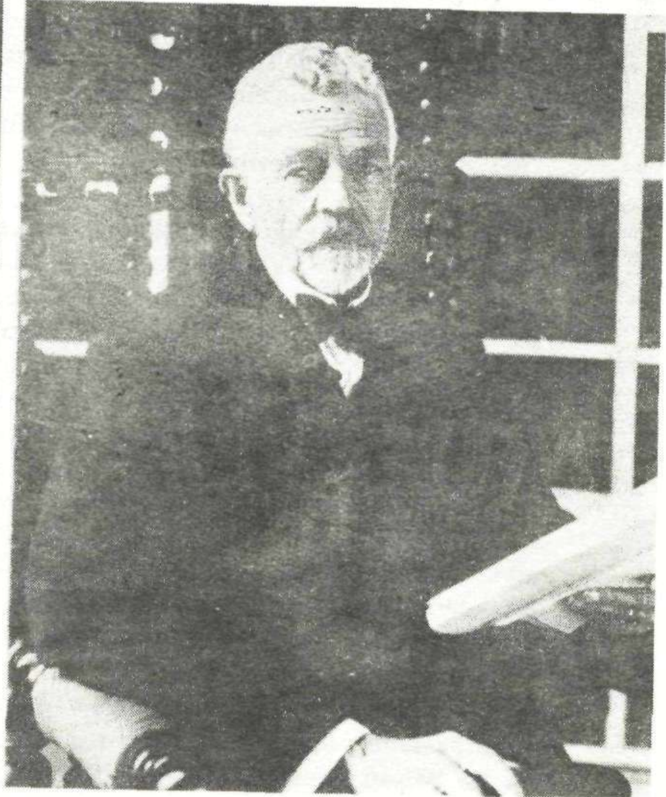
"Elbette onun da vereceği ödünler olacaktır," diye cevapladı Hitchcock, "gene de zeytin dalını biz uzatalım."

Başkan'ın cevabı kesindi: "Zeytin dalını da Lodge uzatsın." Mesele bu sözlerle kapanıyordu. Hitchcock Demokratların yanına dönmekten başka çare göremedi.

Sonuç olarak, oylamada Demokratlar Beyaz Saray'dan aldıkları talimat uyarınca Lodge'un koşullarına red oyu verdiler. Buna karşılık Demokratlar anlaşmayı Hitchcock'un gerçekleştirdiği birtakım ufak tefek değişikliklerle oya sununca Cumhuriyetçiler red oyu verdiler ve onay için gerekli çoğunluk sağlanamadı. Senato tatile girdi.

(Üstte) solda, Wilson Milletler Cemiyeti konusunu Amerikan halkına anlatmaya hazırlanıyor. Sağda üstte, Senatör William E. Borah. Sağda (altta), Dış İlişkiler Komitesi Başkanı Henry Cabot Lodge.

Aralık ayında ılımlı Cumhuriyetçiler Lodge'u koşullarını değiştirmeye razı etmeye çalıştılar. Hitchcock da Lodge ve Cumhuriyetçilerle bir anlaşma zemini aramaktaydı, ama Uzlaşmazlar Demokratlarla hiç bir biçimde dayanışmaya girmeye niyetli değillerdi. Lodge uzlaşmanın eşiğine geldiği anda Borah ve yandaşlarından tehditler yükseliveriyordu. Bununla birlikte kamuoyunda, içine düşülmüş olan çıkmazdan kurtulmak için çözüm yolları aranması isteği güçlenmekteydi. 1920 Ocağında iki partinin biraraya geldiği toplantılar başladı. Birtakım ilerlemeler kaydedildiği halde 10. Madde'ye gelindiğinde sorun gene düğümlendi. Borah ve onu destekleyenler, Amerika'nın barışı koruma amacıyla Milletler Cemiyeti bünyesinde uluslararası yükümlülükler altına girmesine hiç bir biçimde razı olmuyorlardı. Lodge ile bir görüşme yapan Borah, Demokratların hiç bir önerisini kabul etmemesini istedi. Ertesi gün Lodge'a yazılı olarak başvurarak, isteklerinin kabul edilmemesi halinde kendisini destekleyenlerle birlikte Parti'den ayrılacağını bildirdi. Bu tehdit Lodge'un gözünü korkuttu. 1920 Kasımında Başkanlık ve Kongre seçimleri vardı. Parti'den ayrılmalar Cumhuriyetçilerin şansını önemli ölçüde azaltırdı. Ocak sonunda Lodge toplantıların başarısızlıkla sonuçlandığını açıkladı.

Beyaz Saray'daki hasta uzlaşmaz tutumunu sürdürüyordu. Şubat ve Mart aylarında uzlaşma sağlanması yönünde birtakım atılımlar yapıldıysa da sonuç alınamadı. 19 Mart günü Senato'daki oylamada birçok Demokrat Wilson'u dinlemeyince Versay anlaşması reddedildi. Sekreteri Joseph Tumulty sonucu bildirdiğinde Wilson yalnızca şunları söyledi: "Bizi dünya önünde rezil ettiler."

Haziran'a gelindiğinde Başkanlık seçimi için parti kongreleri başladı. Demokratlar Ohio Valisi James M. Cox'u Başkanlığa, Franklin D. Roosevelt'i de Başkan yardımcılığına aday gösteriyorlardı. Cumhuriyetçiler ise Ohio Senatörü Warren G. Harding'i Başkanlığa ve Massachusetts Valisi Calvin Coolidge' yardımcılığına öneriyorlardı. Demokratların programında Versay anlaşması ve Milletler Cemiyeti kurulması onaylanıyor, ancak 'Amerika'nın yükümlülüklerini açıkça ortaya koyan, ya da belirleyen koşullara karşı çıkılmaması' koşulunu getiriyordu. Öte yandan Cumhuriyetçilerin programında Milletler Cemiyeti tasarısına karşı çıkılıyor, ancak kamuoyunun eğilimi gözönünde tutularak 'dünya barışını korumak amacıyla uluslar arasında bir anlaşmaya varılabileceği' belirtiliyordu. Kasım seçimlerinde Harding Başkanlığı, Cox'u yaklaşık 7 milyon oy geride bırakarak kazandı.

Woodrow Wilson'un Başkanlığı 4 Mart 1921'e kadar sürecekti. Görevinin başında kaldığı son aylarda Başkan eşinin yakın ilgisiyle korundu. Bayan Wilson konumu ne olursa olsun hiç bir ziyaretçiyi Başkan'la gö-

The New REPUBLIC

Published Weekly

Saturday May 24th 1919

This Is Not Peace

Americans would be fools if they permitted themselves now to be embroiled in a system of European alliances. America promised to underwrite a stable peace. Mr. Wilson has failed. The peace cannot last. America should withdraw from all commitments which would impair her freedom of action.

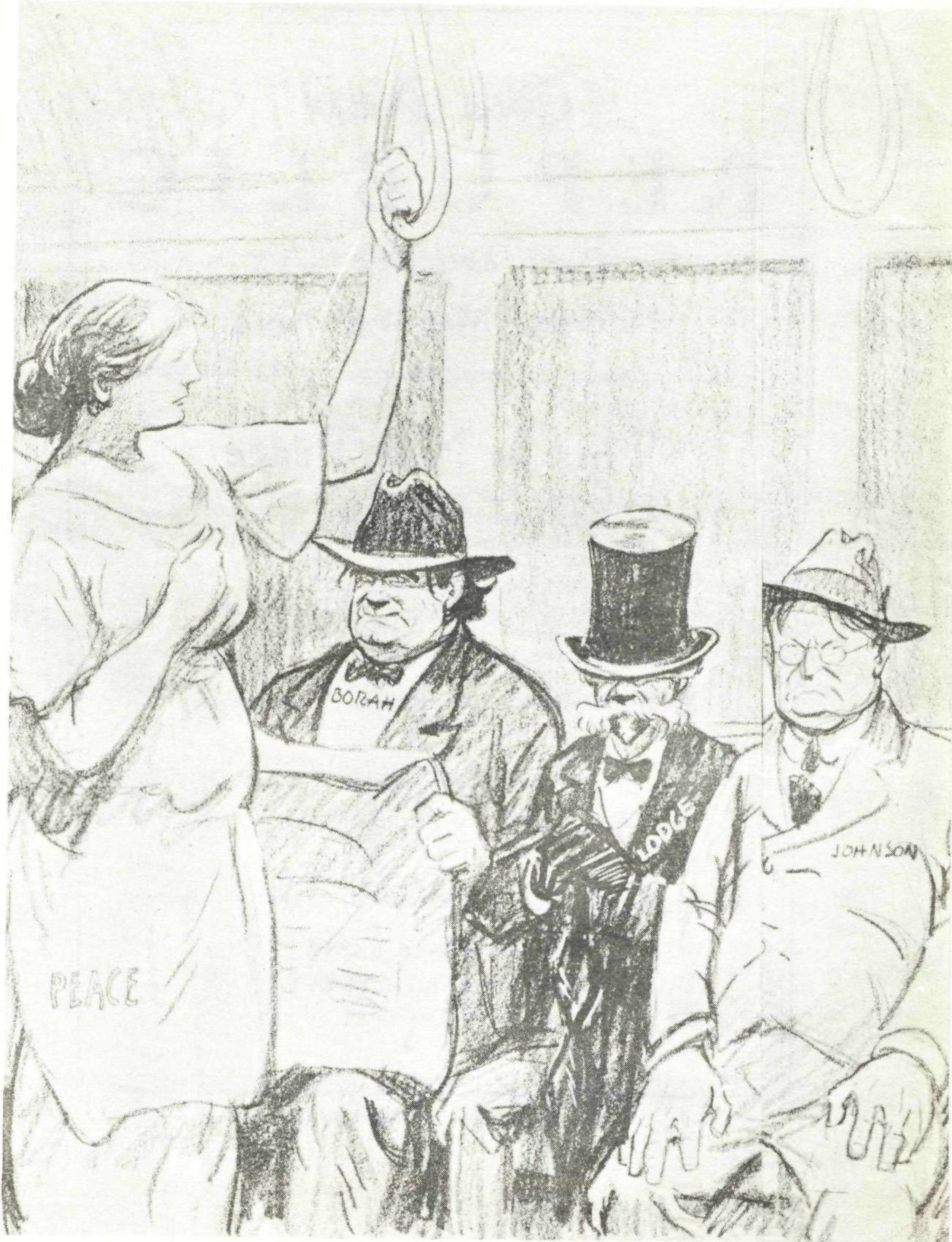
Whitman, Emerson and the New Poetry
by EMERSON GRANT SUTCLIFFE

Communist Hungary
by H. N. BRAILSFORD

Harry Hawker
by FRANCIS HACKETT

FIFTEEN CENTS A COPY
FIVE DOLLARS A YEAR
VOL. XIX NO. 238

Savaşa karşı basında yoğun bir kampanya açılmıştı.

Versay Anlaşmasına karşı Senato'da gelişen muhalefeti hicveden bir karikatür: "Bayana yer vermeyi reddedenler."

rüştürmüyordu. Belgeler de onun elinden geçiyordu. Son altı ay Bayan Wilson'un gözetimi altında geçti. Başkan Wilson henüz konuşabiliyordu, ama zihinsel gücü azalmaktaydı. Başkanlıktan ayrıldıktan sonra bir kitap yazmayı düşünüyordu. Beyaz Saray'dan ayrılmadan önce kitabı eşine ithaf ettiğini belirten bir de not yazmıştı. Ne var ki kitap hiç bir zaman yazılmadı.

1921 Temmuzunda Kongre Almanya'yla savaşı sona erdiren ve Versay anlaşmasının sağladığı hakları saklı tutan bir kararı onayladı. Almanya, Avusturya ve Macaristan'la ayrı ayrı barış anlaşmaları imzalandı. Başkan Harding ilk günlerinden itibaren Amerika'yı tecrit politikasına yöneltmişti. "Dünyanın amaçlarına yön vermek istemiyoruz." diyordu. Amerika Düzensiz Çağına girmişti.

Wilsonlar Washington'da yaşıyorlardı. Woodrow Wilson artık kamu sorunlarıyla ilgilenmiyordu. Bununla birlikte Clemanceau, Lloyd George ve Lord Robert Cecil gibi Washington'u ziyaret eden Avrupalı devlet adamları onu da görerek saygılarını belirtiyorlardı. Woodrow Wilson 3 Şubat 1924 günü evinde öldü. Ölüm haberi Washington'da duyulur duyulmaz halk o sessiz evin önünde birikmeye başladı. Çok kimse diz çökerek dua etmekteydi. Woodrow Wilson üç gün sonra Washington'daki Ulusal Katedral'e gömüldü.

Woodrow Wilson, Warren G. Harding yerine Başkan seçildiği gün.

İnsan ve devlet adamı

Woodrow Wilson politikacılığının yanısıra ahlaki değerlere değer veren bir insandı. Aynı zamanda bir bilginin görüş ufkuna da sahipti. Ama bu nitelikler politik yaşamda tam başarıya götürmüyordu insanı. Tabiatı gereği çekingen ve içedönük olan Wilson zihinsel yeteneğini oy toplamak uğruna kullanmayı düşünmemişti. Konuşmaları, kitleleri gözyaşlarına boğacak, hasımlarını söz söyleyemeyecek duruma düşürecek kadar güçlüydü. Bu yeteneği münazaralarla geçen gençliğinde kazanmıştı.

İktidarı, inandığı şeyleri elde etmek için isterdi. İktidardan yoksun ideallerin kişiyi umutsuzluğa ya da hayal kırıklığına sürükleyeceğini politik yaşamının daha başında öğrenmişti. Bu bakımdan iktidarı, toplumu değiştirme amacının aracı olarak çıktığı olmuş ve bunda başarı kazanmıştı. Aynı biçimde Başkanlığının ilk döneminde Amerikan halkına vaadettiği özgürlüklerin çoğunu sağlamıştı. Ne var ki savaş çözülemeyecek ölçüde karmaşık sorunları beraberinde getirdi. Woodrow Wilson Amerika'nın tarafsız kalması için çok çabaladı. Bu çabaların kökünde Amerikan halkının, "Eski Dünya"nın sorunlarına karışmayı pek de istemeyişi yatıyordu.

Gene de Avrupa kaynarken Amerika'nın karşıdan seyredebilmesinin olanaksızlığını gördü. Bu arada Alman liderlerin, inandığı liberal ve demokratik idealleri tehdit etmekte olduğunu anlaması,savaşa girme kararını vermesini kolaylaştırd.

Neyse ki Kongrenin ve Amerikan halkının desteğine sahipti. Amerika'nın Müttefikler safında savaşa girmesi sonuç için doğan kuşkuları silmişti. Gene de Wilson barış için sürekli çalışmaktan vazgeçmedi. Savaşın sona ermesinin, sürekli barışın kurulacağı anlamına gelmediğini görüyor-

du. Bu yüzden Milletler Cemiyeti'nin kurulması için çalışmaya başladı. Versay Anlaşması onu tatmin etmedi. Tek umudu ülkesine geri götürdüğü Cemiyet Anayasasıydı. Ne var ki Kongre ve Amerikan halkı bu tasarıyı reddetti. Bu süreç belki de yüzyılımızın en büyük trajedilerindendir. Wilson başarılı olsaydı belki İkinci Dünya Savaşı hiç çıkmayacaktı. – tabii bu konuda tahmin yürütmenin artık bir yararı yoktur.

Pek çok tarihçi Wilson'un yenilgisini, onun kişisel inatçılığına, uzlaşmazlığına, politikanın kurallarını gereğince uygulamayışına ve politik gereklerin bazen ideallerden önce geldiğini gözardı edişine bağlar. Bu arada onun 1920'de iyice hasta düştüğünü unutmamak gerekir. Elbette yenilgisinin tek nedeni bu değildir. Paris Barış Konferansından sonra Jan Smuts'un söylediği şu sözler anlamlıdır :

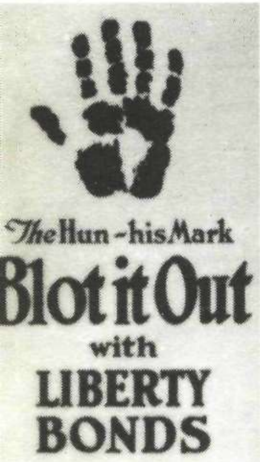
"Paris'te yenilen Wilson değildi... İnsanlık ruhuydu yenilen."

(Üstte) 1924 Şubatında Wilson'un ölüm haberini alanlar evinin önünde ağlaşıyor. (Altta) cenaze töreni.

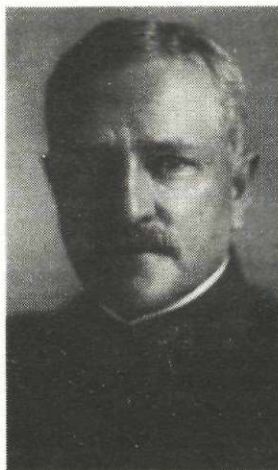

Wilson'un ilk eşi Ellen Axson. İkinci eşi Edith Bolling Galt (ortada). Wilson'un Staunton'da doğduğu ev. (sağda)
Ortada, (solda) Amerikan savaş borçlanması için çağrıda bulunan bir afiş. 1918 Eylülünde halkı askere çağıran afişlerden biri (ortada) Amerika ve müttefikleri... (sağda)
Altta (solda) Savaş sırasında barış yanlısı Amerikalılara soluk aldırılmayışını hicveden Alman karikatürü. Amerikan Seferi Kuvvetleri komutanı John Pershing. (ortada) Ülkelerine dönen mutlu Amerikan askerleri. (sağda)...

The Hun - his Mark
Blot it Out
with
LIBERTY
BONDS

Every Man!
Must Register
FOR THE
Selective Service Draft
SEPTEMBER 12
1918
Penalty for Failure to Register
Patriots Will Register–Others Must
REGISTER PROMPTLY!

DEATH
TO THE
PACIFISTS

OLAYLAR KRONOLOJİSİ

1856	28 Aralık : Woodrow Wilson'un Staunton, Virginia'da doğumu.
1861-65	Kuzey ve Güney arasında iç savaş.
1875	Eylül : Princeton'da New Jersey kolejine girdi.
1879	Eylül : Virginia Üniversitesinde hukuk fakültesine girdi.
1882	Atlanta, Georgia'da avukatlığa başladı.
1883	Eylül : John Hopkins Üniversitesine girdi.
1885	24 Haziran : Ellen Axson ie evlendi.
1885	Bryn Mawr kolejinde profesörlüğe atandı.
1888	Wesleyan Üniversitesinde profesörlüğe atandı.
1890	Princetonda hukuk profesörlüğüne atandı.
1902	1 Ağustos : Princeton'a başkan seçildi.
1908	Okul mezuniyeti tartışmasının başlaması.
1910	Kasım : New Jersey eyaleti valiliğine seçildi.
1912	2 Temmuz : Baltimore'daki Demokrat kongresinde Başkan adayı seçildi.
	4 Kasım : Birleşik Devletler Başkanı seçildi.
1913	3 Ekim : Underwood-Simmons gümrük yasasını yürürlüğe koydu - Wilson'un ilk yasa başarısı.
	23 Aralık : Wilson Federal Reserv Yasasını imzalıyor.
1914	21 Nisan : Vera Cruz'un Amerikan kuvvetlerince işgali.
	Temmuz, Ağustos : 1. Dünya Savaşının çıkması.
	6 Ağustos : Bayan Wilson'un ölümü.
1915	7 Mayıs : Lusitania'nın batırılışı.
	13 Mayıs : Lusitania olayı ile ilgili Almanya'yla diplomatik Notaların gönderilmesinin başlaması.
	18 Aralık : Wilson Bayan Edith Bolling Galt ile evlendi.
1916	Mart : Columbus, Yeni Meksika'yı Pancho Villa'nın yağma etmesi. Pershing başkanlığında bir kuvvetin arkasından yollanması.
	7 Kasım : Wilson tekrar Başkan seçildi.
1917	31 Ocak : Almanya herkese uygulanacak denizaltı saldırıların başladığını ilân ediyor.
	3 Şubat : Birleşik Devletler Almanya ile olan diplomatik ilişkilerini koparıyor.
	6 Nisan : Wilson Almanya'ya savaş ilân ediyor.
1918	8-Ocak : Wilson'un Ondört Noktası ilân ediliyor.
	12 Ekim : Almanya Ondört Nokta'yı kabul ettiğini açıklıyor.
	11 Kasım : Almanya ile ateşkes anlaşması imzalanıyor.
1919	18 Ocak : Paris Barış Toplantılarının başlaması.
	28 Haziran : Barış anlaşması ve Milletler Cemiyeti anayasası Paris'de imzalanıyor.
	10 Temmuz : Barış anlaşması Senato'ya sunuluyor.
	3-26 Eylül : Wilson Cemiyet'e destek sağlamak amacıyla Batı eyaletlerini geziyor. Pueblo, Colorado'da hasta düşüyor.
	18 Kasım : Wilson anlaşma üzerinde değişikliği reddediyor.
1920	20 Mart : Senato'da gereken üçte iki çoğunluğu sağlıyamadığından anlaşma Wilson'a geri geliyor.
1921	4 Mart : Wilson Beyaz Saray'dan ayrılıyor. Yerine Cumhuriyetçi Warren G. Harding geliyor.
1924	3 Şubat : Woodrow Wilson'un ölümü.

İÇİNDEKİLER

20. YÜZYIL DOSYASI

YÜZYILIMIZI YAPAN BÜYÜK OLAYLAR,
BÜYÜK FİKİRLER VE KİŞİLER

1. Kitap : ANARŞİSTLER
(Bir Dönemi Sarsanlar)
2. Kitap : RUSYA AYAKLANIYOR
(Çar'a Karşı İlk Ayaklanma)
3. Kitap : KAYZERİN ALMANYASI
(Almanya Herşeyin Üstünde)
4. Kitap : AMERİKA SAHNEDE
(T. Roosevelt Dönemi)
5. Kitap : BİR İMPARATORLUK ÇÖKÜYOR
(Habsburgların Sonu)
6. Kitap : BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI
(Savaş Nasıl Başladı)
7. Kitap : BİR İMPARATORLUK BATIYOR / BİR CUMHURİYET DOĞUYOR
(Osmanlı İmparatorluğunun Çökmesi ve yeni Türk Devletinin Kuruluşu)
8. Kitap : KARTALLARIN SAVAŞI
(İmparatorlukların intiharı)
9. Kitap : BİR KUŞAK NASIL ERİDİ
(İkinci Dünya Savaşının Büyük Muharebeleri)
10. Kitap : BARIŞ HAVARİSİ WİLSON
(Temmuz Sonu)
11. Kitap : LENİN İKTİDARDA
12. Kitap : BİR DEMOKRASİ DENEMESİ
(Hitlet Öncesi Almanya)
13. Kitap : FRANSA
(Güvencesiz Barış)
14. Kitap : FRANSA BUNALIMLAR, BUNALIMLAR
(Stavskiden Alman İşgaline)
15. Kitap : JAPONYA
(Doğan Güneş)
16. Kitap : İRLANDA
(Terör ve Özgürlük)
17. Kitap : KADIN YERİNİ ALIYOR
18. Kitap : İNSANIN GÖKLERE YÜKSELİŞİ
(Havacılığın Başlangıcı)
19. Kitap : MUSSOLİNİ İTALYASI
20. Kitap : KÜÇÜK DİKTATÖRLER
21. Kitap : NAZİ ALMANYASI
(Modern Barbarlar)
22. Kitap : VİVA ZAPATA
(Güney Amerikada Gelişmeler)
23. Kitap : KIZIL TERÖR
(Stalin Rusyası)
24. Kitap : DÜNYA BUNALIMI
25. Kitap : İSPANYA ATEŞLER İÇİNDE
26. Kitap : MÜNİH VE SONRASI
27. Kitap : YERYÜZÜNDE CEHENNEM
(İkinci Dünya Savaşı)
28. Kitap : HARP SONRASI DÜNYASI
29. Kitap : ÇİN DEVRİMİ
(Maonun Zaferi)
30. Kitap : SİNEMANIN DOĞUŞU
31. Kitap : KOMÜNİKASYON
(İnsanlığı Birleştiren Bağlar)
32. Kitap : FEZANIN FETHİNE DOĞRU

DİZİNİN EDİTÖRÜ :

J.M. ROBERTS.
Oxford
Üniversitesi
profesörü
"Avrupa 1880 - 1945 "
yazarı, B.B.C.
konuşmacısıdır.

KİTABIN YAZARI :

EDMUND IONS
Northumberland'da
doğdu; psikoloji
öğrenimi yaptı.
Melton Üniversitesinde ekonomi
okudu. Harvard
Üniversitesi'ne
fahri üye seçildi.
Şimdi York
Üniversitesi'nde
öğrenim üyesidir.

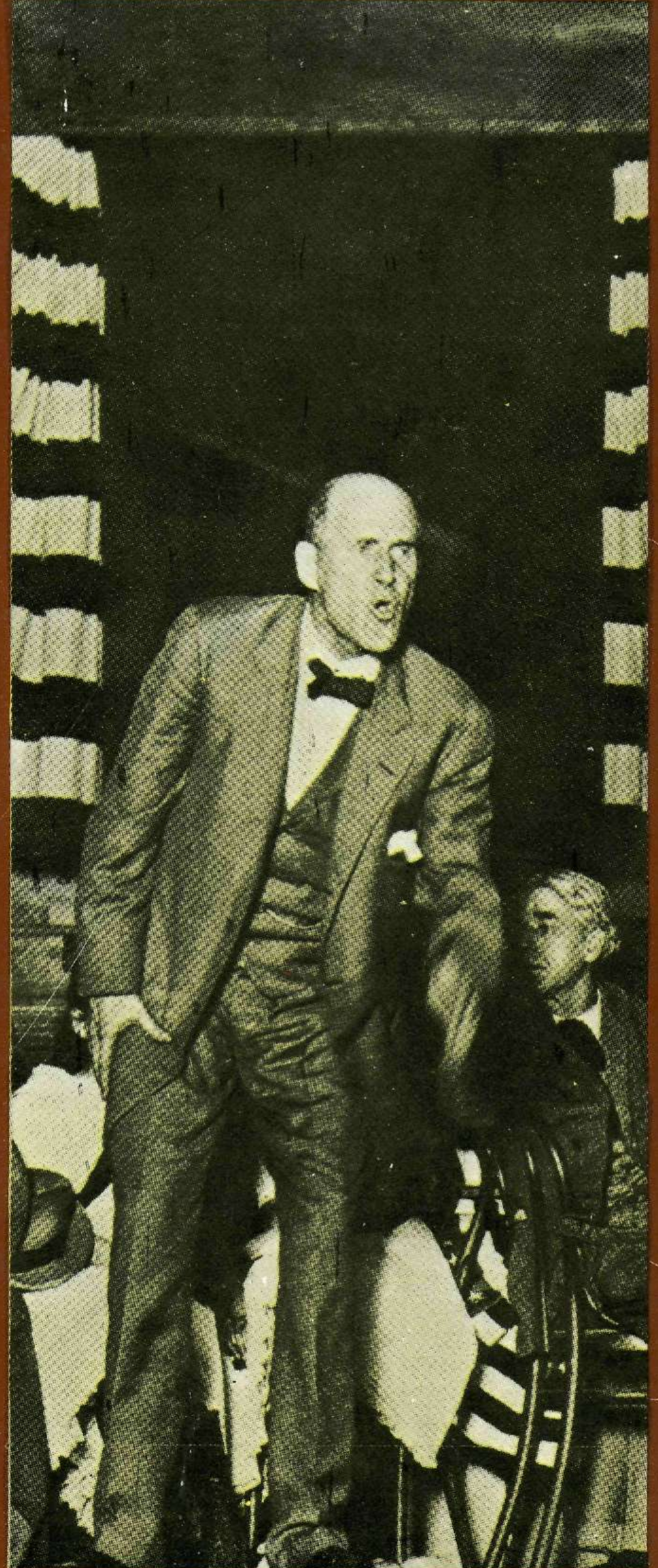
ÖN KAPAK RESMİ:
ABD'nin simgesi Columbia, Birinci Dünya Savaşı'nın eşiğinde, savaşın alevleri karşısında kolsuz olarak tasvir ediliyor.
ARKA KAPAK RESMİ:
Sosyalist lider Debbs bir işçi toplantısında
ÖN İÇ KAPAK RESMİ:
Amerikan askerlerinin gelişini tasvir eden İngiliz posta kartı.
ARKA İÇ KAPAK RESMİ:
Wilson 1918'de İngiltere'ye yaptığı ziyarette Kral 5. George ile.

20.
YÜZYIL
DOSYASI

Yüzyılımıza şekil veren büyük olay ve fikirlerin, kişilerin bol resimli öyküleri

BARIŞ HAVARİSİ WILSON

Amerika'nın 1. Dünya Savaşı'na girmesi 20. Yüzyıl'ın dönüm noktalarından biridir. Kısa vadede askerî güç dengesini İtilaf Devletleri lehine çeviren bu olay, uzun vadede Amerika'nın dünya politikasına bir süper güç olarak ağırlığını koyuşunun başlangıcıdır. Edmond Lons, bir yandan bu olayı hazırlayan ortamı öte yandan tarafsız olmasını istediği halde, Amerika'ya savaş süresince en iyi biçimde başkanlık etme durumunda kalan adamın Woodrow Wilson'un öyküsünü anlatıyor...

Onbirinci Kitap LENİN İKTİDARDA

200 —